

МИЛОШ ЧЕПИЋ

ЂЕПАНИЦА

ЊЕГОВИМ ВЕНАМА НЕ ТЕЧЕ КРВ
НО ЉУБАВ
И
ЗАЉУБЉЕНОСТ

Пљевља 2019.

Милош Чепић
ЋЕПАНИЦА

Издавач:
Аутор

Рецензент:
Рајко Палибрк

Припрема за штампу:
Јелена Палдрмић

Тираж:

Штампа:
МИНС - Никшић

COBISS.ID

Пљевља 2019.

„Ђаво нит оре нит копа“ – каже народ. А не мирује. Уселио се у лептирицу, па јој убрзао кораке, које јој Бог подари, за овоземаљски свијет, као и други.. Те кораке неко потроши на брзину, а неко троши полагано, и на тај начин свој живот продужи.

Без повода, основа, користи, потроши Лептирица животне кораке, добијене од Бога, и на брзину. Не знајући зашто, ни ко је на то наговори? Би што би. Не поновило се. Препознатљивост је случајна, радња истинита. „Ничија не гори до подне“. „Ни у чију муку на завлачи прсте“ – каже се у народу. Ко прочита књигу разумјеће што се аутор позвао на народне изреке.

Аутор

Осврт на роман „Ћепаница”, аутора Милоша Чепића

Док сам склапао и шесту свеску рукописа Милоша Чепића под насловом „Ћепаница”, још боравећи у чаробним предјелима између сна и јаве, између добра и зла и свега другог што је у њему садржано, био сам опчињен и још нечим. На пар стотина страна Милошевог краснописа примијетио сам тек неколико прецртаних ријечи што недвосмислено показује са колико чисте стваралачке енергије, лако и течно, аутор казује оно што је дуго у њему дозријевало. Та особеност Чепићевог приповиједања је јединствена и непоновљива и на њој му могу завидјети многи, јер исписати роман у једном даху и безмало сасвим у виду дијалога, може једино изузетно надарен наратор и врстан познавалац језика, што аутор у ствари и јесте.

Роман „Ћепаница” је далијевска слика искривљеног времена, људских ликова и њихових карактера у чаробним предјелима плеваљских села друге половине прошлог вијека, са обичајима који су након вјековног трајања већ препуштени забораву. Своју причу о ситним, само на први поглед ситним пакостима, које полако прерастају у подмукло и притајено зло, аутор прича на ненаметљив начин нигдје не журећи, нити откривајући своју намјеру. Зато на почетку приче стичемо погрешан утисак да је ријеч о једној врсти пасторалне слике уобичајеног сеоског живота са свим његовим згодама и незгодама, не наслућујући њено исходиште. Суштина Чепићеве приче је, међутим, дубоко трагична и сеже до најтајновитијих предјела људске душе гдје су у исконској борби емоције и моралне норме. Тај сукоб хтења подстакнутих сировим нагонима потиснутим емоцијама и реално могућег у оквирима владајућих норми понашања, Чепић, маниром народног приповједача, исказује и описује у бројним, скоро безазленим, варијантама све до оне трагичне на крају романа.

Само они који истински познају природу људи по чијим узорима је аутор исклесао своју причу, свјесни су њеног суровог реализма и могу схватити тај реализам не приписујући га машти аутора, већ стварном животу којим су живјели његови ликови. Тај и такав живот плете око главних ликова романа својеврсно „врзино коло“ из кога нема изласка. Сваки покушај напуштања тог зачараног круга унапријед је осуђен на неуспјех, а исходиште те борбе народ је назвао судбина, то јест нешто што је изван људског, нешто што је унапријед одређено и непромјењиво. На крају приче, управо та судбина тријумфује и то у свом злом облику, а „врзино коло“ се расплеће на начин што пуцају све уставе и што се урушавају све бране.

Прочитати роман „Ћепаница“, аутора Милоша Чепића значи проћи кроз безброј изазова са којима се сусрећу његови ликови, подсјетити се или упознати једно вријеме и његове обичаје и оно што је ништа мање вриједно, а то је језик тог времена пун већ заборављених, а бајковитих ријечи.

И на крају да се вратим на почетак. Роман „Ћепаница“ који представља бајковиту причу испричану у једном даху, који тече неусиљено а сигурно кривудајући кроз чаробне предјеле људских судбина, сиуран сам, представља вриједно свједочанство једног времена и његових обичаја и језика и заслужује пажњу читалачке публике.

Рајко Палибрк

Одранио Ћепаница у гај, привезао Дорушу па сијече дрва. Изнад гаја кружи орао крсташ и кликће. Ту у близини лисица вири из јаме па се припрема да шмутне на други излаз, а да не примијети Ћепаница. Узнемирило је лисицу његово присуство. Ни сунце још не бијаше помолило своје зраке у цјелини већ само обасјало врхове планина Љубишње и врхове Волујача, Мачијег врха, Рогушја, Немање, Лисца... Звоне звонца и чактарују чактари из стада које чобани ћерају на попасак. Журе да напасу стада прије него их врућина запландује. Пожурују стоку дугим и танким прutowима од љесковине у једној руци, а друга рука им заузета корама хљеба премазаним некима кајмаком, неком кајмаком и медом, а некима пошећереном свињском машћу. Поливадама косци поранили и обалили прве откосе. Уз ударце сјекире којом Ћепаница сијече дрва чује се и кљуцање жуне која прави рупу у деблу већ шупље крушке дивљаке. У том тренутку привезана Доруша огласи се њиштањем. То зачуди Ћепаницу. Погледа у њеном правцу, а Доруша покушава да се отргне. Угледа он два вука како недалеко од Доруше стоје и гледају је. Са сјекиром у руци крену Ћепаница ка Доруши истовремено алачући. Чувши алакање, вуци се дугим скоковима удаљише и замакоше у дубину гаја. Често сусретање са вуковима није узнемиравало ни препадало Ћепаницу па се одмах врати пређашњем послу. Кад је насјекао довољно дрва и припремио за утовар, он приведе Дорушу. Праћице подуприје соама и поче товарити. Равномјерно једну ћепаницу са једне, а другу са друге стране самара послага у праћице. Доруша стоји. Не помјера се. Навикла на товарење, научена да се не помјера док јој слажу ћепанице на самар у праћице иако није привезата. Кад је Ћепаница наслагао довољно ћепаница у праћице, утврдио да су подједнако распоређене на обје стране самара, утеже све конопцима. Онда измаче сое. Сјекиру увеза на утрешељ тако да му успут не би испала. Благим ударцем по сапима крену Дорушу пустивши је да сама бира пут. Задовољан урађеним послом са смијешком поче пјевати онако гласачки:

„Ој љубави моја прва
На теби сам ћеро дрва“!

Одлијеже његова пјесма гајем. Чују је чобани на пашњацима и косци на ливадама. Смију се његовој ујдурми, јер знају да том пјесмом провоцира комшију, вршњака, са којим није у добрим односима, након што му је комшија преотео ђевојку, а за кога се причало и прича да је имао љубавни однос са ждребицом. Због тога је и добио надимак Ждребе и Ждребац. Кад изађоше из гаја, Доруша напријед под товаром а Ћепаница за њом, укључише се на цаду која води ка вароши. Кренуше у том правцу. Идући цадом, гонећи дрва на Доруши, са намјером да их прода, Ћепаница наиђе на нежењу Каришика. Овај чува стадо оваца, а око главе замотао црвени вунени шал. Вире му из шала само очи и нос. Иако је љето, љетње врућине и жеге, када је у чобанији или кад коси на ливади Каришик увијек носи шал. Не дозвољава да му од сунца поцрни лице. Образе. Да би имао бијело лице кад иде на вашире од којих ни један није пропуштао. Пасе стадо траву између папрати. Једино ован на коме је чактар, а кога Каришик зове Чактарашем дигао главу и гледа пут Ћепанице и Каришика, који почеше причу док Доруша одмиче путем ка вароши.

- Добројутро! – назва Ћепаница Каришику.

- Добро јутро момче! – отпоздрави му Каришик.

- Је ли ти то зима, те си се умотао шалом?

- Нека мога шала на миру. Но, што то ти зијеваш овако рано? Или си се неђе налоко, или си, не дај Боже, сишао с ума? Каква ти је оно пјесма? Знаш ли ти колико је свијета чуло твоју пјесму и пјеванију?

- Ране птице никад не усеру гнијездо.

- Баш, народ каже да ране птице посеру гнијездо. А ти то обрнуо?

- То твоје се односи на птице које рано лијежу. Ја сам од оних што то раде касно, а рано устају. До попаска стићи ћу у варош и надам се да ћу продати овај товар ћепаница.

- Јеси ли ти ноћас неђе пијанчио? Јеси, јеси. Неђе сијелио, па рано пропјевао.

- Нисам... Но запјевах да мало комшији Ждрепцу посолим

доручак. Ено га у ливади, раскосио и два откоса искосио.

Насмија се Каришик одговору Ћепанице па му вели:

- Пошао с Богом. Иди. Кљусе ти замаче иза окуке. Скоро ти је стигло до старе школе. И нека ти Бог дадне бољу памет.

- Збогом ти мени остао Каришик. Од стада не одмичи. Два курјака видио сам горе у гају.

То рече Ћепаница па убрзаним кораком крену како би сустигао Дорушу.

- Пожури ти и не зијевај успут да ти се народ не смије!

Дочу то Ћепаница, мало се насмијеши, па онда запјева громгласно и гласачки:

„Љубио сам буле двије

У Пљевљима код џамије.

Са мунара оца виче

Не дирај их несретнице!“

Кад саслуша Каришик пјесму, сам себи рече и то гласно:

- Баковити и Ћепаница и Ждребе. Но изгледа да је Ждребе баковитије, чим му је преотео ђевојку, цуру ко вила.

- Чуо сам и знам да су бикови баковити. Но никад не чух, нити сам видио баковито ждребе. Нити то ће постоји – прилазећи Каришику рече чобанин звани Јарац.

- То што сам рекао односи се на двоного ждребе. Оног што га назваше Ждребац. Тебе зову Јарац. И за тебе се може казати да си баковит. Не би ти пристајало рећи да си прчевит.

На то се обојица насмијаше. А онда наста тајац. Тишина коју тек наруши гласовито пјевање Ћепанице из приличне удаљености:

„Најљепша је из Левера

Ђорђијева Муневера!“

- Преиначио Ћепаница пјесму. Усмјерио је у правом смјеру. Прича се да јој је Ђорђије бабо – прокоментариса Јарац.

- Јес, јес... и то би могло бити истина? Таман ко што си ти Јарац. А сви знају да ниси, а тако те зову.

- Прича се да је Ђорђије у Леверима ушљеменио кућу Муне-

вериних. Изградио је од темеља до шљемена. Иза градње родила се Муневера.

У селу под Љубишњом прошла зима била је веома дуга. Било је и усова. Чак је и једна кућа настрадала. Иако су се сељаци били обезбиједили за зиму због продужетка зиме и великог снијега који је донијела баба Марта са њених девет јарчева, понеста им кафе и дувана, па се спреми њих неколицина да иду до вароши у набавку добро опремљени, са скијама у рукама и обравницаама на леђима у које су ставили крпље како би у повратку прегазили газап уз Гранчице. Окупише се пред школом. Замолише учитеља да их преброји, да упамти колико их је отишло на пут у варош да би се знало јесу ли се сви вратили. Изброја њих учо и рече да их у град одлази једанаест. На скијама низ брдо, са крпљама уз брдо прођоше планину и дођоше у варош. Зачуди их што је и град под бијелим покривачем. Кад покуповаше оно што им је било потребно, наручише од трговаца друге потрепштине које ће им, кад снијег окопни и цада буде копна, трговац доставити у село. Искупише се и кренуше ка свом селу, својим кућама. Скије и крпље били су оставили код познаника чија кућа бијаше близу града. Када су узели своје скије и крпље наставише даље према свом селу. Но, једноме од њих на ум пада да би требало да се преброје и да виде да неко није остао у граду. Упамтио да их је на пут кренуло једанаест. То им је саопштио учитељ када су кретаали на пут. Постројише се њих десеторица, а једанаести их поче пребројавати. Кад их два пута преброји саопшти им да један недостаје.

- Ко фали? – упита један.
- По мени сви су ту. – рече други.
- Не зна он да броји. Нека он стане у ред, ја ћу бројати. – рече трећи.

Тако и урадише. Броји овај једном, па други пут али поново их десет, нема једанаестог. Док рече Штенац:

- Морам спорасе!

- Морам и ја. У граду ниђе нужника, а ни клеке да се човјек заклони, па трпим читав дан. Морам се и ја олакшати.

- Знате шта ћемо. Да се сви ми олакшамо један поред другог, па ћемо онда избројати колико има ћутака у снијегу и установићемо колико нас је овдје. Тако и учинише. Када сви придигоше гаће и изборјаше олакшања, установише да их има једанаест. Поново се пребројише, али им поново недостаје један јер ко је год бројао себе није рачунао.

- Како је ово могуће кад се ми бројимо нема нам једног, а кад бројимо наше ћутке сви смо ту? – рече Штенац.

- Баш чудно, има нас у говнима, а нема у људима?

- Бројали не бројали стање је такво да нас има у говнима а нема у људима. Ту се не може ништа, него да ми поитамо кућама – рече Штенац, па крену.

За њим кренуше и остали. Успостави се колона која хита про планине својим кућама у своје село.

Поред сточарства, ови горштаци баве се и извлачењем балвана из шуме након сјече, на својим коњима и воловима. Избирикани, избирикали су и своје запреге, било коњске, било волујске. По томе су били и познати. Послодавци су извлачење грађе из шуме добро плаћали. Сви из ове групе бавили су се тим послом сезонски. Извлачили балване. Осим њих тим послом су се бавили и Босанци. А тој групи, једног дана прикључи се Еро, родом из Ужица. Догнао и запрежна кола. Гвоздена. Наумио да на њима извлачи из шуме целулозу. Да тако преузме радове од босанаца и мјештана који то обављају на коњима и самарима. Село је љети било пуно радника сјечака, мјерача, извлачилаца трупаца и оних што су лагеровали. Неки су становали у кућама код сељана, док су сјечаки боравили у баракама у којим је радила и кухиња.

Када су стигли у своје село њих једанаесторица упутише се код учитеља да их он изброји и каже им јесу ли сви на броју, који су оног дана отишли ка граду. Преброја њих учитељ, рече

да су сви ту и да су се сретно и неповриђени вратили, па се они разиђоше својим кућама.

Пристигао је Ђепаница Дорушу, што брзим ходом, што трчкарањем. Повремено се оглашавао пјесмом при дугом путовању ка граду. Имао је среће. При уласку у град дрва му купи млада дама обучена у димије. Одведе га до своје куће. Уведе у авлију. Док је он отоварао дрва ипрљао је руке. Тада из куће изађе жена која му је откупила дрва са новчаницама у руци. Пошто су Ђепаници руке биле прљаве он жени предложи да му паре стави у џеп да он не би испрљао и паре и панталоне. У Ђепанице десни џеп од панталона био је шупаљ. Послушно, жена завуче руку у његов џеп да му тамо стави новац. Дочека је нешто ко мачкова глава, а она кад опипа и установи шта је завика „ле – ее“. Од тада Ђепаница у свој сиромашни речник уврсти и ријеч Ле-ее, готово кад би му се нешто учинило велико и несразмјерно. Због те ријечи Ђепаница доби још један надимак. Надимак „Ле-ее“. Враћајући се кући јашући на Доруши, уз пут је ријетко и попјевавао, онако грлато, гласачко - путнички. При уласку у своје село, Ђепаница запјева своју омиљену пјесму:

„Сања душо, ја сам сањо тебе, по ладу, по заладу, по сунцу, по мјесецу, по ведрој ноћи ледној, чуј вране, чуј гавране, чујеш Сања моје јање, чуј, чуј, чуј..

Бил имала ти нешто за мене, по ладу, по заладу, по сунцу, по мјесецу, по ледној ноћи ведрој, чуј вране, чуј гавране, чујеш Сања моје јање, чуј, чуј, чуј...“

Ужичанин отишао у шуму да разгледа путеве куда би требало извлачити целулозу запрегом на гвозденим колима. Путеви уски са рупама и великим нагнућима. По Ери неупотребљиви

за посао којим је намјеравао да се бави. Еро, ко Еро, одлучи да прода гвоздена кола па да се врати у Ужице. Опасни Ужичанин. Прича се да је Јеврејин отишао код комшије Ера да позајми туце јаја. Не одби га Ера но јаја стави на вагу. Измјери тежину па их даде Јеврејину.

- Што их мјериш? – упита Јеврејин.

- Колико су моја јаја тешка, толико тежине јаја треба да ми вратиш.

Не шће Јеврејин узети оно што је хтио позајмити но оде дома. Попакова ствари и спреми се на пут.

- Ђећеш то комшија? – упита га комшиница.

- Селим. Овдје нема живота. Ви кад позајмљујете јаја, мјерите им тежину, не дозвољавате да вам се врати јаје за јаје. Мјерите јаја на граме.

Еро је нахвалио своја гвоздена кола. Купи му их Ждребе. Плати еру више но што су вријеђела. Неколико дана Ждребе са својим коњима и воловима извлачио целулозу товарећи је на купљена кола. То зачуди Ера па оде за Ждребетом да се увјери да он то ради и како тако широка кола могу проћи узаним неравним путевима. Гледа Еро и чуди се. Ждребе утовари кола па викну на запрегу. И волови и коњи сами себи бирају пут. Ниће да заглаве кола. Још за запрегом иде Ждребе. Прекрсти се Еро три пута, па завика:

- Ширих кола, ужих путева, паметнијих коња и волова, а блесавијих људи ја не виђех до сада и до овдје на Љубишњи – попакова ствари, па са својом запрегом врати се у Ужице.

Сјекачи техничког дрвета становали су у баракама. Топлу храну су имали за доручак и вечеру, пошто су за вријеме ручка били у планини Љубишњи. У кухињи је радила куварица Јелена, ђевојка од двадесетак година. Једно женско међу стотињак радника. Слободна је била недјељом и понедјељком кад су рад-

ници сјекачи одмарали кућама. Радни дан био је субота. Јелена згодна. Прелијепа. Дуга плава коса. Небоплавне очи красиле су ову нагоркињу. Дуга лица са смијавицама. Умиљата. Отворена. Са свима ступа у разговор. Висока. Патријархално и морално створење. Јединка међу стотињак мушкараца, сјекача. Међу радницима пуно момака, згодних, жељних женског свијета и уживанције. Чак и ожењени салијетали су Јелену. Мјесецима. Читав љетњи период. Сви, готово сви, осим једног, мирног, тихог, ненаметљивог, веома учтивог и мало причљивог момка. Због ћутања, не мијешања у разговор ако се разговор не односи на њега, доби надимак Ћунтро. На све приче радника, удварања, фине ријечи, умјерену причу, добацавања, чак и на увреде, Јелена је одговарала и држала их на удаљености. Ту су долазили и сеоски момци на чашицу ракије, играње карата, коцкање, а повод је била Јелена и њена љепота. И они су били навалентни, неки умјерено, неко неотесано. Били су неки прећерано дрски и безобразни. На све то Јелена је одговарала културно или се на понешто није обраћала чинећи се да није чула. Некима не одговарајући давала је до знања, том неотесанку узнемириоцу, да није вриједан њене пажње ни одговора. Један, једини који се Јелени није обраћао осим пословно био је Ћунтро. Љепотицу су чак и просили. Но, Јелена је одбијала просце изговарајући се да још није за удају. И тако би док не дође јесен. Ћунтро примио новац, зараду, попаковао своје ствари, спремио се за одлазак кући. Сезонски радник. Често је Јелена упућивала Ћунтру погледе, осмјехе. Но, Ћунтро није давао знаке да то примјећује. Прилази Ћунтро Јелени, а она мисли да хоће да се поздрави, па му рече:

- Брате Ћунтро, срећан ти пут. – и хтједе да му пружи руку. Но, Ћунтро упери поглед у њене очи, не пружајући своју руку на Јеленину испружену руку, па је упита:

- Јелена... оћеш се удати за мене? – слуша то Јелена. Гледа Ћунтра. Не трепће. Полагано његово питање продире у њен мозак. Мало размисли па му одговори:

- Оћу... али под једним условом.

- Који је твој услов?

- Да ујутро одемо на врх Љубишње, да ме тамо запробиш, прстенујеш и овјериш. На мјесто ће кажу да је цар Шћепан обљубио своју снаху.

- Може Јелена. – одговори Ћунтро, па мирно и смилено оде до столице и сједе ће је најчешће сједио.

Кренули су Ћунтро и Јелена ка врху Љубишње при изласку сунца. Кад су стигли, тамо у тишини планине прво је Ћунтро запробио Јелену, па прстеновао, а након тога и овјерио. Вративши се са Љубишње овај млади брачни пар, истог дана, покупивши своје ствари, отишли су ка дому Ћунтровом. Имају бројан и диван пород.

Тог љета у Љубишњи радио је и Ћепаница. Сјекиром гулио кору са трупаца и пањева. Правио шумски ред, складиштио грање. Становао је у бараџи. Хранио се јелом које је припремала и раздјељивала Јелена. Није био дрзак, нити се понашао неумјесно, али је показивао видно да је заљубљен у Јелену. Често су радници увече уз чашицу ракије пјевали и попијевали. Нарочито се у томе истицао Ћепаница и био је радо слушан чак и од Јелене. На једној вечерњој сједељки, послије вечере, Ћепаница започе пјесму, а прихватише и присутни:

„Удаји се ој Јелена

Док си млада и зелена.

Кад имаднеш тридес љета

Гришћеш даске од кревета“.

Ту његову, њину пјесму пропратио је грохотан смијех Јеленин, са ријечима упућеним Ћепаници:

- Не брини ти за мене брате Ћепаница, до тридесете дако се удам. Наћиће се неко да ме ожени. Мени је тек двадесета. – а онда му враголасто намигну и удаљи се. Оде у своју собу.

Тај миг оком охрабри Ћепаницу. Даде му неку наду да Јелена

није равнодушна према њему. Можда је ова пјесма дирнула па ми мигом даје знак да наставим са удварањем? Годи јој. Осјећа нешто према мени. Читаву ноћ није могао заспати због Јелене и њеног намигивања. Маштао је о вођењу љубави са Јеленом. Мрсио јој је дугу плаву косу. Одлучи да другу ноћ при вечерњој сједељки запјева нешто о Јелени и за Јелену. Знао је пуно пјесама. Одабрао двије. Оне ће је дирнути и још више приближити мени. Разумјеће из пјесме да је он заљубљен у њу. Прво ће јој запјевати:

„Свиђа ми се у ђевојке,

Плава коса на увојке!“

У Јелене је коса плава и увијена. Знаће да то пјева њој. Описује је и пјесмом казује, како је види он својим очима. Да је пјесма упућена њој, само њој. А онда ће запјевати другу и то:

„Свиђа ми се у ђевојке,

Плава коса, добре дојке!“

А дојке баш има добре. Напупиле и напућене. Би ме проболеле да се прислоним добро уз њу. И тако у том маштању дочекао је зору и не заспа. Устао је међу првима. Оде до кухиње. Тамо Јелена припрема доручак за раднике. Сама. Ради ужурбано. Не окрену се кад јој пожеље добро јутро, но отпоздрави ријечима:

- И теби брате Ђепаница.

- Пошто нема још никог у кухињи, могу ли те нешто приупитати?

- Питај. Ко ти брани?

- Не бих те ни просио, нећу те ни просити, али кад бих те упитао да ли би се ти удала за мене, шта би ми одговорила? Шта би рекла?

- Пошто немаш намјеру просити ме, нити би ме просио, нити ћеш ме просити, ни питати за удају, нема потребе за одговором. На неважно питање, неважан би био и одговор.

Тек тада окрете се Ђепаници насмијана и весела. Утом уђоше више њих у кухињу и прекинуше њин разговор. Радећи у шуми читав дан, Ђепаница се љутио сам на себе, на своје питање. Тако неспретно. Глупо. Љут што је не упита онако момачки, мушки,

па макар добио корпу, оће ли се удати за њега. Знао би на чему је. Овако ни питања, ни одговора. На глупо питање добио је паметан одговор, па је и он тог дана ћунтрао. Читав дан. Испод коже ухватили га неки жмарци, па би се само чешао. Одговор Јеленин одузе му жељу и намјеру да јој пјева и отпјева оне двије одабране пјесме. При дијељењу вечере, док му је пунила тањир, није га ни погледала. А њему се завезао језик, па ни да бекне, нити да јој се обрати, да покуша исправити и оправдати јутрошње питање. Што се више заљубљивао у Јелену, све је мање остваривао контакте са њом. Разговори су се сводили на штуре поздраве и ријеч хвала при преузимању оброка. Много је Ћепаница био љубоморан на Јелену кад би она дуже разговарала са неким од момчадије. Једино на Ћунтра није имао жаоку. Он на Јелену не обраћа пажњу, нити јој се удвара. Из тог разлога пријало му је дружење са Ћунтром. Када Ћунтро ожени и одведе Јелену, код Ћепанице се појави толика мржња према Ћунтру да га је чак и гушила. Много жешћа и већа мржња, него према Ждребету који му преоте прву ћевојку. Ћунтро му постаде крвник број један. Чини му се да му је Ћунтро забио нож у леђа па му стоји набијен и да се не може извадити. Тај нож осјећао је у својим леђима све док му се не ожени комшија Лептир, чијој невјести је био ручни ћевер.

Спасовдан би у мају, крајем мјесеца, као и увијек у четвртак. Тог дана су се код Старе школе одржавали вашари. Прије но што отпочне весеље вршена је трка коња. Традиционално. У трци коња учествовало је, никад мање од тридесет грла. Те године би такмичара више од четрдесет. Дан ведар. Сунчан. Трава подобро одрасла. Но, на Бременици куда се одржавала трка, такмичење, пригризле овце траву, па терен раван ко тепсија. Најмасовнији вашар, причало се, послјије вашара Добра вода на Коминима. Од Бобова пристигло у једној групи седамдесет коњаника, на својим седланицима. Поред коњаника ту су њине сестре, родице, снаје.

Накинђурене. Пристигле каскајући за коњаницима па се презувају на Великој бременици. Скидају опанке, обувају ципеле и кондуре.

Од Мељака и Шула пристижу коњаници, групе, са сестрама, родицама, стринама, ујнама, комшиницама. Ту су и групе од Граца, са Чемерна, Бољанића, Крћа, Брвенице, Глиснице. Ка Старој школи пристижу путевима од Зелене локве и преко Тикове. Косаничани и они од Краљеве горе долазе са Какмужанима и Крушевљанима путем низ Садике. Прелазе ријеку код воденице Новице Јокића мостом, а неки прелазе брвнима која су постављена са обале на обалу, док коњаници то раде на коњима поред тих брвана. Понеке групе и пјевају. Натпјевавају се момци и ђевојке прије но што су дошли на вашариште. Са свих страна, још од јутарњих сати ори се пјесма.

Чобани са стадима нису отишли у планине, на пашњаке, но своја стада напасају пашњацима што ближе Старој школи и вашаришту. Стада много. Пуно буљука оваца. Многобројна стада, па се пјесма ваширџија помијешала са чактарањем чактара. Звоњењем звона, риком бикова, рзањем пастува и парипа. Пастуви не престају са рзањем, копајући земљу својим копитима испод себе. Има их везаних, сапетих, ућустучених. Ту су неизбјежна ђеца, чобанчад која се играју кличка и трулих кобила. Неки шутирају лопте крпењаче направљене од длаке са олињалих животиња, уваљане са коњским длакама од њихових ошишаних репова. На Спасовдан се по обичају, изјутра, шишају ждребад. Ту су и шале. При поздрављању честитају једни другима празник. То раде млади момци. Неко се захвали са смијешком, неки каже такође, а неки кажу „Видим тебе нису шишали.“ Наравно, нико се не љути.

Ђе је вашариште ту је равница са околним камењаром. Ту је давно у вријеме Немањића била и црква. Темељи се налазе у сеском гробљу. Поред гробља је велики јавор са дебелим и дугим жилама које вире из земље. Њих су откриле овце, стада оваца, јер им је ту планиште за вријеме љетњих жега и врућина. Жиле

су велике дебљине. Не зна се из ког је јавор времена и вијека. Ту је у близини јавора била школа. Њу су запалили у вријеме рата. Нису је обнављали. Налазило се ту сједиште општине Оћевина. Тако да се у народу мјесто зове код Старе школе, Брдо. Од како се памти код Старе школе одржавали су се вашири на Спасовдан. Ни ђедови, ни прађедови, ни чукунђедови, нису знали ко је и кад основао ту вашар. У непосредној близини вашаришта налази се вода Стублина. Бунар веома дубок, са хладном и као суза бистром водом. Стублину су звали и пумпа.

Одржата је трка. Побједник пастув добио је узду украшену кићанкама израђену од вуне вјештим рукама и седло. Његов јахач је добио дрвену чутуру напуњену ракијом шљивовицом, коју су искапили одмах ту, на циљу, такмичари. Одржано је и такмичење у бацању камена с рамена, бацању камена с кољена и бацању камена изатрке. То се завршило до подне, а онда је почињало весеље на вашаришту. По камењару около вашаришта посједали рођаци између себе, њихови кумови, пријатељи. Пријатељи са пријатељима. Испред њих на покровцима, онако на ледини постављена храна, сир, кајмак, пршута, хљеб. Кајмак и сир у чанцима, а испод пршуте папир. Пије се и ракија, онакао из флаша или чутура. Нема чаша. По обичају сједе старији, а момци и ђевојке су на вашаришту. Старији, након што би попили по неколико гутљаја ракије су и пјевали. Момци и ђевојке пјевају док играју поскока или док колају. По три-четири кола одвојена једно од другог. У колу се игра по музици коју на средини кола изводе на фрули или двојницама вјешти свирачи.

Ту је и Митар, циганин, који своје умијеће свирања на виолини и пјевање уз виолину наплаћује. Свира Митар на виолини и кола, па се уз његову пјесму и свирку и игра. Са Митром су дошле Стоја и Нада са својом магаради. Оне отовариле своју магарад, на којима су из Брдара доћерале да продају вретена, друге, преслице, чанкове, чунове. Магарад повезале уз глогове

који бијаху у највећем беару. По њима се пењу ђеца давајући им хљеба и траве и шећера, шта ко има. Једу то магарад навикла на вашарима.

Стрине, бабе, мајке, снаје удавача стоје око кола у којима уживају млади. Мјеркају ђевојке којима би да жене своје синове, синовце, сестриће. Истовремено прате своје удаваче са ким се погледују, до кога играју, кога бирају у бирачко коло. Коментаришу која је ђевојка најљепша на вашару, која у колу, који момак је најљепши, ко би од њих био диван пар. Хвале своје синове, синовце, онима чију би шћерку шћели за снају. Прегоне се која група мушка најбоље пјева. Која се женска група може равњати са Маркушама у пјевању, сестрама које знају и пјевање Босански, начин пјевања оних са Заборка. Осматрају која је ђевојка најљепша и који момак на Спасовдан, на чувеном вашару код Старе школе. Збор својих коментара и неслагања долази до препирки, чак и свађа. Чују се и непријатне ријечи. Жене ко жени и њина посла.

Њих шест-седам жена у групи круже око кола, док млади колају, играју и пјевају. Сашаптавају се, чак показују рукама и прстима на појединце. На Каришика својом руком показује дружини три пута удавата удовица Стана. То разљути Каришика, знајући да га Стана оговара, јер му се неки дан подсмјевала што носи шал у сред лета. Још га је и преварили прије треће удаје, обећавши му ако обрије бркове да ће се удати за њега. Каришик обријао брке, а Стана ни да чује за своје обећање. Започе пјесму Каришик колајући:

„Иде нама седам, осам жена

Ја познајем која мужа нема!“

Док то Каришик пјева скиде руку са рамена свог брата, којом га бијаше загрлио, па руком показује на удовицу Стану. Показује на њу руком и прстом. То изазва општи смијех колција. Насмијаше се и Станине другарице. Стани стаде дах. Криво јој што то Ка-

ришик учиње. Што јој се видно подсмијева што је по трећи пут удовица. Па се ухвати у бирачко коло. Након што њу изабраше, оста она да бира. Изабра Каришика, а онда га остави да он бира. Ухвати се поново у коло до рођака, загрли их, па запјева пјесму за бирача Каришика:

„Набите му зобницу
Да не пасе орницу!“

Каришик је врста житарице. Зобница је торба која се коњи-ма набија на главу са житом у њој, да би коњ зобао. То је Стана повезала са надимком Каришик, па срочила пјесму на брзину. У току пјесме и након што је отпјеваше наста општи смијех. Смијало се читаво коло. Ко орао спушти се Каришик ка Стани. Да је бије. Рођаци је штите. Наста туча. Коло се распушти. Задоби Каришик тешке батине. Умијеша се више њих те раздвојише завађене. Након тога увати се ново бирачко коло. А, Боже помози, да протекне вашар без других трзавица, моле се неки.

Веома, веома несташан дјечак, враћајући се из школе нађе се на вашару са једним дјечаком који је био старији од њега. Тај несташко бијаше први раздред, а друг му је био други и старији годину дана. На вашару се нађоше са још два дјечака који су требали да крену у школу најесен. Несташко је тој дружини био вођа. Због несташлука, укућани, сељани, па и у школи, звали су га Зијанћер. Прво су провршљали ваширом, а онда им анимацију преузе сукоб Каришика и Стане удовице, њихова свађа, њина пјесма и исход окршаја.

Вршљајући између ваширџија, та четворка угледа магарад Стојину и Надину. Пошто у селу нико није држао нити имао магараци, по предлогу Зијанћера одоше да их виде. Магарад мирна. Попеше се на њихове самаре. Кришом скидоше зобнице коњима. Па жито дадоше магарадима. А, окол би на стотине коња привезаних. Има их који су сапети и привезати. Неки су

своје припели, сапели и ућустечили истовремено. Повезали им сапон са предњих ногу са задњом. То су обично пастуви, па се њихови власници боје да се не отргну и утекну кући или оду за кобилама које се пасу.

По замисли или наговору неког старијег, у шта су касније сумњали, дјечасти одвежу Стојино магаре, које је она звала Полка. И тада и касније кад је одрастао, Зијанћер се клео да је све рађено по његовом предлогу, да их нико од старијих на то није наговорио. А такав несташлук могао се и очекивати од Зијанћера. Одвежу они магарицу Полку од глога, двојица је појашу и смјесте се у самар, а трећи, ђак, на сапи. Зијанћер је држао јулар и усмјеравао магарицу Полку гдје да иде, док је најмлађи шибао прutom. И тако дружина дјечака на магарици Полки ујашу међу ваширције. Гледају их ваширције, па им се смију. Чак им се склањају и праве им пролаз. Дојашаше дјечасти до бирачког кола у коме бијашу Каришик и Ђепаница. Тек што дјечасти пристигосе колу из кола се отпусти Каришик и удаљи се. Ђепаница оста. Кола и пјева.

Јарац, знајући Зијанћера и да није ту тек тако, распусти се од дотичног и направи пролаз те дјечасти ујашаше у коло. Ван бирачког кола оста дјечак који је прutom шибао Полку да иде. Колције затворише пролаз у колу куда је дружина ујახала. Устави Зијанћер Полку усред кола па сви почеше звијерати околo по колцијама. Општи смијех омладине. Свирач на двојницама приђе до Полке па јој уз уво свира овчарски. Кад заврши са свирањем, док остали колају, са смијешком и симпатијама према дјечацима, Ђепаница запитта Зијанћера:

- Зијанћер, оће ли то Стојино магаре да бира и изабере неког из кола?

- Оће!

- Кога ће изабрати, знаш ли?

- Тебе, треба магарици Полки Ђепаница!

Одговор Зијанћера изазва толики смијех да су некимa и сузе текле. Забездекнут неочекиваним одговором, Ђепаница мало

размисли па полеће ка Зијанћеру, викнувши:

- А, тако, мајку ти твоју и мајку оном што те наговорио да то кажеш!

Зијанћер, хитар, скочи са магарета, а за њим и дружина, па излећеше из кола. Провукоше се између колџија и између њихових ногу. Ћепаница хоће за њима али га својим тијелима спречавају колџије. Да би прошао поче Ћепаница гурати неке и ту дође до препирке. Онда до кошкања, а све се претвори у тучу која је трајала више од пола сата. Зијанћер и његова дружина избјегли из гужве, па стали и посматрају тучу коју су изазвали. У тој тучи окрвављено је више од тридесет глава. Некима су и носеви поломљени. Многи су носили модрице и по двије евте дана послје тога. Поцијепана одијела, искрвављена, испрљана, па су се са таквим одијелима и вратили кућама. Срећом тежих посљедица није било. Могло је доћи и до погибије неког. Једино страда и оста на мјесту мртва магарица Полка. Не зна се како. Неки кажу да је погођена каменом којим су се учесници туче гађали. Други кажу да није то, но је руља налећела на Полку, оборила је а она ударила главом о камен. Мљекнула и тако настрадала. Када се туча завршила, а учесници туче разишли, настављено је весеље. Пјевало се и колало изван простора где је лежала мртва Стојина магарица Полка.

На другом крају вашаришта наста пуцање. То Мељачани шенлуче. Испросили ђевојку из Бобова па се веселе и припремају да иду за Мељак. Приводе и узјахују коње. Коња младожењиног дадоше ђевојци. Тек што они кренуше са вашаришта пуче глас да су неки отели ђевојку од Продрибаба, па утекоше. Кажу да се ђевојка није противила удаји но јој родитељи бранили да се уда за тог момка. Кад су одмицали одводећи отету удавачу, отац је повикао за њом:

- Ајде, ајде, дабогда ноге поломила!

- Ћути, Бог те клео, не куни своју срећи. Тешка је очева клетва. – опомену га супруга.

- Оде из смрада у Пакао. У кућу да повуче трн нема њим

шта закачити. Вала се усрећила! Виђела накинђурено белеушче, па оде за њим. Против родитељске воље. Још је и отеше! Нека, фатаће се за гузицу кад немадне шта јести осим јечменог љеба помијешаног са зобеним.

- Ни ти ниси имао ништа кад сам дошла за тебе па живимо и изродисмо пород!

- Е, баш зато што сам то проживио и доживио, кад сам се оженио и после женидбе, боли ме, јер знам да то и њу чека. Од оца остануло сину. Изгледа да смо ја и моја шћер што оде без благослова исте среће.

Још се једна удаде. Трећа. Дошла са стриним па је од ње испросише. Стрина није шћела чути ништа, нити јој је одобравала, нити спречавала удају. Другога никог није имала да пита, па ни просци нису имали од кога да је просе. Оставила стрину да однесе абер њеним да се удала, ће се удала, за кога и у које село.

Удовица Стана прије заласка сунца за Љубишњу крену кући и ћеци. Да намири стоку. Да помузе овце и краве тог дана затворене у ограду, ограђено земљиште за такве случајеве кад нема ко ићи у чобанлук. Оће да скува оној ћеци, макањчади, вечеру. Иде сама, још жури. Наиђе на стадо ђеда Ђога који сједијаше поред кућаре у којој је и спава ноћу. Чува стадо од курјака. Кућара на саоницама па се лако превлачи од тора до тора.

- Како си Ђого? – упита Стана.

- Фала Богу, добро. Како си ти Стано? Ти са вашара поранила? Како би на вашару?

- Добро, добро. Сила народа.

- Удаде ли се која?

- Док сам ја била одвели су једну Бобовку у Мељак.

- Сретно им било!

- Дај Боже.

- Но шћери Стано, би ли ти послушала ђеда Ђога? Ево, крај

кућаре сам. Пресјекла ме ова проклета леђа па не могу да се увучем у кућару. Тамо под јастуком остала ми је дуванкеса, не могу да је дохватим. Треба ми пола сата да се увучем и извучем из кућаре. Ајде Бога ти, ти си млада, хитра увуци се часком у кућару па ми довати дуванкесу. Де, послушај ти твог ђеда Ћога!

- Оћу ђеде Ћого, оћу! Није ми то тешко.

Приђе Стана до кућаре. Чучну, па се поче увлачити у кућару да дохвати Ћогову дуванкесу. Увуче се толико да остадоше само да јој виरे ноге испод кољена. Ћед Ћого скочи па за њом и по њој. Брани се Стана. У копрцању, бранећи се, окрену се на леђа да би се боље бранила. Тако се и намјести Ћогу и он је силова.

Кад је седамдесетогодишњи ђед Ћого насладио душу на Стани, удовици, љепотици која се три пута удавала и три пута остајала удовица, извукао се из кућаре и тјескобе. И Стана се извукла. Он сједе поред кућаре, па рече:

- Би шта би, Стано. Опрати ђеду Ћогу на гријеху.

- Е, Боже ти то задње било!

- И биће дијете. Али нисам могао да одолим а да не уберем најљепшу и најзрелију воћку. Да сам те питао знао сам да ћеш ме одбити. За ово што ти учиње ђед Ћого, нека ти Бог плати и платиће. Наградиће те и четвртом удајом. Знаш дијете, кога је мој брк доватио у лежећем положају, ко што је тебе сада, удао се најкасније за пола године. Мора да сам батли.

Истрже Стана растргнуте гаћице испод сукње, па их баци Ћогу на лице. Гађа га њима. Ухвати их ђед Ћого руком, па рече Стани:

- Нека си ми оставила ову амајлију. Чуваћу је док будем жив и будем знао за се. Оставићу аманет да ми ову амајлију ставе под јастук кад будем умро, да са њом будем и под земљом.

На те ријечи Стана се грохотом насмија па му рече:

- Е, ако ове моје поцијепане гаћице однио на онај свијет нека ти Бог опрости за ово што учиње и нека ти је Богом просто и са моје стране.

Како се све ово дознало не зна се. Сигурно се неком Стана

повјерила. Ђед Ђого је то порицао. То од њега нико није чуо. Не зна се. Али за то силовање се дознало па је и пјесма срочена:

„Неће више моја нога
У кућару ђеда Ђога!“

На том вашару, тог дана на Спасовдан, било је више прошевина ђевојака. Неки просци су одбијени. Некима је остављено да мало размисле. Да то одлучи вријеме. Просио је ђевојку и Ђепаничин комшија. Њему родитељи нити одбише руку своје шћери, нити је дадоше. Имао је надимак који му је дала баба док је био у колијевци. Купајући га и повијајући, тепала му је лептирићу бабин. Ралог је био што је имао уши као лептирова крила. Кад порасте и одрасте, Лептирић је постао Лептир. Дорастао бабин Лептирић за женидбу. Ђепаница и Лептир били су једногодишњаци. Разлика шест мјесеци. Расли заједно па и одрасли. Од малена нераздвојни. Куће им једна до друге. Између кућа само сокак којим су комшије истјеривале стоку на пашу. Такорећи једна кућа. Никад грке ријечи није било између те двије породице. Док су Ђепаницу тукли на једном крају вашара, његов комшија Лептир просио је ђевојку на другом крају.

Ђевојка млада. Не да је била лијепа, но прелијепа. Анђеоског лица. Има она народна изрека „лице пицу удаје“. Та љепотица, тог дана, прошена је од три просца. Сва три нити су одбијени, нити су испросили. Сви су добили исте одговоре. Млада је. Још није за удају. Кад буде стасала нека дођу и добиће одговор. Свјесни њене љепоте, знајући да таква љепотица не може остати неудата, родитељи су бирали кућу и зета очекујући бољу прилику. Бољег и љепшег зета тржили су за своју шћерку од ових што је просише. Лептир и весео и тужан. Тужан што је није испросио, а весео што није одбијен. Он потражи комшију Ђепаницу, нађе га, па кренуше ка кућама. Сунце бијаше зашло, али се још види. Ђепаница сав у модрицама. Прљав и крвав. Прича Лептиру о

његовим недаћама. Тучи. Добијеним батинама. Док лептир иде упоредо с њим, готово да не чује Ћепаничине жалопојке. Он је у другом свијету. У глави му неиспрошена ђевојка.

- Кад сам ја Лептир, неиспрошена вила коју данас просих биће моја Лептирица. А ти ћеш Лептирици бити ручни ђевер кад је будемо са сватима доводили. Ти Ћепанице. Ти!

- Каква Лептирица? Какав ручни ђевер? Слуша ли ти мене како и зашто добих батине? Неко наговорио ону ћечурлију да дојашу на магарету, да са њим уђу у бирачко коло, да мене магарица изабере. Еј, Лептире, на мене показаше да ме магарица изабрала! Да сам изабраник магарице Полке! Све смишљено, изведено по плану неког, неког што ме мрзи. Ко се шегачио на мој рачун, мајку ли му његову... Да ми је знати ко је, душу би му извадио. Вадио би му је сатима... Најгоре што не могу да нађем никог, никога на ког бих посумњао. Ко ли је тај? Ко је тај мој велики пријатељ? Ко? На кога би ти имао сумњу?

- Важно је да ти ништа није поломљено. Одјећа ти је у ритама. Жив човјек све набави само кад је здраво. Те буботке и убоји престаће. Ране ће зарастати. Ко би ти то могао намјестити заиста на знам, нити сумњам у кога.

У том разговору стигоше кућама. Уђоше у кућу Ћепанице. Док Ћепаница лиже ране, спира крв, мијења поцијепану одјећу, дотле Лептир размишља о неиспрошеној љепотици, по њему, његовој Лептирици.

Разилази се свјетина са вашара. На све старне од Старе школе одлазе групе момака и ђевојака. Са пјесмом. За њима каскају стрине, бабе и мајке. Читаво село купа се у пјесми омладине. На вашаришту, циганка Стоја пришла мртвој магарици Полки, па јој скида самар. Колан приклијештен па не може да одвоји самар. Стоја позва Наду:

- Надо, јадо, дођи да ми помогеш! Не могу самар да одвојим од Полке. Неда ми колан. А крвници неће да помогну.

Док то говори, пијана дружина прилази до Стоје и мртве магарице Полке. У дружини Кикирезац. Надимак добио што је имао пискав глас, ни мушки, ни женски, но крештав сличан кукуријекању малог пијетла пискавца. Знао је Кикирезац тужити и нарицати ко најбоља тужиља.

- Кикирезац, ајде отужи за Стојином магарицом. Реци неколико ријечи. Да је бар ожалимо ако јој не можемо повратити душу. А, ти Стојо не плачи. Немој да се јадаш. Овај наш Кикирезац кад нариче расплаче и камен. – рече неко из пијане дружине.

Приђе Кикирезац до мртвог магарета. Стави ногу на још неодвојени самар. Прст у уво. А онда својим пискавим гласом поче нарицати:

- „Стојо моја, сестро моја,
- Остави те Полка твоја,
- Ни љубљена, ни грљена,
- Него само товарена.
- Претоварена, натоварена
- Са чанцима, вретенима,
- Преслицама и другама,
- Са брдима, брдилима
- И од стоје прежаљена!
- Јој, јој, јој!

Након што сва пијана дружина углас изговори три пута „јој“, Кикирезац настави тужбаицу:

„Што ти шћеде магарице
Да улазиш у то коло
А у коло бездушника,
Бездушника, невјерника,
А од тебе изабраног
А он твоју љубав одби
И батине страшне доби
У дроњцима кући оди,
Да ти тамо свјећу пали,
Куку њему, леле њему,

Како ће те прежалити,
Ко ли ће га утјешити
Леле, ле-е-е!“

Прихваатише присутни пијанци, па предвођени Кикирезом
у хору поновише три пута: „Ле-е-е, Ле-е-е, Ле-е-е“ и „Јој, јој, јој“.
Кикирезац стиже тек пред вече
Приђох Полки да овако речем:

„Што си очи затворила?
Што је туга на твом лицу?
Код толико магараца,
ти изабра Ћепаницу!

Зар не виђе јади моји,
да прилика теби није.
Ћепаница кад изабра,
мјест` магарца бираније.

Са њима би проживјела
у весељу и радости.
Ал` ти данас сестро моја,
`вој остави своје кости.

Нећеш више самар носит`,
ни вретено, а ни другу.
Шта уради сестро моја,
остави нам свима тугу.

Полка, сестро, туго моја
друга глава осим твоје.
Не остаде на мегдану,
Полка сестро, ране моје.

Да виђети сестро можеш,
Ћепаница лије сузе.

Полка сестро шта уради?
Несретнице и баксузе!

Кржавијех оста глава,
око тридес` живота ми.
Полка сестро ти нам оде,
на пут вјечни сав у тами.

Не би т` жао Стоје, Митра,
и њихове ћерке Наде.
И твојега Ђепанице,
шта без тебе да сада раде?

Најлакше ће Стоји бити,
куп`ће другу магарицу.
Али не знам како ћемо,
утјешити Ђепаницу.

Јер утјехе за њ`га нема,
изгубио ј` сваку наду.
Јер вечерас неће кући,
да доведе Полку младу.

Полка га је изабрала,
он је одмах заволио.
А и лијеп пар бијаху,
ко би томе одолио?

Несрећа га тешка снашла,
изборио кад се за њу.
Крвава му бјеше глава,
ал` у свјесном још је стању.

Планове је фине стваро,
да потомство бројно стече.

У постељу топлу легне,
чим наступи прво вече.

Поред Полке на ледини,
остадоше сви планови.
Одлетјеше Ћепаници
у неповрат дивни снови.

На пута Полка без повратка,
оде да се и не врати.
Ћепаница тужна лица,
на пут вјечни њу испрати.

А тек што је започела,
заврши се љубав једна.
А лијепа Полка б`јеше,
међ` народом много гледна.

А да може ова друга,
да јој баста и умије.
Ожалила ја би Полку,
као своје најмилије.

Збогом Полка, збогом сестро,
ови нек су сретни т`пути.
Кукаћемо ми за тобом,
ал` нас сестро, нећеш чути.“

Кад завршише огласи се и Стоја:
- Куку њој, леле њој! Ко је жали и прежали!

Наста општи смијех. А, онда наста тајац. Повелика скупина.
Ту се нађе и Зијанћер са својом дружином. Шапну друштву нешто,
а онда приђе до старца Аца који пијан сједијаше на једном облутку.
Скиде му шајкачу са главе, рашири је, па поче прилазити од једног до другог са ријечима:

- Бог ти дао добро, удијели коју пару Стоји да може набавити магаре.

Сви дају. Накупи Зијанћер пуну шајкачу пара, а онда све то изручи на самар. Капу наби на главу пијаном Ацији. Види се и од ока да има толико скупљених пара од пијане дружине да Стоја може купити, не једно, него двоје магаради. Кад за то сазнаде и пијани Ацо, рече Зијанћеру:

- Аферим Зијанћере! Аферим и ачкосум! Биће од тебе нешто! Биће!

- Пи, срам те било Кикирезац! Ти нарица, а не чита молитву, нити се прекрсти! Не рече покој јој души! – рече Ацо Кикиресцу.

- Није знао јели крштена или узима авдес. Види ти Зијанћеру то, завири под реп покојници. Ти си одговоран за њену душу, завика Јарац.

- Под реп боље завирују јарци. – одговори Јарцу Зијанћер, па утече, а за њим и његова дружина.

Док се овај тужни скуп бавио магарицом Полком, дотле је циганин Митар свирао на виолини подигнут и стављен на најдебљу грану јавора, од скупине пијаних. Свира и пјева. И Митар пијан. Да не би пао са гране, дружина га привезала каишем за дебло јавора. Митар на јавору, а дружина под јавором, игра и пјева уз Митрову свирку и пјесму:

„Да те Митар калаише
Од кољена па навише,
Да те чича калаише
Од кољена, па навише.“

Од Старе школе иде се преко Бремнице кроз гај Пичина, Пичински гај, па се силази у поток, а онда уз Крш, веома стрма страна, излази се у Шљиванско, ког гробља. Ће је гробље ту је каменито, чиста плоча, тако да никоме није ископан гроб дубљи од шездесет центиметара. Шљиванчани не могу жене упоковати

десет центиметара дубље од мужева, како је по обичају. То се, иначе, ради да жена не буде изнад мужа сахрањена, да му не би могла очи ископати. Жена је и Ђавола у флашу затворила.

Поред улаза у ово гробље пролази пут према Мељаку. Стали сватови да се одморе, да дану душом и они и коњи након успртог пута од потока до гробља. Наздравише један другом, па се огласише и пјесмом. Праве сватовске пјесме. Традиционалне. Изворне. Виде се сватови са Велике бременице код гробља. На Бременицу се добро чује и шта пјевају. Мала раздаљина, са брда на брдо. На Велику бремницу пристигле комшије удаваче, момци Бартуле, Продрибабе са Врановине, Пичине... Са њима њине сестре и родице. Ова дружина Пичина, Бартула и Продрибаба поче отпјеавати сватовима. Удавача Бобовка, па им запјеваше:

„Ој, ђевојко из Бобова,
Крошњо моја за волова!“

Мала раздаљина па се све чује напремасе. Чују њину пјесму Мељачани. Изнервиран овом пјесмом младин ђевер викну да би га могла чути дружина на Великој Бременици:

- Да си ми ближе Бартула, гуто би ти ту пјесму заједно са плувачком и крви. Познао сам ти глас псето Бартулско!

Кад то чуше, момци наговорише женскиње да и оне нешто отпјевају на рачун сватова. И оне запјеваше. Пјесму започе ђевојка од Продрибаба, а остале прихватише:

„Ој, ђевојко из Бобова
Узми буквар учи слова,
Кад научиш прво слово
Разгицај се низ Бобово!“

Чује то попијевање на Малој бременици момак, дрчан, ударен мало мокром чарапом по глави, иначе галамџија, па громогласно прокоментариса, а то што рече чуше сватови Мељачани:

- Разгица се она, Богами, све ударајући се ногама по сапима. Згица се из Бобова у Мељак. Но се удаде у фамилију за чије удаваче кажу да им ни говеда не ваљају, а камо ли одиве. Дако вас Бобовка усоји. – Рече то па запјева гласно, разговјетно, пасачки:

„Гледао сам неће прије,
Бобовац се брадвом брије,
Колико му тврда брада,
Спаде брадва са насада!“

Кад заврши пјесму чу како му неко од Мељачана одговори:
„Лај, лај, Тотрк, скинуо си се с коца!“

Препадоше се Мељачани, сватови, да их и са других страна
не буду прозивали, па кренуше ка Мељаку. Са пјесмом и Бобовком одоше џадом.

Ноћ затече на вашаришту Митра и његову пијану дружину, Наду, Стоју и пијаног старца Аџа. Кад се Стоја и Нада придружише Митру, са муком са облутка подиже се и Аџо. Крену ка својој кући, ту у близини. Дође до прелаза, до оgrade окућнице, која бијаше од врљика постављених између два колца који су повезани љесковим прућем. Онако пијан, надомак кућног прага, на прелазу, пребацио је Аџо једну ногу преко оgrade, а другу није могао. У том положају на огради преспавао је ноћ. Изјутра, да пребаци другу ногу и пређе ограду помогли су му Зијанћер и његов друг кад су наишли при одласку у школу.

Тог јутра, кад су пролазили поред вашаришта, Зијанћер и друг му, виђели су орлове Ђелације, како својим савијеним кљуновима, на дугим и огуљеним вратовима, комадају Стојину Полку. Њих три, четири орла, однијели су Полку у комадима у пећину под врх Превије ће им је било станиште. Кад су се вратили из школе, Зијанћер и друг му не нађоше ни Полке, ни Ђелација.

При проласку за школу, на Вуковом брду, ова двојица дјечака, гледали су како Стоја и Нада излазе из појате, старе, празне и оронуте. Појата без врата. Прво су на магаре натовариле непродате ствари у вреће са страна самара. На врх самара набациле су самар скинут са Полке, са стељом окренутом ка небу. У стељу ставише Митрову виолину и гудало, па се вратише у појату.

- Мора да су их они пијани довели до појате и ту смјестили, пошто Митар није могао пијан ходати. – рече Зијанћер другу.

- У праву си, ено изводе Митра из појате. Једва стоји на ногама.

Пијаног Митра, Наду и Стоју, момци којима је Митар свирао и пјевао са јавора до иза поноћи, смјестили су у празну појату на Вуковом брду. Та мала скупина је ту преноћила. Стоја поведе магаре, а Нада помаже Митру да иде. Он још пијан, па пјевуши:

„Да те чича калаише

Од кољена, па навише!“

Љута Нада на Митра, па ухвати магаре за реп. Реп тури Митру у руку, па му вели:

- Не могу те ја водити, Бог те клео блесава и пијана. Држи се магарцу за реп па ће ти он помагати да можеш ићи. Нема више Полке да те носи кад се напијеш.

- А, ће је Полка?

- Јебли јој мајку такви ко ти!

Лептир никако да се отргне од мисли и размишљања како да дође до Лептирице. Треба му отићи чак у треће село да би је видио. Сазнао је да чува стадо оваца. Лептирица је, заиста, чувала повелико стадо, сваки дан, осим када су вашари. Чувајући овце успут је радила ручне радове. Плела. Везла. Дружила се са другим чобанима, рођацима, комшијама. Размишљала о удаји и просцима. Упоређивала их. Ко је љепши? Ко је бољи? Ко је најимућнији? Сједи Лептирица на повећем облутку са плетивом у рукама. Плете, а не примјећује да на неколико корака од ње стоји Лептир и посматра је. Прену је његов глас и тихо пјевушење:

„Сјела мала на камен студени,

Црне јаде показује мени!“

Прво је скочила на ноге. Помисли да је незгодно сјела, непристојно, а онда схвати да то није у питању. Сједела је са подвије-

ним ногама прекривеним дугом цицаном хаћином, са плетивом у крилу, па рече Лептиру:

- Ако ти је пјесма истинита сигурно ћеш добити фотографију.

- То би ми била најмилија слика, но не виђех ни апарата за сликање, нити је апарат шкљоцнуо.

- Бешуман је то апарат. Сликава и кроз одјећу. Ради се о скривеном фотоапарату.

- Хоћеш ли ми показати тај апарат, да га видим? Нека направи један снимак, а да није из потаје?

- Све у своје вријеме. Није то апарат из те твоје пјесме.

- Нисам ја ни пјевао о том и таквом апарату. Ја сам пјевао о црним јадима, ако си добро чула.

- Прво си ме препао. Пренуо из размишљања. А, онда ни пјесма није нека. Умјесто да ми назовеш добар дан или помоз Бог, ти...

- Шта ти?

- Шуњаш се овуда ко мачак. Додуше, не ко стари олињали сеоски мачак, но млада мачорчина.

- Ти Лептира упоређујеш са сеоским мачком? Фино, Бога ми. Фино. А, Лептир дошао чак из трећег села да те види. Да те упита што га одби као просца. Због којих мана. Због чега Лептирице Лептирова?

- Нисам ја Лептирица, ни Лептирова. Имам ја моје име и презиме.

- Бићеш, ако још нијеси.

- Што, да нећеш да ми пришијеш крила, да ме претвориш у лептирицу?

- Чуј, Лептирице, кад нас упознава моја родица, а твоја сна, и рече ми твоје име и презиме, ко си, од кога си, помислио сам да ме лаже. Био сам убијеђен.

- Зашто? И како би те лагала? Из ког разлога?

- У себи сам помислио, па говорио сам себи лажеш родице. Лажеш. Није то тако. Није то та. Преварила те. То је вила Равиојла. Неће одбацила крила и окриље.

- А шта сад мислиш?

- Мислим и сад што и онда.

- Па... што си дошао? Виле знају и да устријеле. Једна је, кажу, устријелила и Марка Краљевића. Зар се не плашиш? Клони се вила.

- Дошао сам да утврдим јесам ли био у праву.

- Како ћеш сазнати, знати?

- Ти ћеш ми омогућити.

- Вараш се.

- Прикарадајући се ко мачак, тражећи те, распитујући се код чобана, ће си ти, ће је твоје стадо, утврдио сам да ниси вила. А видим и видео сам да си љепша од виле. Сатима пјешачио да дођем до тебе, да те убијем и замолим да будеш моја Лептирица.

- То је ријешено на вашару. Моји су одбили твоју прошевину. Не бих против њине одлуке.

- Нису је прихватили, нити одбили. Остало је да размисле. Ја ријешо да ту одлуку подспијешим у моју и твоју корист, а ти ћеш ми помоћи. Убиједи ти твоје да сам од твојих просаца најбољи, да сам за тебе најбоља и најљепша прилика. Доказ је и ово што сам ту. Код тебе. На пашњаку. Уз тебе и твоје стадо. Знаш... плашио сам се да не буде још неко ту, неко од просаца. Видиш ко је прави. Најзаинтересованији. Кога ноге не држе код куће, но прешао три села да те пронађе, да те види.

Читав дан, својом причом Лептир је убјеђивао дјевојку да пристане да се уда за њега. Да је заљубљен. Увјеравао је у своју љубав према њој. Лептирица је тај дан са Лептиром подијелила ужину. Пола кајмака из чанка намазала је на половину погаче, дала је Лептиру, а себи оставила другу половину. Растали су се, а да је није убиједио да се уда за њега.

Било је то вријеме када је нерадни дан на селу била неђеља. Тада су момци ишли код чобаница, на пашњаке ће су оне, обично, чобановале. Кад се вратила кући са стадом, Лептирицу упита мајка:

- Ко ти оно би? Помоћник при чувању?

- Онаја што га ти одби кад ме просио прије на вашару. На Спасовдан. Па си му рекла да мало причека, док ти размислиш мајко. Тако си га одбила.

- Па, шта оће?

- Убјеђује ме да се удам за њега. Дошао чак из трећег села. Луњао и лутао пашњацима и уз распитвање, нашао ће ја напасам стадо.

- А, који је то од просаца?

- Лептир, Лептир, мајко.

- Долетио Лептир. Долетио Лептирици!

- Кријеш ли ти нешто сејо? – упита је брат.

- Не, шта бих крила? И код других чобаница долазе момци. Долазе и долазиће. Шта је ту чудно? Заћопо се Лептир у твоју сестру. Читав дан провео је код мене и био на пашњацима самном.

- Оће ли доћи још који пут?

- Ја га нисам питала. При поласку само рече, ето ме и следеће нећеће. А, шта ти брале, мислиш о њему? Је ли ми он прилика? За којег би ме ти удао да се питаш?

- Селе... секо моја, за оног за ког би се ти одлучила да га узмеш. Што да ти бирају други? Отац и мајка. Иди тамо ће те срце вуче. И коме... А, Лептирић...

- Шта ти знаш? Кућу треба бирати, не само момка. Кућу! Не ваља се женити, ни удавати за сваког па нека је лијеп. Љепота је од данас до сјутра, дијете моје. - рече му мајка.

- Мене вала, ти нећеш женити. Буди сигурна. А, сека нек ради шта оће. Нека слуша себе или вас. .. Ја ако погријешим при женидби бићу крив сам, да не кривим друге. Има она народна – сам пао, сам се убио. Нема ни плача, ни суза.

- Наћи ће врећа закрпу. – на те ријечи рече отац сину.

Дуг пут од пашњака до куће, па Лептир омрачио. Кад стиже дома, нађе у кући Ђепаницу. И он ишао код чобаница тај дан. Ту

у близини. Било још момака. Тамо су збијали шале са њим, па га то много погодило. Питао га Бартула:

- Шта ћеш ти код ђевојака? Имаш ти твоју, ону што те бирала у бирачком колу.

- Погинула му, Бог душу да јој прости. И то оног дана, оног тренутка, кад га изабра. – додаде Продрибаба.

- Сакупили су новац, могу се купити двије исте онакве. – придодаде Пичина, а онда настаде смијурија свих присутних.

И Ћепаница се смијао, онако са пола уста. А, у њему киптало. Нарочито га је погодио смијех ђевојака, чобаница. Тежи му је био њихов смијех без кометара него да су коментарисале.

- Ти, Ћепанице треба да идеш у најам код ђеда Ђога! Он је вјешт са женама, зна како треба са њима. Добро их познаје. На слави код Пичина је пјевао овако: „ Иде путем седам, осам жена. Ја познајем која мужа нема!“. Тебе ће научити и обучити ђед Ђога шта треба радити са женама. И како с којом.

- Могао би ти и приупитати удовицу Стану она најбоље зна ђедове методе и како све то чини. – прокоментариса Тотрк.

Под утиском тих коментара и прибадања момака, комшија, у присуству чобаница, дошао је Ћепаница код Лептирових и Лептира. Желио је изјадати се Лептиру. Дати одушка души. Кад му се исповиједи знао је да ће му бити много лакше.

Уморан Лептир од дугог пута сједе до Ћепанице. Још ни на небу, ни на земљи. Весо и тужан. Весео што је био код Лептирице, провео дан уз њу и њено стадо. Тужан што је није убиједио да се уда за њега. Сигуран је био да Лептирици није било мрско што је дошао до ње. Напротив, остала је весела. Није коментарисала ни његову најаву да ће је посјетити наредне неђеље. Ћутање је одобравање. Ноћ одмиче. Укућани полијегаше и поспаше. Ћепаница и Лептир сједе. Ћуте. Свак у свом свијету. Испирајући Ћепаница са намјером да крене у свој дом. Своју кућу. Да легне, да би мало одспавао. Дако заборави оно што данас доживје на пашњацима. Но, прије поласка упита Лептира:

- Ће ти би данас?

- Идох до Лептирице. Дуг пут па сам уморан. Далеко брате, далеко.

- Како си прошао? Или си шука или вук?

- Ни једно, ни друго.

- Био си сам са њом? Да није било још момака?

- Сам... чак смо дијелили и ужину.

- И то је нешто... мене, мој комшија и брате исмијаше.

- Ко?

- Тотрк, Бартула, Продрибаба, Пичина. Они причом, а чобанице кикотањем. Све на рачун оног жгебчета и магарета. Ни Ђога не изоставише. Још и Стану. Па ме ухватила нека туга, неће да пушти. Зато ти и причам, можда ми буде лакше кад се изјадам. Колико сам се наједио не вјерујем да ћу ноћас моћи заспати. Ето, ни ти од мене немаш мира. Идем ја у моју кућу.

- Нисам ни ја за спавање, упркос умора, замора због пјешачења. Не знам на чему сам. Нити ме одби, нит ме шће прихватити. Осјећам да један фртал фали да превагне на једну или на другу страну. Идем и следеће неђеље код ње. Обећао сам јој. Отићи ћу. А, шта ако не дође на пашњаке. Може и то да ми направи. Плашим се да ме не држи на узди док не расчисти са другим просцима. Па да чека просидбу од неког од њих. Ако не дођу да сам јој ја при руци. Ја би је, Ђепаница брате, просио сваки дан да могу, да имам прилику. До неђеље може се и испросити и удати? Ђе, кус да се вратим? На муци сам ништа мањој од твоје.

- Мој брате тајна љубав је најтежа. Та твоја зна, зна да си заљубљен у њу, а ја не смијем ни да то саопштим. Јелену куварицу сам због тог изгубио. Одведе је Ђунтро који не зна ни бекнути. А ја ко зец. Срце дрхти кад сам поред ње, за њом, а она за то не зна. Због ње нема сна на очи. Задња патња. Прије тога имадох Ђевојку. Ја отезо. Окопа се Ждребе и преоте је. Обје ми ране крваре. Сад ово. Не смијем да се обратим ни једној. Бојим се рећи ће узми магарицу, шта ћу ти ја. Намјестише ми оно крвници оно на вашару. Добих још и батине, па ме сви коре са тим. Нико не рече ништа а ја бих да га сашамарам. Чини ми се да неће да ми

рече, устручава се, а на врх му језика. Оће да ме прекори, а ко зна шта мисли. Можда мучи своју муку, па му ја и не падам на ум? Да имам куд бјежао би. Неће ће ме нико не познаје... Јебо им Ћого мајку, таман ко што је Стану! Свима њима Пичинама, Бартулама, Тотрцима, Продрибабама. Па и оним кикотаљкама и њима Ћого повалио мајке на исти начин ко што је Стану. Кикоћу се а не коментаришу. Ја се једем. Каришику Стана обрија бркове, наби му зобницу ко да је коњ. Обријао Каришик брке због ње. Спрдају му се. Он ништа. Можда трпи у себи? Ко и ја...

- Знаш и Рабија је шћела обријати брке Тотрку, шћела да му се освети што је пјевао на сијелу у Леверима: „Ој, Рабија печила те змија Међу ноге ће сам некад и ја!“. У друштву родица и комшиница обећала да ће ноћ провести са њим ако обрије бркове.

- Је ли пристао?

- Није. Не. Но у присуству свих њих Тотрк јој дао одговор овакав. – Е, Рабија, Рабија, ја не бих за тебе дао ни једне криве длаке а ти тражиш да обријем бркове. Рабија не даје ни хабер за то. Ни њу не заобилазе но је гађају кривом длаком. Додуше одговори понекој – Ето због тебе ће једну и одчупати. Боља си од мене за једну криву длаку.

Тако су Ћепаница и Лептир дали одушка својим душама. Након тога се разиђоше. Ћепаница оде у свој дом а Лептир у кревет.

Пролазе дани. За неке пребрзо, а за Лептира се отегли. Једва чека да дође неђеља. Она освану ведро и сунчана. Кукавице пјевају своју пјесму. Нема Видовдана још да их ућутка. На Видовдан њина пјесма нестаје. Ниће ни облачка. Стада на пашњацима. Стоји блека јагњаци одлучених од оваца. Почела мужа оваца. Лептирицаа за својим стадом тек што је стигла на пашњак, на мјесто гдје се прошле неђеље растала са Лептиром. Стиже Лептир. Накинђурен. Виће пријатно изненађење на лицу Лептиричином. Схвати да се обрадовала његовом доласку. То саазнање га

учини срећним и веселијим. Још то појача Лептирица ријечима:

- Опа! Стигао Лептирић! Вјероватно је устао прије зоре. Стигао прије попаска!

- Чекао сам ја тебе још поодавно. Да видим ће Лептирица скрива своја крила. Но не успједе ми, опет си без крила. Вила без крила.

- Стани мало. Застани Лептирићу. Нисам ја вила без крила, но чобаница која чува стадо свог оца и једва чека да се кутарише чобаније. Једино што ме чини срећном што ћу данас имати друштво. Помоћника у чувању стада. Најамника без паре и динара. Са лијепим именом Лептирић.

- Не Лептирић, но Лептир.

- За мене ти нијеси Лептир, но Лептирић. Лептирић са крилцима што га донијеше на мој пашњак. Лептирић што је уз пут поквасио своја крилца јутарњом росом, па их одложио да му се присуше. ... Данас сам напунила чанак до поклопца. Осјећала сам да ћеш доћи. Виђела сам твоју посјету у сну, сањала те двије ноћи. Не даш ми мира ни у сну, ни на пашњацима. Није ми то мрско, но, напротив, прија ми.

Од куће их посматра мајка Лептирице, па је нешто штрећну: да онај момак не нанесе некакву невољу? Окојасио се око наше шћерке. Прошле неђеље је био, ево га и ове. Још доперјао у ране сате. Да не баци овој нашој ђевици грану на пут? Народ, ко народ оће да олајава. Још љубомора што нам дијете има више просаца. – рече мужу.

- Боље спријечити, но лијечити. Сљедеће неђеље да Лептирица не иде у чобанлук. Иди ти. Некако га сиктериши. Умијеш ти то. За то су жене створене.

Не знајући за договор мајке јој и оца, обећа се Лептирица Лептиру. Узе и биљегу. Новац и прстен. Договорише кад он и његови треба да дођу на поновну просидбу, а она ће припремити родитеље да јој дадну благослов. Казаће им да је узела биљегу и прстен и новац. Да се обећала. Прође и тај дан. Лептир одлепрша дома, а Лептирица стиже са стадом кући.

Други просац, даљи комшија, видео је Лептира са Лептирицом на пашњаку. То га много узнемирило. Своје нагна да са њим пођу у просидбу истог дана у вечерњим сатима.

- Шта ти је, гдје журиш? – пита га отац.

- Ако је Бог рекао биће твоја, ако није неће, па ти журио не журио. – рече му ђед.

- Знаш болан да се љетња млада и јесења кучад у воду бацају. – нашали му се мајка. Ће женидба и удаја кад највише има посла?

- Идемо ми њу испросити. За свадбу има времена то се може чекати. – упоран момак.

- Идите кумим вас Богом да се дијете смири. Читав дан је блесио према пашњацима. Стрепи да му је не испроси онај што из далека долази. – рече баба момкова.

- Кад баба наређује то се мора урадити да не језичари вуда. Спремите се и идите. – рече ђед.

Пошто то рече ђед, спремише се и дођоше до Лептиричних да је просе по други пут. Лијепо су примљени. Љетња ноћ кратка, па одмах кренуше са просидбом.

- Чему журба? – упита отац дјевојке.

- Просидба кад су најжешћи послови? Радови у највећем јеку? – надодаде му жена.

- Та вам је на мјесту. Но овај наш син навалио да вашу шћерку испросимо, па да на јесен правимо свадбу и весеље. Кад се среди љетина.

Згледаше се отац и мајка дјевојчини и погледима се договорише да пристану. Након што мало оћута, отац рече:

- Ми родитељи смо сагласни. Даћемо нашу шћер за вашег сина... но, морамо и прупитати наше дијете. Јели она сагласна. Ви сте ваше питали и знате шта он мисли. Ту је са нама. Да нешто има против јавнуо би се. Зовите је да дође!

Зовнуше дјевојку и она дође. Румена у лицу. Нервозна. Наслућивала је зашто су гости ту иако није чула разговор.

- Дијете моје, дошли ови да просе твоју руку, ево по други пут. За ово момче што је са њима. Ни мајка ти, ни ја немамо

ништа против твоје удаје за овог момка. Они би да те прстенују, па кад се сради љетина, на јесен, да чинимо весеље. Од нас имаш благослов, па да чујемо шта ти имаш рећи?

- Тата... ја се не бих још удавала. Нека ме мало да ђевујем.

- Шта ти мислиш о нашем сину? – запита мајка момкова.

- Све најљепше. Лијеп. Добар. На гласу момчина. Нема те која ће га одбити. Но, ја још нисам ни за удају, ни за просидбу. Бих да ђевујем још коју годину.

- Ти нас одбијаш? Нећеш за мога сина? Њему нема пара надалеко и нашироко. Можда му ти знаш неку ману?

- Ја му ману не знам. Знам само моје мане. Нисам ја оно што ви мислите. Не знам ништа радити. Ни скувати. Једино што знам то је чобанија. А и то мрзим из душе. Твој син може наћи и бољу и љепшу. Нећу да се удајем овако неспособна. Да ме ти учиш кућним пословима. Дако нешто научим за коју годину од мајке. Одсад. Досад нисам.

- Е, шћери, шћери! Ти сама себи бацаш грану на пут. То ти не ваља. Ако ти се не удаје, реци, не лажи да си неспособна. Свему сам те научила и обучила. Свему.

- Сваки циго свога коња фали. Па и ти мајко шћерку. Нисам ја оваква за њину кућу. Због тога ми се не удаје. Ја не слушам ни тебе, а камо ли да би слушала момкову мајку. Шта ће њима зло у кући? Сад и засад нема удаје, а за касније виђећемо. Немојте провести договор без мене. Неће вам важити. – рече Лептирица сва зајапурена и изиђе из собе видно узбуђена. Дрхти на ногама, љута на себе што своју тајну није повјерила мајци. Што је не обавијести о вјеридби. Не би дошло до овог.

Након што просци одоше необављена посла, дође до свађе мајке и шћери. Мајка љута на Лептирицу због лажи да је неспособна. Да је она није научила кућним пословима. Да не умије да обавља кућне послове. Да је непослушна. Раструбиће то просци.

Разнијети, кивни што су одбијени. Чуће се то надуго и нашироко тако да ће утицати на њену удају.

- Сама себе олаја! Олајаваш! Што ти то шће? Што?

- Што се ти о томе бринеш? Ти си се удала. За мене и моју удају не брини. Бацила сам лагу на себе, нисам на другог па да сам починила гријех. А, ако се не удам то ће бити мој проблем, а не твој.

- Пушти ми сестру на миру! Не свиђа јој се момак. А није му нашла ни ману. Још га је и фалила. Себе је кудила, не њега. За себе можеш рећи шта хоћеш нико ти се неће љутити... Збиља, секо, реци нам што га одби? Из ког разлога? Наши смо, неће се чути. Нећемо то ширити.

- Због своје маните главе. Манитура. Ето зашто сине. Ето! Знам ја љепотица и љепојки које одбијаше просце, ко твоја сестра, па их ено још неудате рбаче браћи и снајама. Перу усране гаће братићима и братаничинама, умјесто својој ћеци и срећи. Једном зец лети кроз ноге. Једном! Не љутим се ја на њу што га одби, но што излага да не умије пословати. Да је нисам ничему научила. Да ме не слуша. Још придодаде да је зла. Зло ће је снаћи због ње. Па да није за њину кућу. Њих велича и њину кућу, а себе и нашу кућу понизи. То ме тишти и боли! То! Губи ми се с очију да те не гледам! Нити ми се више обраћај! Са тобом одсад не зборим! Не зборим!

Не рекавши ништа крену Лептирица на спавање. Смирено. Као да се ништа није десило, ни дешавало. Прије но што изађе пољуби брата и помилова га руком по глави. То њега зачуди. Никад то није радила. Шта јој би? Какав разлог? Пита се.

- Шта то би сејо? Откуд та њежност? Да се ти ниси заљу- бишкала у неког? Чудна си ми ове вечери. Чудна!

Кад то рече брат Лептирици, мајка јој упуту дуг и прони- цљив поглед. Виће јој на лицу ведар, раздраган осмјешак. Као да говори да се нечег тешког ослободила па сад ужива. Лакнуло јој. То додатно забрину мајку.

Ћепаница, након што се удаде Јелена, повуче се у себе. Нес-
тало му храбрости да се удвара ђевојкама. Прву љубав преоте му
Ждребе. Другу одведе Ћунтро. Није Ћунтро мутав. Да је мутав
и ђунтрав не би Јелена отишла за њим. - Више вријеђело његово
ђутање, но моја прича. Док то пребира у глави, сједећи у биртији,
након што је продао дрва, уђоше Ждребе и Штенац.

- Здраво Ћепанице! Окле ти у кафани? До сад је ниси по-
сјеђивао?

- Здраво, здраво! – отпоздрави Ћепаница.

- Ајде да му се придружимо. Да га частимо. Први пут је у
кафани па да то прославимо. – рече Штене Ждрепцу.

Ждребе нерадо сједе са Ћепаницом за сто, а Штенац са задо-
вољством. Кад су испили по три наруџбе поче Штенац зановије-
тати. Провоцира Ћепаницу. Ћепаница не проговара. То засмета
не само Штенцу него и Ждребету. Оба почеше са задирикивањем
Ћепанице.

- Ждребе ти преотео ђевојку, а ти сједиш са њим и пијеш! Ја
то не бих могао. Виђела она да од тебе нема користи, ни муш-
кости, без обзира што те зову „Ле-ее“. Зато је отишла Ждребету.
Је ли тако Ждребац?

- Не штекћи Штенац! Не штекћи. Пушти Ћепаницу на миру.
А и моју жену. Није им било суђено. Тако Бог хтио. Тако.

Ћепаница ћути. Не реагује као да их не чује. Ври му у прси-
ма. Стишава бијес.

- Занијемиио Ћепаница. Не чује, ни проговара. Можда му је
пиће одузело аваз?

- Да је Бог дао да теби одузме језик, да мање мељеш, а то да
Ћепаници надода, било би праведно. Но, теби Штенац надодо,
а Ћепаница одузо... па ти причаш и превише, а он не проговара
ни једне.

- Пропричаће Ћепаница кад се ожени. Прозбориће тада, па
макар и на задњи крај. Причалице жене уђуткују, а оне, па макар

били ниједи, што не причају, нагнају да проговоре.

- Шта ће Ћепаници жена? Он има своју сапутницу. Боља му не треба. Жењен је Ћепаница. Ожењен.

- Ајде, Ждребе, не лажи! До јуче није био жењен. Може бити да се јуче оженио па се није дознало.

- Подавно је он у браку. Додуше још се нису привјенчали.

- Просипаш лажи Ждребе. Растураш их ко ждребенце ба-
легу.

- Не, Штенац, не! Има он своју Дорушу. Чуо сам га како пјева „ој љубави моја прва, на теби сам ћеро дрва.“

- Сво село зна, а и шире се чуло, и старо и младо, да се та пјесма односи на тебе. – одговори Ћепаница Ждрепцу.

- Богами Ждребац, Ћепаница је у праву. То се теби пјева и о теби. Не о Ћепаници. Шта ти је својта Доруша? Може ти бити тетка, стрина, ујна, па мајка? А сви, баш сви мисле прва љубав.

- Кажеш да ме Доруша родила? Зато што ме зову Ждребе. Је ли? ... У реду. А, знаш ли ти Штене ко је тебе родио? Ко? Ко рађа штенад?

Не може Штене да претпи увреду коју му упуту Ждребе. Замахну руком па распали Ждребе по носу. А, онда наста туча. Док се обрачун врши између њих двојице, Ћепаница се удаљи из биртије. Оде ка својој кући. Да му не би пришили и вођење љубави са Дорушом одлучи да је прода. Да купи коња. Када стиже кући упуту се код Лептира. Исприча му да је у кафани оставио Ждребе и Штенца да се бију и разрачунавају због увреда један другом. А, онда понуди Лептиру да му прода Дорушу.

- Научена је на рад. Вукла је балване појединачно и у пару. Прихвата ам. Навикла на шумску вучу. Обучена да на самару из најгушће шуме износи целулозу. Из густоша. И за седлање је. Зна играти. А у четвртој је години. Мирна.

- Немам новца за куповину. Оћу да се женим. Треба пара за свадбу. Но, ако ти се исплати, могли би извршити замјену. Даћу ти Зекана, скоро почишћеног. Само је једном на њега седло стављено. Колико тражиш прида?

- Ођу, договорено, ако ми даш пиштољ прида. Ти их имаш више, а ја немам ни један.

- Пристајем. Зекан је бандоглав. Смириће се сад након што је почишћен.

- Ти си вјешт са коњима. Ја ти то брате не умијем. Ионако сам био наумио да га дам теби да га обучиш. Мислим да ће тешко ићи док га будеш учио и вучи, и за јахање, још и на товарење.

- Не брини ти! Одох да ти доведем Дорушу, а ти приведи Зекана. Донеси и пиштољ. Ваљда ћеш дати и коју шаку џебане?

Тако и учинише. Размијенише коње, па кад Ђепаница смјесте Зекана, врати се код Лептира. Он му даде пиштољ колаш, напуњен, и двије шаке метака. Па погодбу залише ракијом.

Поранила Лептирица, испустила стадо, па га поћерала на пашу. Напунила два чанка, један младим кајмаком, а други старим скорупом. Један намијенила себи, а други за Лептира. Тек што крену стадо да иде према пашњаку, устави је мајка ријечима:

- Стани, данас ја идем у чобанију, а ти остани па се учи кућним пословима. Треба ће ти за удају.

- Што, баш данас?

- Данас је неђеља, да се и ја мало одморим од кућних послова. Што да цркајем спремајући храну по читав дан? – приђе до шћерке, свуче јој торбицу у којој она бијаше ставила ужину и плетиво и остави шћерку безбедкнуту.

Лептирица се пита ће баш данас да она чува стадо кад треба да дође Лептир. Чудно? Никад овако до сад није радила. Шта јој би? Посумњала да ће доћи Лептир? Оће да ми се освети за ону причу што испричах просцима прошле неђеље. Види ти ње!

Тек што стиже са стадом на пашњак, а ето ти Лептира. Стаде кад виђе да код стада није Лептирица. Но назва њеној мајци добро јутро.

- Како коме, некоме је добро, а неком не!

- Како то? Зар се код вас не примају поздрави?

- Исто како ко и како коме. Шта ће мени твоје добро јутро? Шта? Дошкерто си ми на пашњак, не знам зашто и којим поводом. Ко си ти?

- Дошао сам код чобанице овог стада. Умјесто ње затекох тебе. Шта си јој ти? Стрина, тетка, мајка, можда и баба? Ђе је Лептирица, да се није удала? Што је ти замјењујеш?

- Јесте, удала се. Ја је замјењујем. Од данас сам ја чобанин овог стада. А ти се вуцарај са овог пашњака, што прије. Што хитније.

Замисли се Лептир. Штречну. Па погледа са пашњака на кућу Лептирице. А, она изашла пред кућу па гледа ка пашњаку. Види и мајку и Лептира. Сва кипти од бијеса. Љута на мајку. Види Лептир да она гледа ка њима, па јој замаха руком. И доби отпоздрав. Види то њена мајка, па се чини невјештом.

- Шта чекаш? Губи се! Губи се са пашњака што прије док ти главу нисам расцопала рипама!

- Шта си ти Лептирици? Удала се није. Ено је пред вратима куће. Маше ми руком. Што си ти таква према мени? Шта сам скривио?

- Не маше она теби, но мени. Ја сам јој мајка. Ту сам да те сиктеришем са пашњака. Да идеш свом дому. Што се шуњаш око наше куће и по нашим пашњацимаа? Око мога ђетета? Оћеш испрошеној ђевојци да ставиш трн на пут? Губи се и да те више нисам виђела, не на пашњаку, но ни у селу! Ајде, губи се!

- А, за кога ти је шћер испрошена? Ко је тај изабраник?

- Ти нијеси, то знаш, а што тебе брига за кога је испрошена? Губи се! Губи!

- Оћу ... оћу. Идем код ње кући, њу да питам.

- Што?

- Идем до ње кући њу да питам, а да знаш да имам право и да се распитам.

- Какво право ти имаш шуњало једно? Какво? Да си момак привређивао би својој кући и не би зановијетао самном.

- Она је моја ђевојка. Ради ње сам дошао.

- Није твоја. Неће ни бити. Бар док сам ја жива.

То наљути Лептира. Одмјери је од главе до пета, па рече:

- Није оно твоја шћер. Није. Ђе таква оштроконца да роди онако добро и лијепо дијете? Ти си њој маћеха! Мрзиш своје пасторче. Хоћеш да јој наудиш. Да јој ћераш озбиљне и добре момке да би ти што дуље чувала овце. Тако се мајке не понашају са момцима њихових удавача. Само маћехе.

- Била јој ја мајка или маћеха, она теби неће припасти, нити се за тебе удати. То да знаш. Губи се већ једном! Губи!

- Маћеха, маћеха!

- Јесам, маћеха сам јој, али моја се пита, а не њена и твоја! Више неће гледати ни стада, ни тебе. То да знаш, да утувиш.

- Њу ћу сигурно виђети и виђати, а ти ћеш мене служити и гледати и то у својој кући. Не једанпут, но стотинаама и стотинама пута. Можда ме и заволиш? Као зета. На мрзану кућа остаје, каже се у народу. Одакле та мржња према мени?

- Ти зет да ми будеш? Ти? Та вуцибатина? Прије би јој дала коноп на врат, но тебе.

- Е... не питаш се. Схвати то. Што прије то боље. Боље за тебе.

- Ти миришеш на посебицу?

- Не! Обећала ми се. Обећала!

- Не трабуњај! Теби се обећала? Теби? Манитову! Манитаћу!

Те ријечи увриједише Лептира. Одлучи да јој се освети, па рече:

- Боље манит зет, но усиђелица у дому.

- Да онаква љепотица остане усиђелица? По пет просаца на сваком скупу и вашару.

- Чудно, једина маћеха на свијет бијели да хвали своју пасторку?

- Нисам јој ја маћеха, но мајка. Ја је родила. Моја је сиса од-гојила. Манитовчино!

- Е, нда ти морам рећи нешто. Мајка ће ћутати. Маћеха не би. Шћер ти је пољубљена и обљубљена. Чак и испрошена. Узела

биљегу. Ако се то прочује, ето ти усиђелице у кући ако је не даш мени. Још ако то овјери и њена трудноћа, а може се десити. Но, ћути! Не тражи ђавола за своје дијете. Ја сам данас дошао да утаначимо дан просидбе и дан свадбовања. Видовдан да је од вас испросимо, а Илиндан да се свадбује. Илиндан женидба и удаја. Ми имамо намјеру свадбовати, а ви како оћете.

Чувши то мајка Лептирице заанијемље. Спаде јој торбица са рамена. Из торбе се искотрљаше два чанак са кајмаком. И клупко. Не обраћајући пажњу на то, она оде кући. Оста Лептир и стадо на пашњаку. Сачека Лептирица мајку пред кућом. Погледом је пита шта се то догодило на пашњаку те се вратила кући. Она приђе Лептирици, сашакета је са обје стране образа, па рече:

- Вуци се оним бравима, браву један. Остаде ти шаров код њих. Кучко ли једна, далиби кучко! Још питаш? Обећала си се ша-рову? Још каже да те прстеново.

- Јесте, узела сам биљегу још оног дана кад нам дођоше просци. Ето сад знаш!

Мајка је не шће даље испитивати. То је увјери да је оно што је рекао Лептир све истина. Мало размисли, па додаде:

- Сама пала, сама се спотакла. Кад си тако шћела и одлучила, вуци се бравима. И шарову. Што прије да се вучеш тамо ђе си наумила. Одма да ти дођу просци, да ми не одсијецаш нос од очију. – а онда љутито уђе у кућу.

Лептирица оде стаду на пашњак. Лептир вратио клупко и чанке у торбицу, ставио је пред себе и сјео на камен станац.

- Шта си то рекао мајци, те си је оћеро од стада? Још ме сашамара и сад ме уши сврбе, а образи горе од удараца?

- Слагао сам је, ето шта. Уз једну истину рекох и двије лажи. Морао сам. Много ме извријеђала. Много! Не кајем се за моје лажи. Моје су је лажи оћерале са пашњака, а тебе довеле овдје. Она оде, а ти дође. Изађе на добро.

- Шта си јој излагао?

- Рекох јој да сам те љубио и обљубио. Да ћеш јој остати усиђелица ако се то прочује а не дадне те мени. А да те неће пустити

да се удаш за мене понављала је више пута. Читао сам јој у очима ту одлуку. Да мисли озбиљно... Опрости ми. Мајка ти је. Оћутаће она моју лаж. А биће лако спровести нашу одлуку.

- Да... да... да. Твоје двије лажи оклеветаше ме и то код рођене мајке. Још ме назва кучком. Но, ни ти ниси боље прошао. У теби не види зета, но шарова. Како да је убиједим да си је излагао? Још више ће те омрзнути. Ако јој речем да си је лагао.

- То јој кажи након просидбе. Опростиће она мени због тебе. Како се понашала ја помишљао да ти није мајка, но маћеха па не да чобана из куће. И то сам јој рекао. Најприје није то порицала. На крају признаде да те је она родилаа, подгојила и да си ти сисала њену сису... Шта је нагнало да данас дође у чобанлук умјесто тебе? Имала је неки разлог? А који? Да ти не знаш?

- Не знам! Ово је први пут да иде у чобанију ко ја памтим. Није ме мијењала ни кад сам ишла на вашаре. То су радили други. Чудно? Чудно ми је ово њено понашање. Какав повод?

Тај дан заљубљених прође веома брзо. Тог дана пао је договор на Видовдан да дођу просци. Лептирица ће све припремити. И оца и укућане ће обавијстити о узетој биљези и пристанку на удају.

Све до Видовдана мајка ђевојке не шће ни ријеч прозборити са шћерком. Уз то мрки погледи пуни прекора. Зна Лептирица шта јој мајку тишти. Тишти мајку лаж Лептирова. Ђути ко заливена. Ни мужу не казује своју муку и љутњу на шћер. Дође Видовдан. У сумрак пристигоше просци. Најављени, па лијепо и дочекани. Примљени. Посједали са укућанима, воде разговоре о пољским радовима. Млади се згледавају, не могу да чекају кад ће почети просидбу. А, онда устаде отац Лептиров са пуном чашом у руци, па рече:

- Дижем чашу у част овог скупа. Ђе се састајали добро чинили, договор договором и збор нам био збором као што бива међу срећном и честитом браћом и међу пријатељима. Да испијемо по чашу ракије у част наших цвјетова. Наших млађих који се договорише, а нас ноћас спојише. Да ми потврдимо оно што они на-

умише. А наумили су нас пријатељити. Да се полазимо, дичимо једни другима. Да се никад не омразимо. Да пијемо у част наше ћеце коју нам Бог подари, која су поникла у нашим домовима, процвјетала и расцвјетала, па дошао вакат и вријеме да стварају своју кућу и своју срећу. А највећа срећа за све људе су ћеца! Ми старији смо овдје да потврдимо и утврдимо оно што наша ћеца договорише. Да се вашом шћерком дичимо, а ви нашим сином поносите. Да шћери и даље удајемо у честите и поштене домове, а да синове женимо од кућића, домовића, да пријатељи имају са ким пити и свако добро дијелити. Као што сад пијемо и добро дијелимо. Ви нама ваашу шћерку за снајку, ми ваама нашег сина за зета. Ову чашу подижем у здравље наше честите и племените домаћице која одњегова овај цвијет за нашег сина. Домаћице и кућенице имала кога удавати и женити из свога надалеко гласита рода и дома. Нека су ти здраво и весело синови и шћери! Дом ти се вазда веселио! Но, прихвати чашу и благослов и благословом потврди узету биљегу чиме је твоја шћерка дала своје срце и душу нашем сину и пристала да се уда за њега. Без мајчина благослова нема среће, кажу наши стари!

На те ријечи домаћица, мајка Лептирице, узе чашу. Диже се са столице на којој је сједела, па одговори:

- Нешто није у реду. Почео си са тањег краја. Овај дом има домаћина куће. Наша шћерка има оца. Није без њега, нити јој је очух. Требао си причу почети од њега. Од главе куће. Знамо што сте дошли.

- Нијеси у праву. Ниси. Ми нисмо дошли да просимо вашу шћерку па да њену руку тражимо од њеног оца. Ми смо ту, како да кажем, да просимо испрошену ђевојку. Њу је испросио мој син. Ту смо да тражимо благослов. А од кога провог? Па, од мајке јој. Каже се ближи је колијер од кошуље. Мајка је једна. А отац, ко колац. Обратио сам се теби из три разлога. Ти си је носила у својој утроби девет мјесеци. Па си је родила. А онда подгојила и одгојила. Зато тражим твој благослов. А, од главе куће, од оца јој, тражићемо нешта друго. За шта је он надлежан.

- Тако је! – викнуше сви у јадан глас.

- А, шта то њему припада?

- Нама двојици припада оно што припада очевима. Да се договоримо о ономе што наше двоје одлучише. Кад да дођемо по ђевојку. Оћемо ли свадбовати или не. Колико сватова могу довести. Колико домаћин може да нас прими. У које вријеме. У који вакат.

- Кад је тако како ти кажеш и сви се сложише са тобом, чашу сам била узела и раније, да је наздравим свима колико нас овдје има. Издвајам шћерку. Шћери, здравим ти с поносом што те имам тако лијепу, тако примјерну и поносну међу другима. Честитам ти нови дом, твоју нову кућу. Још ти дајем мајчин благослов са жељом да ти је и ђувегија здрав и весео, као и сви твоји у новом дому ће ћеш ускоро отићи. Дабогда да будеш у домовини ко што си била у родбини. Прибрана. Честита и радна. Да њина хвала на тебе буде мој понос. Ракију ћу попити у твоје здравље и за милост Бога молим да твоју радост и срећу учини и међу нама поносним. – онда испи ракију из чаше, па је разби. Испи и Лептиров отац своју ракију, па и он поломи чашу. Ваља се тако нешто сломити након што је нешто договорено, по вјеровању у народу.

Након што су измијењали коње, Ђепаница се дао на дресуру Зекана. Учи га да игра. Упреже у амове. Привлачи нешто лакше да би га привикао. Но, тешко иде. Ненаучен Зекан, бијесан, на-зобљен, тражи јаку и вјешту руку. Из тог разлога Ђепаница се нервира. Сам себи пребацује што даде обучено кљусе за необучено. Данима, упорност уроди плодом. Зекан дозвољава да се осамари. Прихвата и седло. Научио и играти, но још иде попречке и застрањује. Но, неће да крене под амом. Брани узди и улару на главу. Поготово набијање ама. Са муком Ђепаница успје га зауздати, зауларити и ставити му ам на врат.

Лептир најавио свадбу. Одлазак сватова на коњима по ђевојку. Њега позвао да му буде ручни ђевер млади. А за сватове

треба имати мирна и добро обучена коња. А, његов Зекан бан-доглав. Зато га он обучава два пута у једном дану. Изјутра и увече га седла и разиграва. Сваким даном све боље и боље, али за Ћепаницу недовољно. Дани љетњи, а он поред пољских послова још обучава и коња. Но, упоран је. Неће да дозволи да му Зекан задаје јаде на дугом путу до ђевојачке куће и назад. А, још ће-верује. Подшишао коњу и реп и гриву. Остало му још да му реп подвезе, како се подвезује коњима кад се спремају за вашаре и сватове.

Кад су посједили отац Лептиром и мајка ђевојке, након здравица, устаде Лептиростриц.

- Да и ја наздравим у име нашег друштва, моје дружине, да пожелим срећу нашем пријатељству, сретном састанку и мајчином благослову. Сретно нам пријатељство. Младенци да су добро и весело. Да буду пуни радости и међусобне милости. Да се добро сложе, да се умноже, да изроде шћери и синове, да са њима буду поносни ко што се ми ноћас на Видовдан поносимо с њима. Здравом да сте ми сви, ко се крсти уз крст са три прста и ако му тамјан гори поред крста. Ко чува српску вјеру и кандило све му срћно и честито било! Дабогда да пријатељство буде срећно и по једну и по другу страну. Похвалито. Непромјенито. Здрав си ми од дома домаћине, вазда ми се веселио, пријатеље дочекивао, ко што ноћас дочекујеш нас! – испи ракију па настави. - Сад си ти на реду да речеш коју. Да нам речеш кад можемо доћи по твоје чедо. Мада су о томе млади одлучили, утаначили дан прије Светога Илије, да би свадба била на Илиндан. Но, твоја је задња. Што ти речеш ми ћемо то и испоштовати. Твоја ријеч, нама заповијест. Нема друге. - а онда сједе.

Устаде отац Лептирице. И он са пуном чашом у руци како то налажу обичаји.

- Фала ти на здравици! На исказаном поштовању, како мени, оцу удаваче, тако и за што наши млађи одлучише. Дабогда и ми-

лост Божија била уз нас и нашу ћецу. Живот им био у срећи и напретку. И све им од руке ишло. Са кумовима се кумовали из милости. Са пријатељима се пријатељили из љубави. Имали добар глас и нам. Како кумове и пријатеље стицали, прихваћали и поштовали, тако да и ми испоштујемо њих и њихове одлуке. Ја као отац моје шћери дајем благослов на њихове све одлуке. Нека им је честито и сретно њихово спајање, да заједно осигуре, обијеле и дочекају унучад и праунучад и бијеле челе, а све у здрављу и весељу и од радости од Бога им дате. По ђевојку дођите кад вам је воља. Нека вас дође по вашој жељи и вољи. Не ограничавам број. Но, морам знати колико вас долази. Јавићете ми. Ради образа и дочека. Ја дочекујем пријатеље и сватове моје шћери. Па да нам буде сретно весеље! Нама на дан пред Илиндан. Вама на Илиндан и други дан. Свадбује се по нашем обичају. Не мање од два дана у дому оног што се жени. Трећи дан су уставци. Но, сви да смо здрави и да сте ми сви здраво.

Испи чашу до дна и онда сједе. Након што се договорише око броја сватова, времена кад ће доћи, колико ће се задржати код ђевојачке куће и кад ће најкасније кренути са ђевојком, одоше просци. Остадоше укућани видно узбуђени. Па и мајка ђевојачка. Спао јој камен са срца, онај што јој га објеси Лептир са лажи да јој је пољубио и обљубио шћерку. Па погледа у Лептирицу по први пут након што је ишакетала. Право мајчински. Охрабрена тим погледом од мајке, Лептирица рече пред свима који се ту задесише:

- Мајко, мајчице, шта ти је било те си момку у кога сам узела биљегу, а ти то ноћас благослови, на пашњаку рекла да ми ниси мајка, но маћеха? Ти њега љутила, грдила, мршкала, па га и наљутила. Још помислио да браниш мени удају да маћеха не би остала без чобана за своје стадо. А, онда, разљућен, он тебе излагао. Рекао ти три лажи. Завадио нас. Због његове приче, измишљотине, данима си била љута на мене. Данима. Нисмо ни причале... А, он ми све рекао шта и како је било на пашњаку. Испричао ми до танчина.

- А, што ми не рече, но ми учини онолику сјекирацију и бригу? Кад си ми потврдила да си узела биљегу била сам убијеђена да је све друго истинито. Нека, нека! Платићете ми и ти и он за моје муке и... и ... непроспаване ноћи!

- Због чега ти онај дан оде у чобанију умјесто мене? Из ког разлога?

- Окојасио се онај сваке неђеље око тебе. Ја се уплашила за тебе. Вучица кад брани своје вуче нема препрека... Народ, ко народ хоће помислити и измислити свашта. Тиме сам шћела спријечити сеоско олајавање. А предлог да те оне неђеље замијеним је од твог оца. Ето, сад знаш све. Баш све... Сви знамо све. Ко је зашто крив. Због чега је крив. Ко није ништа скривио. А, знај шћери да је највише брига родитељска крива. Нисам ни ја ни отац ти. Но, родитељска брига.

Дани љетњи. Сви на ливадама. Коси се. Пласти. Пресушује покошена трава. По пашњацима стада запландовала. Са времена, на вријеме зачује се чактар или звоно са овна предводника кад затресе главом бранећи се од мува. Коњи машу главама непрестано и шибају се својим реповима, час са једне час са друге стране трбуха. Једино бикови не мирују. Чује се њина рика. Својим ногама и роговима копају земљу око себе, испод себе. И чобани ладују. Мирују. Изнад пашњака кружи орао не машући крилима, прави кругове. Неколике вране лете око њега, облијећу га, плашећи се за своје младе неђе у гнијезду, на неком дрвету. Говеда се посакривала у хладовину дрвећа и жбуња.

И ђед Ђого заспо на ледини. Не смета му ни сунце, ни врућина. Не тражи ладовину. Овце му пландују. Чак нема ни њине блеке. Тишина завладала селом. Нема дозивања чобана између себе. Нема граје ђеце, чак ни вике мобеника, косаца код удовице Стане. Раскосили ливаду до потока, па засјели одмарати у хладу врба. Њих петнаесторица на моби. Међу њима и Каришик. Жега

и врућина га наћерала да одвије шал са главе у ладовини. Кад коси завије главу шалом да му не поцрни лице од сунца.

- Чуо сам Каришик, да си неки дан био код доктора. Не знам због чега, нико да рече. Шта ти је било те си тражио докторову помоћ? – запита Ђепаница Каришика.

- Право да ти кажем, да те не лажем, због своје будалаштине. Не пазих па ми Зека стаде ногом на ногу, вуци је јели дабогда. Да би поткована плочама здружила би ми стопало. Срећа по мене бијаш је обоу грифовима, па ми грифом нагњечи прст. Мали прст од ноге. Сломио га гриф. Мали прст па мало и боли.

- Шта ти рече доктор? Оће ли ти прст брзо прерасти? Мора да је зараста а ти мобеничиш. Сигурно га добро намјестио. Како треба. Потрефио.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, не знам. Нешто је затезо и натезо. Уклапо. Како га је намјестио ко зна. Много ме бољело, док је то радио. Мислим да ни он не зна шта је учинио. Надајмо се добру. Било натекло. И сад ми стоји оток. Реко ми да мирујем. Не могох одбити Стану да не дођем да јој помогнем. Ко зна, можда некад и она мени буде од помоћи. Граби и зграбљава добро. Грабље јој лете у рукама. Гледо сам.

- Летио би и ти да се наћеш у њеним рукама. Но, да, умјесто да летиш, теби због Стане одлећеше бркови. – Рече Прцко, иначе велики заљубљеник у Стану. Због Стане има пизму на ђеда Ђога.

- Што нијеси ставио ногу у ладну воду, па не би било отока. Не би ти прст отекао.

- Стављао сам. И опрао ову нагњечену ногу. Не опрах другу. Тако отидох код доктора. Кад ђаво оће, оће! Кад ђаво оће!

- Какав ђаво? Окле ђаволи са тобом код доктора? – опет Прцко упита Каришика.

- Тражи ми доктор да изујем и другу ногу. Ону неопрану. Ја се браним, а он вели скидај чарапу да видим разлику. Не докторе, нема потребе, велим ја. Друга нога ми је здрава. Нагна ме да скинем чарапу са друге ноге. Забажђе сва просторија. Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, нисам је прао више од три евре

дана. Прљава. Црна. А, и нокти израсли. Савили се... Стави доктор руку на уста и нос, па ми вели. - Обувај то, обувај! Драстична разлика, драстична!

- Би ли те срамота од доктора?

- Не вала: десило се. Па шта ћу? Кад будем ишао на контролу опраћу обје ноге. Може тражити јопет да их упоређује.

- Не вјерујем. Кога су змије уједале и гуштера се боји. Ти си му први тако дошао. То се не заборавља, ко ни прва љубав.

- Штета што прсти немају бркове, мој Каришик. Тада ти не би имао таквих проблема. Ни са прањем, ни са бријањем. Бријао би ти због Стане и прсте и бркове, као и оне испод носа. – опет ће Прцко.

- Не може Прцко што неће ујести и уједати. – рече Ћепаница Каришику.

- Пери ноге сад. Поток тече. Има воде. Неће ти ноге појести вода. – опет ће Прцко.

- Немој ти Каришик и вода има зубе. – надода Ћепаница.

- Јест, јест, Ћепанице. Може му вода појести стопала и прсте. Може. Једе вода и нокте.

- Јесте, Прцко, јесте. Код Каришика све може. У њега све мимо народа. Шал носи у сред љета. Да му образ не поцрни. А, образа нема. Какав му је видео је и доктор. Оће Каришик бијел образ на вашару, а ноге му црне, убажђеле, пере их кад иде на вашар љети, а зими од Митровдана до Ђурђевдана.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, готово је тако. Ће нанијети воде да се чоек стално плаче?

- Како те трпе у кући? – запиткује Прцко.

- Ја преспавам у појати, у слами. Да не препирају сламницу и ираме. Поготово поњаве. Разбије вода оно што је збила ваљарица... Тако радим док је и вршидба. У кућу не улазим. Кад завршим са вршајима, окупам се, па тек у кућу. Моји тако навикли на мене. За мене не доносе воде, до за пиће.

- Да те Стана узме она би тебе рибала и стругала ти кожу чешагијом за коње. Четком би те рибала то је сигурно. И то сваки

дан. Не би јој ти гледао ни ногу ни стегана, прљав, необријан, неумивен и неопраних ногу. – рече Ћепаница.

- Што није окупала ђеда Ђога? – одговори Ћепаници Каришик.

- Преварио је ђед у тијесно. Но, Ђого држи до себе. Ни у кућару не лијеже што неће сваки дан, баш сваки, опрати ноге. – одговори Ћепаница.

- Јесте да је стар, да има година, али се мора признати да држи до себе. Увијек чист и паћ. Увијек исти на зборовима и у чобанлуку, и на тужном скупу и на весељима и на вашарима. Чистија му је задњица, но Каришику образ. Наструже кору од љеба па тиме пере зубе свако јутро. А има и све зубе. Каже да никад није био код љекара. Није бивао ни болесан.

- Он ће још доста живјети. Турио се на пунца. Пунац му умро у сто првој години. Чувао овце, вечерао, опрао ноге, па се преврнуо. Умро.

- У праву је Каришик што не пере ноге. Видите, умро човјек након што је опрао ноге. - подспрдљиво додаде Прцко.

- Благо оном што умре у опанцима. Ко што је Ђогов пунац. С ногу умро. Фина смрт. – рече Ћепаница.

- Кад је Штенцу умро пунац, Штенац плакао. Јекто. Лак на сузи. А Ђого га тјешио. Говорио му да не плаче. Што се не угледа на њега, Ђога. Зашто си то требао да плачеш за иким? Питао га штенац. Па, за пунцем, ко и ти. Твој је умро под старост и од старости, а мој у сто првој години. Премлад. Тек био навршио прву годину од другог вијека. Па га Бог узео. И ја нисам ни плакао, ни јецао. И тако утјешио Штенца да не плаче.

- Гадан чича расте. Гадан чича Ђого. – рече Каришик.

- Није ђед Ђого гадан, нити је чича. Можда расте за чучу. Како чича, а среди Стану? Ђе је твоја младост Каришик? Ђе? Ђого је паћ. Честит. Поштен. Промућуран. Дође до тридесетогодишње љепотице и удовице у својој седамдесетој години. Истина на свој начин. Теби Стана обрија бркове, па ти утече. Не омасти ни брка, нити се омасти кад их обрија.

- Доста приче, устајте да косимо! Да бар ручак зарадимо. Кад Стана види да нисмо ништа урадили, ни косили, ни покосили, вратиће ручак кући. – рече козбаша, наоштри косу, па закоси од потока враћајући раскос. За њим залазе један, по један. На зачељу оста Каришик, прикаснио завијајући шал око главе. Кад закоси, повика:

- Оштри Мујо, Власи поцркаше, а ја вала ни хабера немам!

Шиште косе. Сијеку тврду и не одраслу траву звану јарац. Тешко косити због сунца и врелине. Док са пашњака завика ђед Ђого:

- Тако, Каришик! Тако! Нека си их кренуо из планишта! Нека их мало и сунце огрије!

- Плашим се да се не разобадају на овој жеги! – одговори Каришик.

- Не брини ти и обадови су од ове врућине уфатили лад и ладовину.

- Ђогу ни жега не смета. Сједи на сунцу, а може уфатити лад. Овце му пландују. – рече Прцко.

- Разладила га Стана на Спасовдан у оној кућари. Лако је њему. – доби одговор Прцко од Каришика.

Дође дан кад треба скупити сватове. Одредити старог свата, чаја, барјактара, домаћина весеља, ђевере и ђеверинку. Нико од Лептирових и не помишља да ће комшија Ћепаница бити један од ђеверова. Бити ручни ђевер. На изричит захтјев Лептиров, дозволише и то. Скупише се свати, изјутра, на дан пред Светог Илију. Рано. При изласку сунца. Барјактар разви барјак. Најстарији зет код Лептирових. Стари сват прими дужност да води сватове и да их врати кући. Кад се врате сватови ту престаје његова дужност. Чајо је извоњи стриц Лептиров. Причалица и заврзан. Зна направити много што, што другима не би пало на памет. Запјеваше па појахаше коње. Њиште коњи, посебно

пастуви. Ржу, копају ногама. Стари сват разврста и распореди сватове по пречини и заслуги и према звању. На челу барјактар. За њим иду упоредо тројица и то отац Лептиров, комшија му најближи и кум. А онда четворке, ђевери и ђеверинка који воде седланика за младу при повратку. Вевери су Ђепаница и брат Лептиров, а ђеверинка сестра Лептирова. Најзадњи у сватовској колони остадоше стриц Лептиров, као домаћин весеља и стари сват. Но, на путу устави стари сват сватове. Да одморе. На ледини поставише јело да доручкују. Да презалогоаје. Непоједену храну оставише ту на ледини. То се не носи. Остави се путницима који наиђу. Најчешће то разнесу птице и звијери.

Пристигоше сватови кући ђевојчиној. Док други чекају, на муштулук одоше барјактар, кум, отац Лептиров и комшија му. Сватови чекају њихов повратак. Након што поједу со и хљеб, знак добродошлице и док им заките барјак, знак да их примају као госте. Кад измијењаше здравице, вратише се до сватова. Кажаше им да су појели со и хљеб и да су добродошли код кућног домаћина. Онда сви са барјактаром на челу приђоше ђевојачкој кући. Шенлуче и свати и домаћини. Прихватише домаћи сватовске коње, па их привезаше дуж оgrade од коља и прућа. Испоздрављаше се. Стари сват посла чајове момке да коњима натакну на главе зобнице. Њин задатак је да један од њих чува да им не украду ког коња па да га при повратку морају откупљивати. То чајови момци раде на смјену. Двојица сједе за софром, а један стражари код коња. Барјактар постави барјак на врх крова куће. Стубе принесе ближе до софре која бијаше у дворишту куће. Дан сунчан и ведар. Често барјактар гледа ка свом барјаку. Плаши се да му га не скину са крова и узму. Морао би дебело платити да му га врате.

Посједали сватови по пречини и по задужењима. Пуна софра и јела и пића. А, онда почеше са здравицама. Прво здравице добродошлице, па здравице и наздрављање по старјешинству. Прва здравица би барјактару.

- Здрав си ми барјактаре од сватова. Па да једну и попијемо за

барјактара, сокола и момка од поштене и честите куће, потомка барјактара. Дабогда се и ти барјактаре дичио својим потомком, дичио и китио. Барјактаре, Бог ти дао да мош помоћи невољном, убогом и гладном и они да те благосиљају. Бог те штитио и заштитио. Сунце те гријало. Ракије се напијао. Браћом и братанцима се дичио. Барјак увијек носио у сватовима и бојевима. Нико ти га из руке не могао узети. Поштена и јуначка кућо, из куће из које долазиш, као из куће која ти је дала барјак у руке. Живио!

Барјактар на ту здравицу одговори овако:

- Чаша друга, љубав дуга. Дао и теби Бог рода и порода. Да ти се кућа препознаје по лијепом гласу и добром домаћинству. Да се препознајеш по њему ко звијезда даница међу звијездама. Ко вила међу ђевојкама. Ко соко међу соколицама. Бог ти дао здравља, а нама што смо вође да нам поможе.

Послије барјактара, стриц Лептирице, наздрави старом свату:

- Стари свате, здраво да си ми. Да ти речем да сви погледују на те. Да дозволиш да пјевају момци, да стану срца свакој ђевојци. Да Бог да и милост Божија да твојим сватовима буде лијепо у овај лијепи састанак, дивно и незаборавито. Да се и ми вама китимо, а и ви са нама китите и дичите и још поносите. Да код нас и у дому радите о добру. Добро вас сретало и касније пратило. Још, стари свате, хвала вам на друштву које сте нам учинили са вашом дружином. Живјели и веселимо се! Доби одговор од старог свата:

- Хвала ти на здравици и лијепој бесједи. Хвала на тражењу пјесме момака и ђевојака. Но, ја стари сват, свим сватима брат, то не могу дозволити све док не узмемо злато по које смо дошли. Кад оно буде код нас и у нашој дружини, тек тада моја дружина може и играти и пјевати. Прије не. Па кажи ће је неношено злато, како да га нађемо и до њега дођемо?

- Ми што имамо и злата и сребра и ношеног и неношеног држимо у кући. Пошаљи некога да га потражи, а ми да попијемо још по једну.

Посла стари сват ђевере и ђеверинку да преузму ђевојку. На вратима куће испријечише се пред њих ђевојачка браћа.

- Не може се у кућу! – рекоше.

- А што? – запита ђеверинка.

- Није лијепо улазити у кућу док те не позову или ти одобре.

- Ми имамо право. Тамо нам је неко наш па да га позовемо.

Прво да га видимо.

- Не... не... тог вашег ми ћемо позвати.

Уђоше у кућу, па се вратише. Између њих женска прекривена лица. Не виде јој се ни очи, ни лице. Сагела главу па гледа у земљу. Ђепаница, невјешт ко ђевер, извади из џепа новац са намјером да дарује браћу од ђевојке мислећи да су браћа извела испрошену ђевојку.

- Не, не! – рече ђеверинка Ђепаници. – Врати новац у џеп!

- Зашто? – зачуђено упита Ђепаница.

- Прво да ми видимо наше злато. Нешто није у реду. Зашто је умотано? Па и полако хода. Још погрбљено. – Рече ђеверинка, па приђе до женске коју браћа испрошене ђевојке изведоше. Подиже јој мараму којом јој лице би прекривено. Још јој подиже и браду. Угледаше лице старо и наборано. Бака од седамдесет година. Настаде општи смијех присутних.

- Овдје нема ни ђевојке, нити нашег испрошеног злата!

- Не, не! Њу сте ви испросили и ми вам је дајемо. Сретна вам била! – рекоше браћа испрошене Лептирице.

- Е, пријатељи моји! Ви хоћете превару. Мислите да се може узети баба кад ђевојке нема? – рече Лептиров брат.

- Нисте ви виђели добро! Ево видите да нема преваре. Лијепа, још лијепо обучена. Но, ставила маску на лице, плаши се да је ко не урекне. Има урокљивих очију.

- На свијету нема мирна ђетета и ненаборане, а лијепе бабе. У свијет! – рече Ђепаница.

- Кака баба, Бог са вама људи! Премлада је. Још јој зуби нису поникли. – завика неко од присутних Ђепаници.

- Водите бабу, дајте нам ђевојку! Оћемо ми наш цвијет за који смо дошли и дуг пут прошли. – рече ђеверинка.

- Добро, нећете ову, оћете другу. Даћемо вам је.

Пустише бабу коју држаху испод пазуха, па уђоше у кућу. Изведоше друго лице. И њему прекривена глава марамом. Америнком. Обувена у кратке мушке чарапе. Од чарапа па до сукње виде се ноге. Длакаве.

- Ево вам је! Ова вам је љепша и виша.

- Не, не. Не узимајте ћецо то. Чули сте како се каже: сачувај ме Боже чупоноге жене и голобрада чоека – закрешта она баба што је шћаху утрпати умјесто Лептирице. Кад чу шта баба изговори, Ћепаница одмјери лажну невјесту од главе до пете, па зачуђено завика:

- Па ово вам мушкарац у катули!

На те његове ријечи наста општи смијех. Кад се све утиша, браћа рекоше ђеверима и ђеверинци:

- Ми вам других ђевојака немамо но ове двије. Узмите или оставите. Ако нам не вјерујете, слободно ви уђите у кућу, па претражите.

Ђевери уђоше у кућу да потраже Лептирицу. Веверинку задржа баба руком, па јој шапну.

- Донеси баби флашу ракије са софре да баба данас сербез пијуцка кући, казаћу ти ће је Лептирица. Није у кући. Џаба је тамо траже.

Отрча ђеверинка до софре, па испред оца узе флашу ракије.

- Куд ћеш ми ту ракију?

- Да наздравим баки. Ако је не вратим ником ништа. – одговори му шћерка.

Кришом даде флашу баби. Други заузети ђеверима који претражују кућу, па не обраћају пажњу ни на бабу, ни на ђеверинку.

- Бакина љепотица је у амбару. Иди кришом до амбара, тамо ћеш је наћи. Пази да ти је не отму браћа јој, па да ти послите траже откупнину. – шапну баба ђеверинки, па скривајући флашу оде у кућу, а ђеверинка шмугну ка амбару. Нађе Лептирицу. Кад ђевери изађоше из куће, необављена посла, довикну им ђеверинка:

- Брате, Ђепаница! Овамо!

Наста утркивање ђевера и браће Лептирице ко ће први стићи до амбара. Дугоног Ђепаница, а и хитар први стиже до Лептирице, па је узе испод руке. Он са једне стране, ђеверинка са друге, одбранише Лептирицу да је браћа не би отела. Тако ђевери узеше младу, а да не морадоше давати откуп, ни даривати јој браћу што је по обичају. Водећи Лептирицу између себе ђевери пођоше ка трпези, а Ђепаница рече:

- Да ми ипак дамо нешто! Ред је даровати младине!

- Не! – рече ђеверинка.

- А што?

- Дајете новац мени да ја дарујем оног ко ми каза ће је Лептирица. Добру баку.

Дадоше они новац који су били наумили дати браћи Лептирице након што је преузму. Док њих двојица са узетом ђевојком иду ка сватовима да обавијесте да су нашли неношено злато, ђеверинка уђе у кућу. Тамо баба сама већ отпила фртал ракије из флаше. Дарова је ђеверинка новцем, па јој рече:

- Фала прија бако!

- Фала теби дијете моје. Фала ти на ракији, ја волим ћукнути коју. Но ми крију ракију. Са испијеном једном чашицом јутрос чекала би да попијем другу тек уз вечеру. Морам и ја да прославим удају унуке, па макар мокрила подасе.

Кад се врати од бабе, ђеверинка приђе ђеверима и млади. Заједно приђоше онима за трпезом. Сватовима и свадбарима. А, онда Ђепаница запјева. Поче пјесму. Помажу му други ђевер и ђеверинка:

„Веселте се, веселте се кићени сватови!“ – кад то отпјеваше Ђепаница настави:

„Веселте се, веселте се наша је ђевојка!“ – ту пјесму прихватише и сви сватови. Кад се заврши пјеванија, устаде стари сват, па рече:

- Да сте ми здраво ђевојко, ђевери и ђеверинка. Ђеверима и ђеверинки нека је срећан добитак. Теби ђевојко да буде срећан

пут из братског загрљаја и братског дома. Дабогда се ђевери с тобом поносили као што се поноси небо висинама, море дубинама, поље ширинама, лисица мудринама, зец брзинама а поља травом и цвијетом. А, ти се одиво од ове куће и овог дома китила са ђеверима ко пшеница пљевом, планина боровима, ко газда торовима, све ти сретно и честито било. Здравницу прекину Ћепаница запјевавши уз пратњу свих сватова:

- Врела вода на валове, ој јаворе, зелен боре.
 Кад је врела куд се ђела, ој јаворе, зелен боре.
 Попили је морни коњи, ој јаворе, зелен боре.
 Морни коњи и сватови, ој јаворе, зелен боре.
 Куд су ишли, те су морни, ој јаворе, зелен боре.
 Ишли момку по ђевојку, ој јаворе, зелен боре.
 Јели каква та ђевојка? Ој јаворе, зелен боре.
 Јес висока ко јелика, ој јаворе, зелен боре.
 А лијепа ко јабука, ој јаворе, зелен боре.“

Пјесма се ори. Одлијежу брда и долине. Ко, кад пјева више од стотину сватова и свадбара. Сви у један глас. Након што пјесма утиша, устаде Лептиров отац, па рече:

- Живјели ми младенци! И веселили се! Да у добру остарите и заједно да осиједите. Да ми се умножите. Да се са својом браћом, сестрама и друговима веселите. Да се слажете ко со и хљеб. Што хранили то вам се плодило. Да Бог да да вам синови и шћери радост чине, а да у ово доба догодине будемо на крштењу вашег потомка првенца, а мога унука или унуке. Живјели сви редом, под овом небеском гредом!

Запјеваше женске. Вевојке. Шаљиву пјесму на рачун Лептирчине свекрве:

„Свекрвице нашла сам ти згоду,
 Двије канте да доносиш воду!“

Кад утиша њина пјесма наздрави отац удаваче:

- Пођи ти наша одиво и шћери моја у гласовити дом из овог дома, акобогда срећна и поштована и са једне и са друге стране. Сунце ми те весело гријало, небо се над тобом смијало и све ти

ишло од напретка. Била лица весела и румена ко звијезда Даница. Дичила се шћери моја са својим родом и хвалила домом.

Кад он сједе, пошто испи чашу ракије, устаде његов брат, стриц Лептирице:

- Ову чашу подижем за здравље кићених ђевера. Дабогда често у сватове ишли и закићени се враћали као што ћете бити закићени од моје синовике и њом и њеним даровима, у ваш дом. Здравим вам у здравље горске виле, моје синовике коју заграбите. Куда ова горска вила кренула из свог рода, пошла у добри час, свом будућем дому, дошла у најбољи дом. Да се стричевим ђететом поносе у новом дому, а да се ми дичимо у твом роду. Да пред браћу и сестре излазиш свијетла образа, гласа поштена као и све сретне и честите српкиње. Ова моја чаша ракије да буде сретна по све нас. Здраво да сте ђевери од ђевојке и срећан вам добитак!

Потом обредну здравицу и обредну чашу рече Чајо:

- Здрави сте ми опет, ко није проклет од Бога! Ова чаша румена вина, мени редуша опет. Сви се здраво обредили и Богу молили. Помолили. Сад да се обреди чаша друга да би међу нама била љубав дуга. И срећа да нас прати. Дао Бог, ће се двије чаше редуше пиле, након преузете виле, из овог дома и њеног рода сваку добру срећу доносиле, а највише радости и весеља у овом честитом дому. Здраво да сте, сви, госити и домаћи. А, онда за-пјева:

- „Пријо моја, зелени бостане,

- Би ли дала чају да остане!“

Иза те пјесме ријеч узе домаћин од сватова:

- Хвала ти пријатељу на дочеку, здравици и лијепој ријечи! Здрав си ми пријатељу и да попијемо по једну за здравље наших дика, твоје шћери окићене међу ђеверима и да им Бог да на путу срећу и задовољство, а нама срећну и лаку старост и понос на наше младенце.

Након тога наста пјеванија. Натпјевавају се сватови и свадбари. Ђевојке и момци. Уз звуке свирала двојница игра омла-

дина. Врши се честитање. Домаћима гости. Сватовима млада. Честитке млади и ђеверима. Младожењи. Пријатељима пријатељство. А онда се зачу звонки глас Лептиричине стрине. Она наздравља зету:

- Младожењо, сретан ти добитак. Ја ти у име моје домовине желим да са својом изабраницом, мојом миљеницом, имаднеш пород да се заједно њиме дичите. Да се са синовима и китиш и дичиш, да доживите и унукe и праунукe. Да унукe подижете, па да се и унуцима и китите и дичите. А, зете, хвала ти што си нам приуштио задовољство да уочи Светог Илије будемо учесници овог двоструког и великог весеље. Захваљује ти се стрина наше и моје виле. Зете мој и зете овог дома.

- Фала ти пријо на твојој здравици. Стрино наше Лептирице, стрининој љепотици и како чујем, дожудници. Но, ја морам здравити њеној мајци, а мојој главној и вољеној прији. Па подижем ову чашу, чашу пића, у здраље наше одабране пријатељице, ове куће домаћице, која је одњеговала и нашем Лептиру дала злато нетопљено. – Рече Лептиров отац. Ту бесједу прекину Ћепаницаа пјесмом:

„Гори лампа, а у лампи сламка,

Зашто није свекрва ко мајка?“

Иза пјесме устаде ујак Лептирице.

- Ја ујак Лептирице, морам наздравити и попити чашу ракије за здравље Лептиричиној свекрви. Сретно весеље. Дабогда да весеље буде сретно за цио овај скуп. Свекрво моје сестричине, сина си данас оженила, снају добила, синула ти свака срећа у твојој кући. Дабогда ти у ово доба године честитао и унуче. Снаом се поносила. Да се добро сложите. Да једна другу хвалите. Послушале се и сложиле како саме жељеле. Да Бог да да се снајом хвалиш, а она да се на тебе не покуди. Овај дан си дочекала и са њим срећу и благослов, да ожениш сина, не сама но и твоја срећна породица. Здравом да си сестричини свекрво, да јој будеш свекрва, а не свекрива. Замијени мајку за своју снајку, онако како си била мајка у својој кући и до сада, у својој честитој по-

родици. Здраво да си ми опет и помого ти Господ Бог! ... Још као ујак морам наздравити и свима вама пријатељима овог честитог дома. Срећно вам ово коло што игра на ливади. Пријатељство уз пријатељски састанак. Састали смо се у добри час, у срећу ћеце што оженисмо и удадосмо, за срећног дома и будућег порода. Живјели! Живјели!

Пошто та здравица би упућена мајци Лептировој, а Лептиричиној свекрви, запјева Тепаница:

„Свекрвица каву кува,
Снаји грчу, себи слади,
Грчили је црни јади!“

Поводом те пјесме настаде општи смијех. Из тог смијања издвоји се Лептиричиног ујака глас.

- То се и та пјесма, сестричино, не односи на тебе и твоју свекрву. Плаше те. Није моја прија таква. Та се пјесма односи на неку злу свекрву. Злу жену. Хтједе још нешто рећи, но га прекину Тепаница.

- „Гаро моја удавај се,
Ја те нећу, не надај се!“
На ту пјесму одговорише му женске пјесмом:
„Е, нећу се удавати,
Јаде ћу ти задавати!“
Пропјева и Чајо. Запјева:

„Ја те нећу гаро просит,
Јер не могу гаћа носит!“

Утом донијеше гусле. Дадосе их гуслару Бачини. Кад загусла гуслар, све се утиша. Чак и раздрагана ћечица:

„Весели се кућни домаћине
И у дому ко се придесио
И он ти се свагда веселио.
На добро нам вече омркнуло,
А на боље јутро освануло
И оно нам срећу донијело,
Свима нама по једну ђевојку,

Мени двије да ми жао није.
 Једну плавку, а другу црноку,
 Ону плаву да турам под главу,
 А црноку под бијелу руку
 Кад се будим да их младе љубим.
 А кака је кућа капавица,
 Још је гора жена лајавица.
 Покри кућу па неће капати,
 Удри жену, па неће лајати.
 Тешко птици о љесковој грани,
 А пуници о зетовој храни
 И чизмама на кривим ногама.
 Тешко стаду о јаловом јарцу,
 А брцима на слинавом старцу.“

Послије отпјеваних тих неколико шаљивих пјесама и шаљиве пјесме гуслара, поче се припремати сватови да иду дома и одводе Лептирицу. Прво барјактар скиде барјак с куће. Приве-доше му чајови момци коња, па појаха. А, онда јашући на њему, играјући га, поче кружити око трпезе. Лепрша му барјак закићен кошуљом и пешкиром. То је био знак сватовима да је крај свад-бовања и да устају, да се враћају кући. То је барјактар радио по налогу старог свата.

- Здраво да си ми домаћине овог сретног дома и пријатељске куће! Стекосмо ново пријатељство. Опријатељисмо се. Ородис-мо. Бога молимо да наши младенци стекну лијеп пород и срећу. Што они жељели, то им Бог дао. Што им дао то им и подржао, уздржао. Домаћине овог дома, ми једосмо, писмо, веселисмо се. Људски разговор протурисмо, једни другима наздрављасмо. Ја испићу ову чашу, сиктерушу. Фала ти домаћине ове честите куће. На свему. А, ми морамо ићи. Треба засвирати и за појас заћести. – рече Стари сват, па искапи чашу са ракијом.

- Здраво да си ми пријатељу и брате домаћине! Здраво да си ми опет. Душманин да нам буде проклет. Проклето му име, племе и шљеме. А, нама Бог дао срећу. Да нам пријатељство буде дуговјечно, похвалито и неомрзито.

- Домаћине, пријатељу мој, пријатељу сватовски, хвала ти на лијепом дочеку, лијепој ријечи, гостопримству! Посебно ти се захваљујем и хвала ти, на дару овог лијепог цвијета међу ђеверима и међу сватовима. Ти нас дарово лијепом и честитом шћерком, цвијетом и сватовским поносом, а тебе Бог наградио напретком и добио убрзо снају за шћерку. Нека су нам живи и здрави младенци. Да остаре, да се Богу моле и веселе и у старости ко у младости на моју и твоју радост и свијех нас.

- Пријатељу, дао сам ти шћер за сина. Нека ти је срећна сна. Нека њен долазак у твој дом учини радост за читаву твоју породицу. Жеља ми је да вас моја шћер послуша. Да допринесе напретку ваше куће. Богу се молили, никад се ником не покорили, ни пред душманима, ни пред непријатељима. Веселе нека буде сретно и по вас и по нас. Здрав си ми и срећа вас пратила у путу и у кући и на свадбовању у твом дому на Светог Илију, а Свети Илија ти био у помоћи!

- Здравом ми био домаћине ове куће! Кућа ти остала у веселу и била увијек весела. Веселила је твоја ћечица, жена баница. Све ти од руке ишло и било од напретка. У тору вунато, у њиви класито, у амбару пуно и хрпато. Срећу не тражио, но те она стално пратила и сретала. Што ти ми похарчили данас, Бог ти надокнадио. Поштено смо засјели, па поштено је и да устанемо и дому нашем да путујемо. Нека ти сретни буду и други гости осим нас. Захваљујем на дочеку. Бог те наградио напретком, а нас наградио срећом у путу. Опрости нам бане и темељу куће, ако је неко од нас нешто погријешио. – Рече Стари сват, па се обрати сватовима.

- Стари сват чашу пије, Бога моли и вама казује да се морате подићи иза трпезе. Ваља нам нашој кући ићи. Стари сват чашу пије, Бога моли и казује имали смо зашта доћи, зашта сједети и веселити се, па и попити и напиту. Дошли смо до небрушеног злата, до цвијета који је у овој кући поникао, одрастао, расцвјетао, па га водимо нашем Лептиру да шири своја крила док га буде његовао и мирисао. Устајте свати! Устајте!

Поскакаше сватови са столица и удаљише се од софре. Прихватише своје коње, па појашаше. Претпоследња узјаха Лептирица. Њу попеше ђевери, помогоше јој са столице да се седланику баци у седло, а онда поломише столицу са које је узјахала. То се ради да је столица не чека у роду за боравак и за синују, осим кад долази у госте.

Сваком од сватова од стране домаћина допуњена је флаша или чутура коју је донио. Те флаше или чутуре уз пут су пражњене. Чашћавани су износачи буклија који су им износили ракију да честитају пут на који су кренули. Флашу не имадаше Лептиров отац. Томе се нико не разума. Па он пригно свог коња до шћерина коња, па је приупита:

- Шта ти учини са мојом флашом?

- Испушти је баба из руку. Разби се. Сва у комаде. Ево теби моја флаша.

Након што се испоздрављаше, одоше свати пјевајући и коње играјући. За њима три пута плъуснуше водом да им пут буде гладак и чист. А, у дому Лептиричином настави се весеље и свадбовање.

Прије но што су кренули, Лептирица се испоздрављала са својима. Све уз присуство ђевера и ђеверинке. Прво се поздравила са бабом у кући. Баба испила флашу. Пијана и не примјећује њено присуство, па је Лептирица само пољуби. Са мајком се изљубила и још је мајку пољубила у руку, а оца, након што су се изљубили, Лептирица пољуби у десно и лијево раме, па тек у руку. На крају пољубила је и праг куће.

Кад сватови замакоше и несташе са видика, сватовска мјеста попунише укућани и они што су послуживали на сифру која је била постављена вани, у дворишту куће. И док они једу, пију, веселе се, пјевају и играју, недалеко од њих спустише се два

орла ђелација. То њихово присуство зачуди све свадбаре. Отац Лептирице рече те им бацише хране, недалеко од њих. Полако, раширених крила, они приђоше баченој храни. Кад је поједоше, раширише крила, узлетјеше, па се удаљише.

Но у сам сумрак дугог илинданског дана изнад свадбара и софре пролећеше и два гаврана и то гракћући. Годинама гавранови се нису појављивали, а тај дан, у сумрак, појавише се и загракташе изнад домаћина који тај дан удаде шћер.

- Ово не ваља. Дај Боже да изађе на добро ово њино грактање. За нас овдје свадбаре, за укућане, за оне што отпутоваше. – рече чича Илија, кум Лептиричином оцу, потом устаде, чита молитву „Оче наш“, па се прекрсти три пута.

Исто учинише и више њих. Мајци и оцу Лептирице зазебоше срца. Среза им то срећу, весело срце, задовољство што су лијепо дочекали и испратили сватове и удали шћер. Испратили је како треба и доликује домаћинској кући. Кум, чича Илија, након што мало одћута подиже се на ноге, па замоли за мало пажње. Кад се свадбари утишаше, чича Илија замоли:

- Мени ђецо није мило што нас данас посјетише орлови ђелације. То се може мало и разумити. Гладни, осјетили мирис хране, па долећели. Но, ова два гаврана што са грактањем пролећеше изнад нас и то кад ноћ почиње, то ме много брине. Молим вас, све вас, да ме послушате. Ви што шенлучите не вадите више оружја иза појаса. Најпосле, вала се данас и пуцало и шемлучило. Знам, знам да ћете ме послушати, да ће моја молба бити услишена.

- Оће, оће куме. Ја се придружујем молби кума Илије. – завикаше готово у један глас и отац и мајка Лептирице.

- Мора се послушати ријеч чича Илије. – завика и више њих.

Испоштовани су чича Илија и Лептиричини родитељи. Нико више није вадио оружје, нити пуцао. Многи су знали да чича Илија зна гледати у плећку. Прорицати из јагњеће плећке. Па мало из страха да није што видио у плећки, мало из поштовања, иако припити не шемлучише, нити вадише оружје.

Пристигоше сватови на педесетак метара од куће Лептирове. Прикаснили. Успут им износили буклије па их то задржавало. Ту их застави Стари сват. Прво отидоше на муштулук. Барјактар, Стари сват и Чајо. Свадбари их сачекаше пјевајући и играјући.

- Помози Бог весели народе! – рече барјактар.

- Бог ти свако добро дао барјактаре!

- Примате ли ви и нас да вам се придружимо? Па да заједно играмо и пјевамо.

- Зависи. – рече више њих.

- Од чега?

- Од вас! Ако сте обавили оно за шта смо вас послали, примамо. Ако нијесте, вамо немате куд!

- Посао смо обавили. Ђевојка је ту.

- Ако сте ђевојку довели примамо вас. Да играмо и пјевамо. Чак и на вечеру.

- Ђевојка је са нама.

- Кад је тако, добро дошли! Има да има и што нема за вас. Чак барјактару има и барјак да закитимо.

Након што наздравише и барјактару барјак закитише, вратише се муштулугије до сватова.

- Примају ли нас барјактаре?

- Примају! Зову и на вечеру.

Са барјактаром напријед приђоше сватови кући. Још док је била на коњу, млади додадоше мушко дијете. Она га три пута окрену и три пута пољуби при сваком окретању. Онда га дарова пешкиром. Кад се обави обичај накоњчета, помогоше ђевери млади да сјаше с коња. Младу предадоше свекрви, па запјеваше:

„Ој, свекрво кукорога,

Одбићу ти оба рога!“

Свекрва млади даде решето пуно жита, па јој рече: - Три пута захвати ово жито у шаку и три пута га пребаци преко шљемена

куће! Кад то она уради, опет свекрва рече: - а, сад узми јабуку што је у решету. Јабуку баци себи преко главе међу свадбаре. Узе млада јабуку из решета, па је фрљакну преко своје главе. Њу ухвати комшиница, ђевојчица од петнаестак година.

- Опа, види, види! Ти си прва за удају. Ухвати јабуку. А, имаш двије старије сестре? Оћеш да их прескочиш! – завикаше, јер по вјеровању која ђевојка ухвати јабуку коју преко главе баци млада, најпрва ће се удати у селу или од ђевојака које су ту биле на весељу.

Ђевери само прате малду и свекрву. Сватови пјевају. Једни:

„Оћемо ли једну фину,
Сретна свадба домаћину!“

Други:

„Ој, ракијо, рако
Низ грло полако.
Ти ћеш мене рако
У јарак полако!“

Трећи:

„Мени моја донијела прија,
Црну коку која нема крила!“

Четврти:

„Рекла прија коку клати,
Рекла мени ноге дати!“

А, онда свекрва узе решето из руку младе. Одложи га. Ухвати младу под руку, па је доведе до прага куће

- Де, пољуби праг куће! – Млада се саге и пољуби праг.

- Сад прекорачи праг. Десном ногом прво. Добро пази да не дохватиш до прага. - и то послуша Лептирица.

Кад уђоше у кућу, доведе младу свекрва до иконе.

- Сад се прво прекрсти, па пољуби икону јер ће она одсад бити твоја слава и заштитник твоје куће. Акобогда!

Кад је и то урадила Лептирица, онда јој свекрва даде машице у руку.

- Де, разгрни ватру! Добро разгрни! Да лете варнице. – кад је и то обављено, узе свекрва машице, па их одложи. А, онда рече:

- Видим да си послушна и ваљаста. Ваљана. Добро дошла у моју кућу и наш дом. Од сада па надаље моја кућа биће и твоја, акобогда и твоје ћеце. Сретна ми била снао! Добро ми дошла и у добри час. – па се изљубише. Лептирица пољуби свекрву у руку, а потом рече:

- У добру те нашла мајко!

Барјактар поставио барјак на врх куће. На шљеме. Сватови повезали коње. Врше се честитања. Најкасније због обичаја, честитање је обављено ђеверима, ђеверинци и Лептирици. А, онда сватови посједаше за трпезу. Свадбовало се читаву ноћ. Сви сједе, а ђевери и млада дворе. На ногама. Веверинка је и сједала. Припомагала око трпезе и пића. Чак је и одријемала мало. Неки сат два.

Неки сватови ишли су кућама да мало одспавају. Неки нису ни мрдали од трпезе. Пресиђели, препјевали и препили читаву ноћ. Наставили и након што се подобро одјутрило кад су се опет сви нашли на весељу. И тако до поноћи на Илиндан. Око поноћи скиде барјактар барјак са шљемена куће, па након што се поздрави, оде својој кући и однесе барјак. Скидањем барјака је и завршено свадбовање.

Ђевери и млада, осим ђеверинке повремено, дворили су сватове и свадбаре од доласка до растурања свадбеног весеља. Тачније до скидања барјака са шљемена куће. Сједали су само да би попили кафу и јели. Преуморни. Уморан Ћепаницаа, но трпи. Још и пије. Млада се држи ђеверима испод руку. Једног тренутка стојећи заспа наслонивши главу Ћепанице на раме. Тада он осјети мирис њене коже. Након два-три минута спавања, тргну се млада из сна. Погледа Ћепаницу па му рече:

- Опрости ђевере, превари ме сан. Глава ми клонула на твоје раме.

- Ако можеш спавати стојећи држећи се за нас двојицу, ти

настави. Нама не смета. Мени не смета... а, и ми се једва држимо на ногама.

То кратко спавање Лептирице на Ђепаничином рамену и мирис њене косе, Ђепаница никад није могао заборавити. Дуго и дуго, па често и у сну, то је доживљавао и без присуства Лептирице. А исто је било и са пољупцима. При поздрављању, након завршетка свадбе и предаје младе младожењи. Пољупци у образе остали су му на образима, чини му се. И никад их није могао сапрати, а није ни желио. Чак су му се упили и у душу.

Након што је, поздравивши се са Лептирицом и предавши је Лептиру, отишао у свој дом, бацио се на кревет. Чим је легао заспао је. Тешко ђеверовање два дана и ноћ и пола друге ноћи успавало га је и држало у сну сјутри дан до подне. Зекана је раседлао након што се пробудио. Раседлавао га је два фртаља сата колико га је изморило ђеверство.

II

Након свадбовања приступило се пољским радовима. Мало се одмарало. Дани дуги, а ноћи још кратке. Лептирица је упознала са ближом и даљом Лептировом родбином. Зачудила се кад је сазнала да њен ручни ђевер Ћепаница није ближи род, но комшија. По обичају, брата Лептировог звала је Ћешо, а Ћепаницу Ћевер или ђевер Ћепаница.

Ћепаница је, такође, био заузет тешким пословима. Жетва и вршидба жита. Па развијавање, пресушивање и уношење жита у амбар. Иако су били близу, због радова ријетко су се посјећивали. А, Ћепаница је често посматрао Лептирицу и то кришом. Био је задивљен њеном љепотом. Стасом и ходом. Раздраживало га је кад би га Лептирица ословљавала са Ћевере или ђевере Ћепаница. Питао се зашто он не би њен ђувегија него Лептир. Зашто је њему Бог не додијели? Није Лептир ни бољи, ни љепши од њега. Чак је себе сматрао прикладнијим њој. Но, Лептир користи упорност и смјелост, а што њему недостаје. Због тога Лептир доби Лептирицу за животног сапутника. И Лептир му постаје неко други, не досадашњи комшија, пријатељ и друг. Према њему осјећа неку нетрпељивост. А не зна што, нити има разлога за то. Па се запитивао зашто не трпи комшију кад му исти није ништа урадио. Још... за ђевере се позивају најближи, браћа. А, Лептир њега позвао за ручног ђевера, одредио њега умјесто неког од браће. Указао му част и ђеверство. Нетрпељивост је јачала код Ћепанице према Лептиру из дана у дан. Чак прешла и у мржњу.

- Да он није наговорио ђецу да приведу магарицу у коло? Да га бира, па се удаљио да се не би могло посумњати у њега? А, онда ме позвао за ђевера да би ту сумњу потпуно одагнао?... Због тога Бог мене одврће од њега и тако ми указује на то! Па га не могу ни чути, нити га волим срести – рече себи гласно Ћепаница.

О томе размишља дању, док ноћи проводи размишљајући о Лептирици. Ноћима и ноћима у сну и на јави, Лептирица му није давала мира. Престао је размишљати и мислити о другим ђевојкама. Удавачама. Заборавио је и Јелену и Ћунтра и Ждребе.

Кад дође зима свакодневно је бивао у кући Лептирових, а и они код њега. Пио је Ђепаница кафу и ракију, опијајући се гласом Лептирице. Нарочито кад би га ословила са Ђевере. То што му је у почетку сметало, сад му је пријало за уши као најљепша музика. На другој страни, кад чује Лептиров глас или кад га он нешто запита, то га гуши. Најрадије би му, умјесто одговора, исчупао гркљан. Кад би Лептир рекао Лептирици – Моје Лептирче! – зажелио би да му зарије нож у језик да то више никад не би могао изговорити. Кроз стакло иза прозора кришом је пратио Лептирицу док послује око куће. А, није могао скинути поглед са ње док је пословала по кући услужујући га кафама и чашама ракије. То примијети Лептирица. Но, ником не казује. И не смета јој. Напротив, прија. Одлучи да испита да ли је то заљубљеност у њу или је то она умислила.

Те зиме, било код Лептира, било код Ђепанице, ноћи су се скраћивале играјући карте. То су радили мушки, док је женскиње радило ручне радове, преле, препредале, плеле, везле. Једне сједељке код Лептирових недостајао је један за игру.

- Ево, ја ћу играти! Ја и ђевер Ђепаница играћемо против Лептира и Ђеша. Може ли? – упита Лептирица.

- Може! – рекоше.

Играло се у пару. Лептирица сједе преко пута Ђепанице. Лептир и брат му један према другом. У игри картама Лептирица својом ногом, испод стола могла је дохватити ногу Ђепанице, пошто су сједели са уске стране стола, док Лептир и Ђешо то нису могли, јер су сједели са дуже стране. Ђепаница и Лептирица могли су се кришом, ногама, договарати оће ли или неће играти јачу карту. Јачим притиском ноге Лептирица је Ђепаници давала до знања да баци слабију карту, а да чува јачу. Ти додири Лептиричини на стопала Ђепанице су га толико узнемирили да су му доспијевали до мозга. Укочили би му поглед. Наслућује то Лептирица па би га уз смјешак упитала:

- Шта ћемо Ђевере? Оћеш ли одговарати на њину карту или не?

Ако је требало да игра јачу карту, јаче би га начепила. Ако не, онда би га само мало пипнула ногом. Ако је имала добре карте те је он требало да баца јаке карте није скидала своја стопала са његових стопала. И тако би док је трајала игра. Кад завршише, Лептирица обје своје ноге стави Ћепаници на стопала. Лампа на столу па се не види шта се ради испод стола. Ћепаница угишио. Ни да мрдне. Кроз тијело прострујаше му жмарци. У образе поцрвенио. Примијетише његово руменило. Па га и Лептир и његов брат запиташе:

- Шта си се то зајапурио?

- Не знам. Нешто ме ухватило, нека зебња. Чини ми се и утроба ми гори.

Кад то рече Ћепаница, Лептирица скиде своја стопала са његових, па устаде иза стола. Онда насу чашу воде, па је додаде Ћепаници.

- Узми чашу. Попиј мало воде, Ћевере, биће ти боље.

Да му је дала отрова Ћепаница би га попио. Узе чашу, па попи до половине, а онда чашу спусти на сто. Но ни то не поможе. Заажубереност не пролази. Још се повећава. Црвенило пређе у бронзану боју.

- Теби, ко да је дошло нешта тешко? – рече Лептир забринуто.

- Чула сам да је добро кад се неком стешки да га протрљају хладном водом по врату. – рече Лептирица, из чаше, на длан узе воде, па Ћепаницу поче масирати по врату. То понови неколико пута.

Заиста, хладна вода и масирање вратише боју лицу Ћепанице. Природну боју.

- Де, ѓевере, узми и попиј још једну чашу ракије. Дако ти ракија разагна тегобу. Сигурна сам да ће ти бити много боље. – рече Лептирица, па му полупразну чашу са ракијом допуни до врха.

Испи Ћепаница ракију. Онда празну чашу стави на сто, окренувши дно горе. Знак да више неће пити.

- Испих је до дна. Наискап. Испих је на ип-ћип... Не брините

сад ми је стварно добро. Нестала је мучнина. Не знам шта ми би. Можда нешто од срца. Никад ме овакво нешто није сналазило. Никад.

- Не бој се ђевере. Ко зна имаш ли ти срца... Кад се оже- ниш рећиће нам твоја млада имаш ли ти срце. Испитаће она. Ево ја сам испитала код Лептирића. Он срца нема. Умјесто срца утњијездио му се камени облутак. Изгледа ко срце. – рече Лепти- рица, смијурећи се.

- Не. Не. Лажуња она. Украла ми срце, па сад ја немам срца, а она има два, њено и моје. – одговори Лептир.

- Боље имати два срца, него једно или ни једно ко ти. – рече Лептирица па се поче грохотом смијати.

То изазва смијех и код осталих, осим код Ђепанице. Код њега то изазва прво бол који осјети због ријечи које изговори Лептир. А тај бол премазаше и умањише Лептиричине ријечи. Нарочито коментар о два срца. Ни то не промаче Лептирици. Нарочито сијев Ђепаничаних очију упућен ка Лептиру који уга- сише њене ријечи. Сад је знала да је Ђепаница заљубљен у њу. Да је њено додиривање ногама изазвало тегобу код њега. Одлучи да се мало поигра са њим и његовом заљубљеношћу. Са његовим осјећањима. Да настави са игром коју је започела уз игру карта- ма. Дуга коса-памет кратка, каже народ.

Од те вечери Лептирица је мировала. Кришом је посматрала Ђепаницу. Пратила његове погледе. Приметила је да га најви- ше занимају њене ноге. Ријетко би је погледао у очи. Као да се нечег стидио или плашио. Као да га нешто пече. Грize га савјест. Почела га је и сажаљавати видјевши неку тугу у његовим очи- ма. На другој страни Ђепаница је живио у свом свијету. Увијек тужан, увијек незадовољан. Прориједио и одласке код Лепти- рових. У својој кићи сједио је на клупи одакле је могао видје- ти Лептирицу кад излази из куће обављати послове. Чуо је, ако

се ђевојка погледа кроз осушено и пробушено крило слијепог миша, да ће завољети оног ко тако уради. Знао му је станиште и ухватио слијепог миша. Осјекао му крила, па их осушио. А онда их пробушио. Често је кроз пробушена крила посматрао Лептирицу. Надао се да ће га због тога завољети. Да ће на тај начин доћи до ње. Но, никакве фајде. Лептирица не показује никакве знаке заљубљености. Напротив. Равнодушност. Разочаран спалио је крилца. Плашио се да му их неко не види или пронађе. Тек што се смирио, жалосна срца, са болом у души, почео је поново одлазити код Лептиричних. Позвахе га на јутарњу кафу. Кад уђе у кућу затече Лептирицу саму како из цезве пуни шољице кафом. Укућани изашли вани на умивање. Лептирица стави шољицу пред Ћепаницу, кад он сједе, а онда га пољуби, рекавши:

- Од свадбе ја мог ђевера не пољубих до сад. Срамота. А онда настави да му пуни шољицу кафом.

Утом уђе неко од укућана, па онда оно што је намјеравала још рећи оста не доречено. Ћепаница зинуо. Такво нешто није очекивао. То га тако обрадова и толико да му се учини да је добио крила и да лети. Срце ужурба рад. Радости никад краја. То га увјери да народно вјеровање у моће крила слијепог миша није измишљотина, но стварност. Поче се јести, бојећи се да спаљивањем крила није спалио оно што су крила учинила Лептирици, те га пољуби. Кућа и укућани постадоше му и љепши и ближи. Чак и Лептира види другим очима. Пољубац добијен у лијеви образ, од Лептирице, на тренутак одагна му мржњу коју је гајио према Лептиру још од његове женидбе. Па се уз кафу и расприча. Лице му синило. Разведрило се. Као и очи. И оне добиле неки сјај.

Лептирица га посматра љубопитљиво. Пита се у себи и себе, шта јој би да га пољуби. О томе никад није размишљала, ни промишљала да тако нешто уради. Дошло у тренутку. Чуди се како један мали пољубац може начас усрећити човјека. Љубопитљиво посматрање претвори се у подсмјешљиво. Види јада и паћеника. Женскињу се не обраћа и пати за њима. Па размишља да ли

пати за женским свијетом уопште или је то патња само за њом. Докучићу ја то. Сазнати. Има времена. Годило јој је то сазнање да поред Лептира има још неко ко је опсједнут њом. Онај просац што га одби сигурно је није ни преболио, ни прежалио, а ту је и Тепаница. Он тражи њене усне, њено тијело, а да никада до њих неће доћи. Никаких других осјећања нема према Тепаници до да се мало поигра и насмије његовој наивности и пожуди.

- Гледам нешто ђевера Тепаницу јутрос. Мора да се добро испавео и наспавао. Или је нешто лијепо уснио, па сав сија. Можда је одлучио да се жени? Одавно га нисам виђела ведријег и веселијег. Не одавно, но од наше свадбе!

- Вала ја видим на њему неку промјену. На коју си ногу јутрос устао? – упита Лептир Тепаницу.

- На лијеву. Са мог кравета се може устати само на лијеву ногу. У таквом ми је положају кревет.

- Штета што ти је кревет празан, ђевере, штета. Мораш га што прије напунити. – рече Лептирица, а њен коментар изазва смијех свих, а то она пропрати враголастим погледом у Тепаницу. Тај враголасти поглед Тепаница доживје као и пољубац. Ништа мање.

Уочи Светог Саве заказано је сијело, па кренуо Каришик са тројицом комшија да се испјевају и изиграју. Наиђоше на Тепаницу како би им се и он придружио. Подалеко ићи. Чак под Краљеву гору. У кућу надалеко чувеног домаћина чија кућа једним дијелом бијаше укопана у земљу и озидана каменом, а изнад дрвењара. Чисте лучеве греде и лучева дизма. Укопати дио је изједна, без преграда, са огњиштем на средини познат под називом магаза. Магаза није била попатошена, но је био земљани под. Као таква била је погодна за одржавање прела и сијела. У вријеме прела на огњишту је горела ватра и тако се загријевало. Кад су одржавана сијела ватра нијеложена. Препуна сијелција, уз

игру, загријевала се просторија, те није било потребе за ватром.

- Право да ти кажем, ако нећу да ти лажем, ми смо свратили код тебе да нам се придружиш. Да заједно идемо сијелити. – рече Каришик Ћепаници.

- Не могу, није ми до сијељења.

- А што? Нијеси болестан. Можда те не интересује више женски свијет? Нити женидба? Мислиш ли ти женити се? Жену нећеш наћи ако се учауриш у кући.

- Далеко Каришик. Далеко. А мени се, брате, не иде из топле собе на студен. На мразовицу. Мрзнути се.

Док се они расправљају, дође им Лептир. Кад се испоздрављаше, позва их све на ракију у кућу.

- Де, уђите, док се Ћепаница спреми и пресвуче. Рано сте кренули. За виђела ћете стићи тамо, а сијело почиње кад се смрачи.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, ти си Лептире у праву. Но, да нас нема мало више? Ће да ти оптерећујемо младу. Уз ракију иде и кафа. Доста јој је што ти служи укућане, но још јој доводиш нас. Такорећи јебану.

- Мој Каришик... ће људи не долазе у кућу, и ће нема граје ћечије, кажу да ту нема куће. Ајде улазите! И ти Ћепанице, ако немаш намјеру да идеш са њима па се не мораш пресвлагити и сређивати за сијељење. Уђоше сви код Лептира у кућу. И Ћепаница. Посједаше око стола. Док им Лептир сипа ракију у чаше, Лептирица кува кафу. Узе Лептир чашу, па наздрави:

„У кућу ми вазда добро дошли,
С пута, друма, на братско весеље!
Дом и кућа нек буду ко ваши
Што имамо то и дијелимо,
Људску ријеч и чашу ракије.
Нека су нам добро укућани,
Нек је болест далеко од куће,
А курјаци далеко од тора.
Нек су момци ко горски хајдуци,

А ђевојке, виле водарице,
Нек су старци, ко стари барјаци,
Нек је тврда земља на граници,
Нек је брацка љубав међу нама,
А племена сложна и весела.
Нека момци гледају ђевојке,
Нек ђевојке погледују момке,
Све уз игру, пјесму и весеље.
Здравица је за вас пријатеље,
За злотвора нема наздрављања,
У шкртице нема узданице.
Све је овдје за нас припремљено,
Сад ракија, а биће и кафа.
Живјели!“

- Жив био Лептире! Домаћине! Ваке имо и ваке и боље стимо. Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, свака ти ријеч вриједи дуката. Мени би било мило кад би ко ти био и Ле-ее. Он неће са нама на сијело. Не шће нас позвати ни у кућу. Да нас дочека домаћински. Па да наздрави ко ти. Ми дошли код њега и по њега, а ти нас уведе у кућу. Нешто по мени, Каришику, право да ти кажем, ако нећу да те лажем, није у реду са нашим Ле-ее. Нешто се са њим догађа. Увукао се у себе од Спасовдана. Самује. Мудрује. Далеко му Краљева гора. Шта му је са оно Ле-ее? – рече Каришик, а његове ирјечи насмијаше све присутне, осим Лептирице.

- Нећу на сијело! Ип-ћип, нећу! А, ти размишљај зашто од мене нећеш сазнати.

- Добро Ле-ее, добро, то је твоја ствар. Ми научили да те вратимо, да будеш онај стари. Што не рече оној димијуши, ип-ћип, нећу паре за ћепанице, за дрва, оћу нешто друго, кад она забездекнуто завика Ле-ее?

- Нека Каришик, не дирај ми комшију! Не у мојој кући. Моме дому. Није расположен за сијељење. Ни да тумара по ноћи неутабаним пртинама. А мразовито јесте. Имаш доста друштва и без Ћепанице.

- Јопет си у праву Лептире! У мог стрица дебела јуница, сни-
јег пада она се обада. Па и ми. Кренули на сијело. Бијесни, па су-
прат газапа и мразовине и неутаганим пртинама. Право да ти
кажем, ако нећу да ти лажем, Ле-ее је у праву. Знам кад се будемо
враћали са сијела бићемо ко кад се враћају за вријеме мачијих
вељача мачке са јебалишта. Ми беслемаћи кренули за оним што
нас води, па шћасмо још једног сличног нама у дружину. А, Ле-
ее паметан.

Стиже и кафа на сто. Док раздјељује шољице по асталу, Ле-
птирица запита:

- Заашто, Каришик, мог ђевера Ћепаницу зовеш другим
именом? Одакле њему име Ле-ее? Ћевер се не љути, па зато ми-
слим да није ништа погрдно, ни увредљиво. Зато те ово питам.
Да је увредљиво, ђевер Ћепааница би се љутио.

- Женско, ко женско! Оће све да расчивија. Не мијешај се у
разговор ће ти није мјесто! – упозори Лептир и таако се разговор
о овоме заврши.

Не би објашњења, нити Лептирица дозна зашто ђевера Ће-
паницу зову и и меном Ле-ее. И од када. Гости устадоше и одо-
ше ка Краљевој гори. Ћепаница оста са укућанима. Знатижељ-
на Лептирица хоће да дозна окле Ћепаници и име Ле-ее, али не
могаше да приупита то поново. Схватила је Лептирову опомену
озбиљно. Ни после одласка ђевера Ћепанице, не пита зашто
га тако зове Каришик. То је тишти. Не да јој мира. Но, одма при-
лијегању у кревет навали да се распитује код Лептира. И сазнаде.
Све. Исприча јој Лептир. Кад сазнаде насмија се грохотом.

- Знаш, Лептирићу, треба женити ђевера, ако је тако ко што
ти кажеш. Штета да се не користи така алатка ко што има ђевер
Ћепаница. Ако је то истина? Те није нека измишљотина. Ајде,
Лептиру да се постарамо да за ђевера нађемо неку срећницу. Да
је усрећимо.

- Добар је Ћепаница. Да ти не знаш неку добру прилику за
њега у твом роду или у твом селу? Осевапићеш се ако га ожениш.
Стварно се повукао у себе после Спасовдана и вашира на Спа-

совдан. Ни ја га не препознајем. Нешто ме од тада чудно гледа. Дешава се нешто са њим. Скрива то. А, неће да се отвори и да то каже. Чак ни мени. Раније сам знао његове тајне и нетајне... Чудан ми је још од наше свадбе. Имао је двије промашене љубави. Обје му одведоше. Можда га то мучи. Држи га још љубав Јеленина. Тешка је тајна љубав. Можда пати за неком која му је недостижна? По мени, још жали за Јеленом. Но, вријеме и даљина учиниће своје. Дако је прежали. Тајна љубав заборавља нема.

- Јесте. Им она пјесма што се пјева. „Ој, зеленаа горо, гајна, тешка ли је љубав тајна!“

Од тренутка кад је Лептирица дознала зашто Ђепаницу зову именом Ле-ее и када Лептир изложи своју сумњу да Ђепаница заљубљен у неку неузвраћену љубав и да то крије, зарече се у себи да ће то провјерити. Дознати која је то. Разлог, што је и сама наслућивала да је она то. Да је она та тајна љубав. Још је у то увјерише и ријечи Лептирове да је њему чудан још од дана њине свадбе. Да ли је њена сумња оправдана? Питале се. Је ли могуће да је она узрок његове затворености у себе. Би ли могла нешто учинити за свог ђевера да га тргне из његове учмалости и врати му поуздање у себе. Ај, да порадим и да за њега нађем неку удавачу. Да испроводацише. Да је заинтересује испричавши јој за надимак и како га је зарадио. Присјети се и њеног несташлука, након престанка игре картама, стављањем својих ногу на његова стопала, те је Ђепаници позлило. У том преиспитивњу је и заспала. Кад се пробудила опет јој мисли одоше на Ђепаницу. Никако да га себи избије из главе... Па шта ако је био њен ручни ђевер? Ни род, ни помози Бог. Ајде, да се још мало поигра с њим и његовом заљубљеношћу. Испашће за ту игру нека прилика. Испашће. И би тако.

Март мјесец топао. Ору се њиве на све стране. Сије се и за-
сијава жито. Гурлице пристижу у јатима. Ласте долећеле. Заорао и
Лептир. Лептирица му стукала волове цио дан. При орању и при
влачењу. Изнојила се и она и Лептир. Испрљала ноге. Прошла
прашина кроз чарапе. Кад се вратише кући са њиве, Лептир се
бави смјештањем волова у шталу, Лептирица грије воду за ку-
пање. Видјевши Ћепаницу како налакћен гледа са прозора, Ле-
птирица одлучи да купање обаве у котару. Између сијена. А при
купању да је посипа водом Лептир и она њега. Па дозива Лептира:

- Лептирићу, ајде да ми поспеш водом да се окупам! Припре-
мила сам пресвлаке.

- Ће сад да се купамо? Послује се око куће. Намирује се сто-
ка. У кући се немамо ђе купати.

- У котар ћемо, међу сијена. – рече Лептирица доста гласно
да би је разумио и чуо Ћепаница.

- Добро, ето ме!

Носећи воду између себе, а пресвлаке преко руку, одоше у
котар. Тамо два неразвршена сијена и једна подина. Док се она
свлачи за купање, непримјетно прати оће ли Ћепаница изићи из
куће. Оно што је прижељкивала и догодило се. Изађе Ћепани-
ца на сокак одакле се могао виђети котар. Голишаву Лептирицу
није могао виђети од сијена и подине. Но се Лептирица досјети
како да му се нађе на видiku. Пљуну сапуњаво воду у очи и лице
Лептиру ког закинуше очи и он загалами на Лептирицу.

- Аветињо, шта то радиш! Напуни ми очи сапуњицом!

Кад протља очи и вид му се расчисти, он узе сапуњаве воде
да и њој саспе у лице. Да јој врати мило за драго. Она поче бје-
жати онако гола око подине. Тако се голишаваа нађе на видiku
Ћепаници. Успоравала би бијег кад је била видљива Ћепаници,
а убрзавала кад је он не би видио. Видјела је да их он гледа. И
била задовољна оним што је учинила. Ћепаница стоји и гледа
ка њима, као да је прикован за сокак.

- Нека Лептирићу! Нека! Стани! Ено ђевера на сокаку, гледа нас. И чуо нас и видио.

Након што Лептир стаде и преста је прогонити, Лептирица се заклони од погледа за подину од сијена.

Након што се Лептирица окупала и обукла, окупао се и Лептир. Па се вратише у кућу. Након вечере, Лептирица рече:

- Зови Лептире ђевера да попијемо кафу. Приставила сам. Нешто ми се пије кафа пред спавање.

Отвори Лептир прозор и поче да дозива Ђепаницу.

- Ђепаница! Ооо Ђепаница!

- Шт је? – Одазва се он, појавивши се иза ћерта своје куће.

- Ајде на кафу. Дако Лептирица донесе ђеверу и ракију, па ћу и ја коју ћукнути.

Не одговарајући, крену Ђепаница ка Лептировој кући. Уђе у кућу. Зајапурио се. Само што му крв не избија из образа. Кад сједи рече:

- Јеси ли успио узорати њиву?

- Јесам. Узорао, засијао и повлачио. Остало ми да је сјутра поваљам. Да убијем оно бусење. Лакше ће бити косити.

- Како си то успио? Мислио сам да нећеш стићи ни узорати, а камо ли посијати и повлачити? А, ти завршио? Још пуштио волове из јарма прије заласка асунца. А, са неуком запрегом. Алал вјера!

- Захваљујући Лептирици то сам постигао. Стукала ми волове. Ишла пред њима читав дан. И водила их.

- Мој ђевере, да му није мене он не би умио ни дисати, а камо ли радити и урадити. Кад послуша што му ја предложим увијек се заврши на вријеме. Било да је шта и било о чему да се ради. Ако са њим не будем сјутра на њиви, ено колико је широк ваљак, неће успјети да њиву поваља.

- Сјутра на њиви нећеш ни бити потребна. Ја ћу водити волове, а они ће вући ваљак. Твоје је да на њиву донесеш јело да не дангубим долазећи на ручак.

- Оћу остати без ногу, данас врзмајући се тамо вамо, а сјутра

носећи теби ручак. Јадне моје ноге. Шта све трпе... да их оћеш оставити на миру макар ноћас, рече Лептирица, па се грохотом насмија и погледа у Ћепаницу. А он сагео главу, па гледа предасе. Мртав озбиљан.

- Шта је теби Ћевере? Насми се! Морамо ми теби набавити разбигригу. Набавићу ти је ја ћевере. У моме крају има једна добра и фина ћавојка. Имамо ових дана намјеру ићи код мојих. Распитаћу се о њој. Ако је неко не буде безецовао, приупитаћу је шта мисли о удаји. Да ти тако будем с руке, ћевере. То ће бити твоја разбигрига и разонода.

- Нема мени женидбе, не треба ми та разбигрига. Од мене је Бог дигао руке. Како од Бога, тако и од других за мене нема милости. – рече Ћепаница, устаде па крену излазним вратима. За њим крену Лептирица да га испрати. Док он назува опанке, она га њежно потапша по рамену и помилова по врату иза главе, па му рече:

- Ћевере, наћи ће твоја Лептирица теби разбигригу. Буди увјерен. И то ускоро.

Ништа не рекавши оде Ћепаница ка својој кући, а Лептирица се врати у своју.

Дошавши Ћепаница у кућу, баца се у кревет онако обучен. Прелистава у мислима шта је све доживио од Лептирице. Није знао, нити зна, да ли је чепање њених ногу по његовим, када су играли карте, било због карти или је Лептирица наговјештавала нешто друго. Био је сигуран да је њене ноге држала на његовим испод стола, након завршетка игре држала ради неког знака. Па опет се боји да не гријеша. Можда није била свјесна на шта их је ставила? Мислила је да су јој на нечем другом, а не на његовим стопалима.

Онај пољубац у лице, изненада, без повода, био му је друга непознаница. Да ли је тај пољубац у лице био за ручног ћевера, како је рекла или је то пољубац охрабрења за нешто друго?

Можда охрабрења да и он то њој уради? Јео се у себи што на тај пољубац није одговорио својим пољупцем. Што га није узвратио? Сад би знао његово значење.

Онај њежни додири по рамену док је обувао опанке пред вратима и миловање по врату у супротности су са образложењем Лептирице. Шта јој значи обећање да ће му сигурно ускоро наћи разбистригу? Да ли зна или наслућује да је она његова брига и прокупација? Бољка. Бољка које не може да се ослободи још од дана њеног доласка за Лептира. Зашто га охрабрује да предузме нешто? Шта, ако није то? Доста му је оне бруке ваширске ће га прогласише изабраником и миљеником магарице Полке. Па може ме Лептирица упутити на њу? То не бих могао издржати, ни преживјети. У тим мислима је и заспао.

Пробудио се љут на себе што што је спавао обучен. Изашао је из куће. Небо ведро. Мјесец сија. Запази свјетлост на прозору Лептирове куће. Шта раде овако касно, па нијесу поспали? Зар и њих нешто мучи? И може мучити? Онда лагано дошета до Лептирове куће. Приђе кришом до прозора и погледа кроз стакло. Лампа гори. Даје пригушену свјетлост. Лептир и Лептирица воде љубав. Непримјећен је, па може да посматра. У њему завист нараста. Завиди им што су срећни. Поготово на срећу Лептирову што посједује Лептирицу. Има пет разлога што завиди Лептирици. Млада. Лијепа, може да има кога хоће и поред Лептира. Удала се за вољеног. Шести разлог да не рачунам. Поред тога што је вољена од Лептира, има их још што је воле и желе. А, ту је и он. Њен ручни ђевер. Сигурно је више воли и од Лептира. А, недостижна је и недоступна њој, његова љубав. Јер још за њу она и не зна. Или зна? Па га провоцира. Мисли ли она да он није достојан ње? Да је достојан само магарице Полке? Зна, сазнала је, рекао јој је Лептир, шта има и зашто је добио надимак Леее. Можда је то разлог што га чепа ногама испод астала? Љуби, милује, обећава разбистригу... Док их гледа како се ваљушкају и милују у кревету, разголићени, у њему се јавља неиздржива пожуда. Жели да се нађе у положају у којем је Лептир. Од бијеса и

несносне мржње према Лептиру, ту поред прозора дође му да врисне. Да да одушка тако души. Није могао више издржати да посматра шта се догађа у кући. Тихо се удаљи са сузама због очаја и мржње према Лептиру, трчећим кораком према извору по удаљеном од куће. Ту се уми хладном водом. Поред воде, приликом умивања, умивао се и сузама које су му непрестано извидале из очију. Код извора дочекао је јутро. Ту га је затекла Лептирица дошавши на воду.

- Ћевере, добро јутро!

- Доборјутро!

- Јеси ли се наспавао?

- И наспаво и нијесам.

- Како то?

- Заспо, па се пробудио. И на извору сам од прије изласка сунца. Нешто ми не да ни спавати.

- Ти се ћевере, ниси још ни пробудио, но си спавајући дошао на извор. Ха, ха, ха!

- Можда си у праву. Не да нијесам будан, него још и сањам.

- А шта сањаш?

- Није за причу.

- Неку удавачу?

- Е, да је ријеч о удавачи, био бих сретан.

Док су причали, Лептирица успејде заватити воду. Напуни посуде. Кад напуни задњу стави је поред извора. Онда шакама спојеним у једно захвати прегршт воде, па га плусну том водом по лицу, а онда је поче мокрим рукама брисати са његовог лица.

- Да те ћевере разбудим овом хладном водом. И да те разасаним. Ваљда се не љутиш?

- Не. Не. То ми је било и пријеко потребно!

- Која од ћевојака те мучи, ћевере? Реци ми, можда могу помоћи. Да ти је приведемо. Осјећам ја да тебе муче љубавни јади. Је ли лијепа?

- Има ли љепшег женског ува од тебе? – Упита Ћепаница избјегавши одговор.

- За лептира нема. То знам... да ли има неко ко мисли ко Лептир, то не знам. Ха, ха,ха...

Ћепаница ћути загладан у земљу између својих ногу.

Видјевши да неће добити одговоре на питања о којој удавачи мисли Ћепаница, коју је заљубљен, ни да ли је лијепа, Лептирица узе напуњене посуде водом, па оде кући. При поласку рече:

- Дођи на ракију и кафу. Куваћу кафу мени и Лептиру. Приставићу једну и за тебе ђевере, дако те разбуди јутарња кафа и раздрма ракија.

Ћепаница ништа не рече. Оста код извора заокупљен својим мислима.

Иде Лептирица кући носећи воду са извора. Пита се да ли је Ћепаница преноћио код извора. Можда је дошао раније на извор да сачека њу знајући да свако јутро долази по воду? Сања будан, а сан му није за причу? Ко да ми наговијести да сања мене, а не може да ми каже? Зашто њему сан није за причу? Није он лош. Ништа мој Лептир није љепши. Код Ћепанице нема никакве привлачности, код мог Лептира има. Ћевер, чак има и неку одбојност. Нема код њега веселости, ни присности, но ћутљивост и учауреност. Ни да се нашали, ни да се насмије кад је нешто смијешно. Шта би га могло развеселити и расположити? Можда да му нека припушти? Како да му се дозволи кад он не показује заинтересованост? Свако мушко би реаговало на чепање испод стола, а он ништа. Но му позлило. Од пољубаца се зацрвени ко булка. Ево, јај га умивам хладном водом, милујем га рукама, а он се укипио ко кип. Да је у мене заљубљен реаговао би? Можда је презаљубљен? Наставићу ја да га надражујем. Можда му проради оно Ле-ее? Да није прегорио? Боже, може ли се и то десити? Утом стиже кући. Кад спушти посуде са водом, пристави кафу. А онда на сто распореди три шољице.

- Шта ће ти три шољице? ЗА кога је трећа?

- За ђевера позвах га на кафу. По њему изгледа да је код из-

вора и преноћио. Нешто са њим није у реду. Шта га мучи и шта му може бити? Чудно! Никад ни весео, ни да се насмије.

- Да није награисао? Више не иде ни на весеља. Ове године не иде ни на вашар код Старе школе на Спасовдан. Питала сам га, што то ђевере не идеш на вашар, а он вели да не може. На Спасовдан одлучују се, вели, јагњад од оваца, па га то спречава-ло. Кода нема ко да то уради, но мора он? Није то. Знам да није. И ја бих му их олучила да ме замолио. А, опет пуна кућа друге чељади.

- Зазире од вашара и сјела. Посебно од вашира на Спасовдан. Ти знаш шта му се догодило прошлог Спасовдана. Да се не плаши да му поново не подвале или не припреме нешто слично као што су прошле године?

- Жао ми га је. Раније није био овакав. Ко зна шта му је. Ко? Можда би му се могло помоћи да оће да се отвори и каже шта му је?

Зачуше кораке, Ћепаница пред вратима, па прекинуше разговор.

- Добро јутро!

- Добро јутро Ћепанице! – одговори Лептир.

- Ђевере, сједи. Сад ће кафа проврети. А, ти Лептирићу, узми чаше за ракију, па нам наспи по једну. Оћу и ја једну да попијем. Да ми ракија спере грло.

Пролазе дани. Упекла небеска звијезда. По ливадама, сељани обављају своје послове. Коси се. Граби. Скупља се сијено. Лептир и Ћепаница у великом послу. Лептирица не излази да ради пољске радове. Послује само у кући. Отежала, набубрила и испјегавила од трудноће. Смета јој сунце и жега. Но, поред толике промјене на Лептирицу, ту промјену Ћепаница не види. Не примјећује. Ако Лептирица изађе из куће те је угледа Ћепаница, или ако зачује њен глас, то је центар његове пажње. На дан кад

су Лептир и Лептирови завршили послове око сијена, по ноћи, породила се Лептирица. Новорођенче крупно, па се намучила при порођају. Измршави нагло. Проблеми са дојкама. Млијека за дијете на претек. Након дојења се измлазала скоро девет неђеља. Но, ојача новорођенче, па измлазање све ређе и ређе. Неста отекина на Лептирици. Изгубише се пјеге. Измршавила, па се чини да је виша, танковитија и љепша. Кад доји новорођенче, те извади дојку, ако је Ђепаница ту присутан, увијек је гледала да јој дојка буде на видокругу Ђепанице. То примијети Лептир, па након одласка Ђепанице рече Лептирици:

- Зашто се не заклониш кад дојиш дијете? Бар кад је неко присутан те није из наше куће. Да ли те је стид од Ђепанице? Пред њим откријеш дојку, па ме срамота од њега.

- Шта има везе? Ђепаница је наш комшија и мој ручни ђевер. Ја га не одвајам од Ђеша. Сви смо сисали, па и ђевер Ђепаница. Свак зна да се ђеца доје и шта је то и каква срамота. По теби, ја бих требала кад дојим дијете да задњицу окрећем присутни. Да док дојим Ђешо и ђевер гледају у моју задњицу. А и други?

- Ма, некако је незгодно. А ти си у праву. Да дијете дојиш ђе не гори ватра било би и њему и теби хладно.

Ђепаница је уживао гледајући како Лептирица даје ђетету сисе. Нарочито у оним тренуцима кад Лептирица вади дојку или је враћа у хаљину. У њедра. Кад би се затекао у том тренутку, по читава би му ноћ та слика била пред очима.

Једном приликом, доји Лептирица новорођенче, а у кућу уђе Ђепаница. Никог у кући осим њих. Хтједе Ђепаница сјести на клупу, но га устави Лептирица ријечима:

- Приђи, ђевере да видиш како слатко сиса. Лапће. Још забалио од вишка. Ево, види.

Приђе Ђепаница па осмотри. Заиста новорођенче лапће. Убарусао се од млијека. Запјенило по дојци. Око брадавице која бијаше ђетету у усницама. Намјерно извади Лептирица и другу дојку, па даде ђетету да сиса из ње. Ону из које је сисало не враћа у њедра. Наднио се Ђепаница. Дијете и не примјећује. Само дојке

Лептиричине. Враголаста Лептирица показа му оно шта никад није видио из близине. Пожеље да их помилује. Ех, што нисам ја бебица, промрмља. Но, иако то би скоро нечујно, неразумљиво, разуми га Лептирица. Насмија се грохотом, па му рече:

- Ћевере, жени се болан! Па ћеш и ти моћи одајати поред новорођенчета кад ти се млада породи. Богами, ја вишак млијека понекад препуштим Лептиру. – Рече она, а пред вратима се зачуше кораца. Неко од укућана прилази кући.

Лептирица на брзину врати слободну дојку у њедра. Ћепаница сједе на клупу. У кућу уђе Лептир и још са врата рече:

- Вићех Ћепааницу ће уђе у кућу, па дођох да попијемо заједно каву. Да ја ставим воду да се грије, док Лептирица нахрани мезимче. Кажу да не ваља прекидати дијете док сиса.

Онда Лептир напуни џезвицу за кафу водом и стави на плочу шпорета. Утом дијете заспа уз сису. Лептирица га смјести у бешику. Дојку није братила у њедра, па онако нагнута над бешиком дојка виси. У њу се загледао Ћепанца. Зинуо. Не скида погледа. Лептир заузет сипањем ракије не примјећује, ће гледа Ћепаницу и у шта гледа. Лептирица то запажа са задовољством, зна да је то поглед заљубљеног. Заљубљеног у њу, до ушију. Лагано врати дојку у њедра, па приђе шпорету да припреми кафу. Док је кувала кафу са жаљењем закључи да је Лептиров улазак у кућу спријечио да оствари оно што је наумила. Шћела је позвати Ћепаницу да опипа њену дојку како би се увјерио да је препуна млијека и након што се дијете насисало. Да види његову реакцију кад јој дојку додирне и кад је буде држао у шаци.

Дан Светог Илије. Илиндан. У посјету Лептирици дошли њени из рода. Не ради се на празник, па да искористе тај дан и обаве, по обичају, бабине. Дошли пораније. Лептир заклао јање. Лептирица половину пастрме пече у шпорету, а другу половину кува. На гозбу позвао Лептир и Ћепаницу. Пуна кућа гостију. Уз

шпорет напореда постављена клупа, а на њој сједи Ћепаница. Клуба са наслонот. Између клубе и шпорета има само толико простора да се може кретати Лептирица док спрема јела. На шпорету проврело месо, па га Лептирица пјени. Пјену ставља у земљану ћасу окренута леђима ка гостима за софром. Тако пје-нећи месо, истовремено прича са својима. Отворени прозори и врата. Илинска врућина, а шпорет наложен, па се и гости и укућани презнају. А, Лептирица нарочито, пошто је уз шпо-рет. Кад заврши са пјењењем меса и остави ћасу, отвори пеку да провјери печење. Онда стаде иза ћепанице. Најприје обриса зној са чела, а онда се налакти на његова рамена читавом дужином његових рамена. Рука јој испод дојки, а оне набрекле. Није има-ла кад због доласка гостију и дочека да се измузе. Танка хаљи-на на Лептирици. Како се она наслонила на Ћепаницу, а рука испод дојки притисла дојке тако млијеко из њих прво накваси хаљину, а онда поче капати по Ћепаници. Слива му се низ врат изнад кључне кости. Види то Лептирица но се чини да не при-мјећује. Ћепаница осјети млијеко, па махиално руком покуша да га отре. Мисли да је то зној. Но кад погледа у руку видје да је то млијеко. Непримјетно омириса руку. А онда и лизну пр-сте. Учини му се да ништа тако лијепо није окусио. Док он то ради, Лептирица разговара са мајком. Нико то не примјећује јер се Лептирица чини невјешта, а Ћепаници то не смета. Напро-тив. Учиње га посебно сретним. Пожеље да Лептирица никад не скида руку са његових рамена. Да њене дојке навијек буду прислоњене уз његову главу. Још га Лептирица приликом кре-тања око шпорета често додириваше. И то му је пријало. По-жеље да је клуба што ближе шпорету да би га она што чешће додиривала. Од задовољства слива ракију, по ракију у грло. А оно му се, нешто од врућине, а више од додира Лептирице суши. Па му ракија прија. Повећава радост. Зашишта вода на шпорету. Велик кључ воде прелио бакрач у ком се кува месо. Лептирица се махиално окрену према шпорету. Скиде руке са Ћепанице. Док она помјера бакрач да не би кипљело, тамо гдје је мања ватра, до-

тле Ћепаница брише млијeko руком, а онда руке примиче уснама и кришом лизне прсте.

Кад печено и кувано месо би готово, Лептирица га стави у тањире и поче га рапсоређивати по столу испред гостију. Кад ставља тањире са печењем испред Ћепанице и њему ближњих, опет руку наслони на њега. Док то постави на сто морала се нагнути напријед и опет дојком додирну Ћепаницу по глави. Тако би и кад поставља кувано месо. Враголасто, што дуже је намјештала тањире да би њене дојке додиривале Ћепаницу. Те њене додире Ћепаница никад није могао заборавити.

- Дај ми ђевере, ту твоју чашу са ракијом да наздравим мојима и да им пожелим добродошлицу.

Кад јој Ћепаница додаде чашу, Лептирица стави ногу на пречку од ногара клупе, па јој кољено дође између пречки од наслона клупе. Тако да њено кољено додириваше леђа Ћепанице. Све то ради смишљено, а да нико то не примјећује. Ћепаница није начисто дали то Лептирица ради намјерно или је то случајност. Кад наздрави, испи ракију, па врати празну чашу Ћепаници.

- Наспите ђеверу ракију, ја му је испих!

Док то говори, помилова Ћепаницу иза врата. Ти додири и ракија орасположише Ћепаницу. Па и он поче наздрављати гостима комшије Лептира и његовој тазбини. Од ђунтравог Ћепанице, постаде стари Ћепаница. Па, започе и пјесму што радо прихватише и други. То је било прво пјевање Ћепанице од дана када је био на свадбама приликом ђеверованја Лептирици. Запјевао након годину дана. Није пјевао од Светог Илије прошле године, до тог дана. Лептирица му одузела пјевање, па га повратила данашњим додирима и намјерним поливањем млијеком из њених дојки. Ето шта може бити лијек за заљубљеност човјека. Да његовим венама не тече крв, но заљубљеност и љубав. Заљубљеног Ћепаницу. А, заљубљени Ћепаница започе пјеванију са пјесмом:

„Благо мени и моме шарову,

Он за колцем, а ја на бироу.“

Кад су завршили пјевање, почеше коментари на његову пјесму:

- Окле му ти јади падоше на памет? – Упита Лептиричина мајка.

- Пјесма му је на мјесту.

- Вала и по мојој оцјени. Или си је чуо неђе, Ђепаница, или си је сам срочио? – Упита Лептирица.

- Вала, ип-ћип, моја пјесма. Имам шарова, торњака, вриједи пуно. Ко је постао дрежди привезат за колцем. Никуд даље. А, ни мени није ништа боље. Привезала ме ова беспарица, немогућност запослења. Осјећам се ко да сам за колцем. Не видим разлике између нас двојице. Њега штити закон и држава, а мене не. Некад ноћу цвили, и то сатима. Колико пута сам се питао зашто цвили. Да тиме не разбија тугу што је привезат те нема слободе. А, још кад му се придружи цвиљењу Лептирова жуја, онда, људи, помислим да се пашчад жале једно другом на њин пашчећи живот. А. што да жалим њих, кад ни мени није ништа боље. Пашчећим животом живим и ја. Они бар не морају ићи да се јављају на биро рада. Не, но на биро нерада.

- Ај, запјевај нешто веселије. И мени се нешто пјева, а ти добро почињеш пјесму. – Рече отац Лептирице.

Ђепаница започе:

„Дрма мала на ливади

Растов колац да извади.

Дрмала га не дрмала

Извадит га нећеш вала.“

- Е, ова пјесма ти ваља лијека. – Рече Лептир.

- Распјевао ми се ђевер. Има вољу за пјеванију. Има. Да оће овако бити агилан за женидбу? Пјевао и испјевао се на мојој свадби, па да се и ја извеселим на његовој. Него, мајко, удаде ли се наша комшиница Јегда? Дај поради да је доведемо ђеверу. По мени, усрећила би се.

- Усрећила се она има евту дана. Отео је онај твој просац. И

она му одбила просидбу ко и ти, па је са двојицом – тројицом одвукао кући назор. Причају да су је између себе са пашњака однијели у кућу младожење. Учињену послу нема кметовања. Много су га дирали на рачун твог одбијања кад те просише. Прича се код нас да је припремао и твоју отмицу, но нико му у томе није хтио помоћи. Кажу да те још није преболио. Ваљда сад јесте те је ону одвукао у кућу?

- Отмица је оправдана, ако је неко у неког заљубљен. Заљубљеност је несношљива. – рече Ћепанца.

- Отми и ти ту у коју си заљубљен, ђевере. Помоћићемо ти у отимању. Вала, аиако сам женско, помоћићу ти ђевере. – рече Лептирица.

На те њене ријечи сви се засмијаше. Чувши шта му Лептирица рече, Ћепаници нагло спаде расположење. У срце му се увуче црна гуја у облику црних мисли. Од тада те мисли нису га напуштале. Нарочито ноћу. У дугим зимским ноћима. Никако да их се ослободи.

Тек што су завршили овај разговор о отимачини неке ђевојке у коју је Ћепаница заљубљен, поред куће пропјеваше момци који одоше на вашар. Међу њима и Каришик. Једна пјесма нарочито погоди Ћепаницу коју је започео Каришик. Препозна му глас Ћепаница, а то је најомиљенија Каришикова пјесма:

„Гаро моја кад га гарнем теби,

Ни трактор га извадио не би!“

- Чуј Каришика и чуј му пјесме! Пјево је не пјево је, ип-ћип, ни ја, ни Каришик то нећемо доживјети, рече Ћепаница и изазва смијех свих.

Том његовом коментару, нарочито се дуго и гласно смијала Лептирица.

Прође Свети Илија. По оној народној кад се ставе и вјешају косе на чивије. Жито зрело, треба га жњети. Застругана гувна. Лептирова њива граничи са Ћепаничином. На удуту је велики

јасен. Разгранат, раширио крошњу, прави дебели лад. Ћепаница пожњео своје жито, па прави и стеже крстине. Лептир и Лептирица жању жито. Под јасеном у хладовини им колијевка. Дијете спава. У сну се смијеши. Врућина несносна. С времена, на вријеме оде Лептирица до колијевке да види шта јој ради мезимче. Уморио се Ћепаница, па одлучи да одмири и да се напије воде. Вода му испод јасена, покрио је травом и лишћем да се не грије. Како се напи воде, Ћепаница се опружи цијелом дужином поред колијевке. Легао на леђа, а подвио обје руке испод главе умјесто јастука. Мало придријема, пробуди га плач ћетета. Чула Лептирица плач, па ужурбано дође до колијевке.

- Што га не љуљну мало, ћевере? Да га успаваш. Но оставих самог Лептира да жње. Нема још једно двије крстине непожњевеног.

- Био сам приспо. Успава ме ова дебела ладовина и свјежина под јасеном. А, ип-ћип, ноћас нисам ни ока на око. Нешто нисам могао заспати. Па ме нешто и ово једно око пецка.

- Кад га успavam, погледаћу ти то око. Да ти што није упало? Па пара.

Уз мало љуљашкања бешике дијете се поново успава. Онда Лептирица рече Ћепаници:

- Де, погледај ме, да видим шта ти је у оку. Може ли се шта виђети голим оком. Налакти се само!

Подиже Ћепаница главу и рамена и држи их на лактовима. Лептирица чучну на кољена, па му прстима рашири трепавице на лијевом оку. Оно закрвавило. Беоњача добила боју печене цигле.

Сво ти око закрвавило ћевере, мора да си неће био на промаји. Оће то од промаје. А ти га још трљо. Проћи ће то. Ништа опасно.

- Има ли каква лијека да прође брже?

- Чула сам за тај лијек, но ћевере не знам би ли ти то помогло.

- Окаквом лијеку се ради?

- Код нас то лијече млијеком. Породиља намузе своје млије-

ко, па то млијеко се накапље у очи. И кажу да то одма прође.-
рече Лептирица, а онда се враголасто насмијеши, па га упита.

- Да ти ја намузем мало, па стави у око? Да видимо оће ли
бити помоћи.

- Немам никакву, ни чашу, ни ћикару да намузеш.

- Немам нија . Но, ђевере, ако ти није незгодно, а нико нас не
види, да ти ја намузем право из сисе у око.

- Како оћеш.

- Остани тако налакћен, а главу мало затури. Имам млијека
на претек. Па ће нешто ући у око, а нешто око ока.

Погледа Лептирица у правцу Лептира. Он окренут леђима
према њима, при дну њиве. Повуче хаљину до изнад кољена, па
кољено потури Ћепаници да наслони затурену главу, а другим
кољеном се ослони на земљу потуривши испод траву да је не би
жуљало. Онда извади обје дојке из њедара, лијевом руком раши-
ри Ћепаници трепавице на лијевом оку а десном руком измузе
лијеву дојку пунећи му око млијеком. Док она то ради десна јој
дојка додирује Ћепаничин нос, лице и усне.

- Јели доста?

- Не знам, ти знаш. Видиш јели око напуњено или није.

Док он то говори, Лептирица се кикоће, па га упита:

- Немој се ђевере наљутити, да те нешто упитам.

- Питај.

- Пошто има доста млијека, да не би да ти намузем директно
из сисе, директно у уста? Можда ће и тако помоћи? А, онда га,
као нехотице, помилова дојкама по глави.

Ћепаница занијемно. Ни да бекне. Гледа у Лептирицу десним
оком.

- Е, моје бруке ђевере! Не знам како да уставим језик. Нећеш
се наљутити на моју шалу? Немој случајно да се захваљујеш. За
лијек се не виче фала.

Онда пусти његове капке, врати дојке у њедра, устаде и оде
Лептиру да помогне пожњети њиву. Оста Ћепаница у ладови-
ни у положају у каквом га је оставила. Не зна ни шта да мисли,

ни шта да ради. Ником ни да се пожали. Да може некеме рећу своју муку. Можда би му лакнулао? Пропусти и сад прилику да се повјери Лептирици. Кад он чува њене тајне и ником не казује њене поступке, ваљда би и она крила његову заљубљеност. Муку. Муку чији је она производ. Прво љепота. Онда њено понашање на ивици ножа. На ивици провалије. На којој се он налази. А, само мало, мало нечега може да га гурне у провалију. Провалију без дна. Још мање треба да га са ивице вине у висине. Да му се пода. Да ту одлуку донесе храбро као што га је храбро чепала ногама испод стола, љубила, заљевала млијеком и на крају ово данас кад му је намлазала у око са понудом да га и подоји. Још само није био сигуран дали је њено појављивање голе у котару било случајно или намјера. Да је види!

Увјерен је да она зна да је он у њу заљубљен. Но, не зна да ли њено такво понашање, како се понаша, њена игра или да се шегачи на његов рачун. Из тог размишљања трже га долазак Лептира и Лептирице. Пожњели њиву, па дошли на одмор и да Лептирица подоји дијете. Но, оно се не буди, но слатко спава у дебелој ладовини јасена. Примиијети Лептир да је Ђепаници око закрвавило, па упита:

- Шта ти је то оку?
- Не знам.
- Боли ли те?
- Не, само ми мало мрежи.
- Оћеш ли доктору?
- Не. Дако прође.

Ни Ђепаница, ни Лептирица не помињу, нити казују да му је Лептирица намлазала млијеко као лијек. И намузла.

Лептир не примјећује како се Лептирица враголасто поиграва са Ђепаницом. А, ни она му ништа не казује. Ужива да Ђепаници задаје јаде користећи његову заљубљеност. Ђе год

јој се укаже прилика направи нешто да Ћепаницу узнемири. А, он никако да се освијести. Да дође себи. Мали додир Лептирице, лијепа ријеч, миг оком, смијешак, њега у том тренутку чини сретним. Ноћи проводи често у туговању, а често у неком тамо ведром расположењу. Нарочито кад би му Лептирица неким својим двосмисленим поступком и ријечима наговјестила да јој годи његова прича, његово присуство, близина, заборавио Ћепаница, сијела, прела, игру, пјеванију. Заборавио и на сезонско запошљавање. Чини му се да ће нешто изгубити, ако оде из села и ако се удаљи од Лептирице.

Дани пролазе. Прође и зима и прољеће. Дође поново љето. Вријеме за шишање јагњаци. Те послове око шишања Ћепаница и Лептир и њихови, одрађивали су заједно.

Подалеко од кућа, на рјечици, био је вир. Налазио се између међа. Ту је узан вир, а створен је водопадом са стијене са које је вода долазила. Около чистина. Лако је било прићи виру и водопаду. Дубина воде у љетњем периоду била је око метра, мало више. Дужина вира неђе око десетак метара. Високе међе око вира, па се није уз њих могло изаћи све до плићине. Речица мала, па у љетњем периоду ту су се чобанчад купала, учила се пливању, пошто је вода била веома топла. Ту у том виру, сељани су купали своју јагњад прије шишања. Увече се договорише да јагњад купају Ћепаница и Лептирица, а да им помаже дјечачић од десетак година. Лептир је морао ићи да обави неке послове у друго село. Кад се врати помоћиће Лептирици при стрижењу јањади. Нису ранили. Сунце упекло. Трава подобро одрасла. Ливаде у највећем цвату. Размирисале се.

Лептирица и Ћепаница са дјечаком стигоше до вира. Направише распоред шта ће ко радити. Дјечак пригони јагњад близу вира и не дозвољава да се удаљавају. Ћепаница их хвата, једно по једно и убацује са међе у вир. Лептирица их хвата и купа у виру. Кад које окупа гурне га низ вир и оно исплива у плићак у окупано.

Лептирица је у вир ушла у хаљини. Тананој, од цица. Намјерно није ништа обукла испод хаљине. Тако јој мокра хаљина

прионула уз тијело чим је поквасила и ушла у вир. Виде се све обрине на њој. А има се шта и видјети. Мокра Лептирица од главе до пета. Вода чиста, виде се каменчићи на дну вира. При сваком убацивању јагњета у вир, Ђепаница је са задовољством гледао Лептирицу са приљубљеном хаљином уз њено витко, лијепо тијело. Једва се суздржавао да не ускочи у вир и тамо је обљуби. Ко зна шта би се ту десило да није ту био присутан дјечачић? Након два три сата обављен је посао. Јагњад окупана, разлађена водом, суше се на сунцу. Стресају се. А, Лептирица у виру купа се онаку у хаљини. Два три пута након што је истрљала хаљину на себи, уздуж и назад пливала је у виру. И тако испрала хаљину. Изађе из вира на плићак куда су и јагњад испливали. Хаљина мокра, прилијељена уз тијело. Коса мокра па се са крајева сливају млазеви и точе низ Лептирицу. Док дјечак прикупља јагњад у групу да их ћерају кући, Ђепаница не скида поглед са Лептирице.

- Шта је ћевере? Што ме то тако гледаш?

- Па ти немаш ништа испод хаљине. – Забездекнуто рече Ђепаница.

- Што? Што да облачим. Да се прља. Овако пливајући хаљину сам изапрала на себи у виру. Сунце је ујачило, за тили час ће је осушити па ће се осушена одвојити од тијела. Неће се примјећивати да је на мени само хаљина. Но, но ћевере, реци ми како ми припше ова хаљина? Овако залијељена уз мене. Ха, ха, ха?

Ђепаница ништа не одговори. На очи му навријеше сузе. Да их Лептирица не би видјела, окрену се и поче помагати дјечаку око јагњади. Кад прикупише јагњад кренуше кућама. За десетак минута осуши се хаљина на Лептирици. Одвоји се од тијела па лепрша на повјетарцу. Сад се не виде њене обрине, па се Ђепаница поче љутити на сунце и повјетарац. На сунце што хаљину осуши, а на повјетарац што припоможе сунцу.

Доћераше јагњад до кућа. Прогнаше их у заграду скоро покошену да се јагњад не би прљала. У загради је огроман орах. Разгранат. Пошироке крошње, па дјечак остаде да брани јагњади

да улазе у орахову ладовину. Треба да су на сунцу, да се присуши њина вуна. Лакше ће их шишати. Ћепаница оде кући по ножице за шишање. Лептирица намири дијете које још сисаше. Узе и она ножице, а понесе и лимицу да јој Ћепаница приоштрава ножице. Лептира још нема да долази. Под орах прво дође Лептирица. Сједе у ладовину. Дјечаку донијела кору љеба премазану кајмаком, а по кајмаку ставила парчад саћа са медом. Док дјечак брани јагњадима да уђу у хладовину ораха и једе донијето, дотле Лептирица заврнула хаљину до изнад кољена па чешка ноге. Ћепаница не дође из правца куће, но попречно Лептирици иза леђа. Ишао препињати Зекана. Виђе Лептирица Ћепаницу одакле долази, но се чини невјешта. Кад он приђе толико близу, лагано, а да је не би чуо дјечачић, она поче пјевушити:

„Зелен ора раширио гране,
А ја ноге, ће си сад драгане!“

Кад приђе Ћепаница до Лептирице, у том тренутку заврши она са пјевањем. Хаљину не навлачи на кољена. Онда се окрену ка Ћепаници, па му рече:

- Ууу ђевере, окле ти иза леђа? Ће си био те не долазиш од куће, но из другог правца?

- Препињо Зекана... А ти пропјевала па пјевушиш? Благо теби. Ја не могу да се насмијем од срца, ни да запјевам.

- Јеси ли чуо шта сам пјевала?

- Јесам.

- Нисам те виђела кад си прилазио. Да сам те виђела не бих пјевала. Овај орах је стварно разгранат и прави дебелу ладовину. Пјесму сам чула давно, још док сам била у роду. Нема Лептира да долази па му је запјевах. Можда је и он чуо? Ако није ће споврљао какву чобаницу уз пут. Чуо си оно што народ каже: „гори навадник, но крвник“. Он је навадник. Ха, ха, ха! Не треба му вјеровати. Требало би и тебе навадити, ђевере. Па би ти и пјевао и смијао се од срца. Ха, ха, ха.

У томе стиже и Лептир. Лептирица хаљином прекри разголићене бутине и кољена, па рече:

- Ми о вуку, а вук на врата. Баш о теби причамо. Мишљела сам да те нека затурила са све четири увис у некој врзини. Ха, ха, ха!

- Задржа ме Каришик. Морадок свратити да му честитам женидбу. Не даде да прођем.

- Оженио се Каришик? – знатижељно упита Ћепаница.

- Оженио!

- Виђе ли му младу? – упита Лептирица.

- Виђек. Кувала нам кафу.

- Је ли чему? – опет ће Ћепаница.

- Чељаде ко и друга чељад што су. Све има. И руке и ноге. Недај Боже није неки богаљ.

- Лептирићу! Је ли га окупала? Морала га је прво исчешагијати са чешагијом што чешагија Зеку. Па га онда изрибати четком, па тек примити у кревет. По мени, Каришик се купа од Божића до Божића. Је ли му одвила шал?

- Много причаш Лептирице, а много и питања постављаш. Скрати мало.

- Је ли каква наочи? – упита Ћепаница.

- Учиње ми се ваљаста. А љепоте нема, каква је у души,, то не знам.

- Окле му је? Мора са даљине. Да га је познавала, ја мислим да га не би узела. Не због његовог изгледа, но што је прљав.

- Из низине је. Из поља, рекоше. Краја у коме расту добре тикве. Од тиквара. А, кажу ће добро успијева тиква, ту нема људи.

- Ће из поља да дође у ову вукојebinу? Мора да јој нешто фали. Држаће њу Каришик ко мало воде на длану. Зна да се по други пут не би могао оженити па да стави шал на вршњака ко што га ставља на главу.

- Чуј ђевера? Чуј што се пропричо? Можда је окупан ишо у просидбу? Збиља Лептирићу, реци нам каква му је млада? Немој нас завлачити и околишавати.

- Рећи ћу вам. Али да остане међу нама. Кад сам наишао, Каришик и млада вођаху Зеку на појило... По мени...

- Шта по теби? Шта?

- Па, свако би се прије прихватио Зеке, но младе. Толико је лијепа.

Лептирица се засмија тако грохотно да засмија и Ћепаницу, па и коментар изазва:

- Извини, Лептирице, али морам нешто рећи Лептиру... зна Каришик да му је вршњаку боље свуђе, него у гаћама.

- Боље ишта, него ништа. – Додаде Лептирица. – Ха, ха, ха.

Па погледа Ћепаницу. Збио кик. Зна да је то Лептирица упутила, како Каришику, тако и њему. Тај му коментар уништи оно веселости што је Лептирицу видио у мокрој хаљини припојеној уз њу. Та упијена слика поче му блијеђети. Први пут је осјетио неку нелагодност према Лептирици. Малу нетрпељивост због њеног коментара и смијеха. А нарочито дуги поглед упрт у Ћепаничине очи. Ово се она мени поспрдује? И моме љубавном животу. Животу кога нема, осим у мислима и замишљањима ће је она предмет и у сну и на јави.

Нагло крену ка јагњади. Ухвати прво јагње његово, завали га и поче шишати. Звекћу ножице у рукама Ћепанице. Још Лептир није успио за њега и Лептирицу похватати јагњад за шишање, а Ћепаница једно ошишао. Кад га пусти, оно заблеча и утече у стадо. А, онда ухвати друго. Све троје у исто вријеме завршише шишање. Лептир и Лептирица по једно, а Ћепаница сам двоје.

- Ти ђевере добро шишаш. Прије ћеш ти ошишати твоју јагњад сам, но нас двоје наша. Додуше, ти си одморан. А, Лептир се заморио од пута и од гледања Каришикове миљенице. Чу ли ти, ђевере, шта рече Лептирић? Љепша му Зека, но млада. Ха, ха, ха! Боже, ђевере, кад је Лептирић вршио честитање те се љубио са младенцима, да није промашио па изљубио Зеку умјесто младе. Ха, ха, ха.

- Губице има и млада и зека. – рече Ћепаница.

- Царица или магарица. Кажу исто је. – Надодаде Лептирица.

Помињање магарице толико увриједи Ћепаницу да за нијемље. Све до завршетка посла није проговорио. Ћутећи оши-

шао је јагњад своју прије но што су њихову ошишали Лептир и Лептирица. Покупи руна вуне од јагњади и оде.

- Шта ти би да помињеш магарицу? – Упита Лептир.

- Не знам. Нисам размишљала. Жао ми је што ми се то омакло. Кад завршимо позваћу га на кафу и ракију. Да му се некако одужим за моју грешку.

- Немој да то помињеш. Чини се да, а и јесте тако, да ниси размишљала. Ако би се правдала још више ћеш га повриједити. Од оног вашара он не иде на вашаре. Боже, да ли је оно била случајност или му је неко намјестио?

Лептирица слуша и смијеши се. Наиван мој Лептирић. Нисам ја оно рекла тек тако, већ намјерно. То је дио моје игре са ђевером а ти то Лептирићу не знаш. Ни не наслућујеш. Не говорећи то Лептиру, миси у себи.

Кад су позавршавали све послове, отвори Лептирица прозор, па поче дозивати:

- О, ђевере! О, ђевере!

Послије другог дозивања, на прозору своје куће појави се Ђепаница.

- Ајде на кафу и ракију! Да прославимо стрижу јањади. Кафа само што није проврела.

Не одговоривши ништа, нестала Ђепаница са прозора. Не би дуго, а он се појави на вратима Лептирове куће. Сједе за астал не говорећи ништа. Лептирица припрема кафу. Чека да проври. Не окрећући се рече Лептиру.

- Сипај ђеверу ракију. Данас се подобро изморио. Хвата и убациво јагњад у вир, па после остриже онолико шиљежи а да ни једно није настриго. Код нас четворо повријеђено ножицама. Настрижено. Замазали смо им ране житком балегом да им муве не би запљувале ране.

- Ево ракија, Ђепанице. Ај, да попијемо. А, чуј ње шта прича?

Сво четворо је она настригла ножицама. Ја ниједно нисам насјекао. Своју неспретност и непажњу приписује мени. Код мене и Лептира? Што не кажеш, ја сам четворо повриједила?

- У заједничком послу ништа се не одваја, па ни грешке. Што ме одаде да сам ја то направила? Кудиш ме Лептирићу. Кудиш. Нећу се моћи удати. Ха, ха, ха!

Принесе лептирица шољице са кафом. Једну стави пред Лептира, другу пред Ћепаницу, а са трећом у руци сједе на клупу до Ћепанице. Са друге стране стола сједи Лептир, а пред њим флаша са ракијом. Кад спушти шоље на сто, након што сједе, она рече Лептиру:

- Ће је мени ракија? Зарадила сам и ја да једну ћукнем пред спавање. Види ти ђевере њега? Сит ја, сит и мој гост. Себи насуо, а мене заборавио. И код ђевера празна чаша. Да се он није заљубио у Каришикову младу? Па нас замајава причом да није лијепа. Нешто ми је чудан данас. Нарочито кад прича о Каришику и његовој млади.

- Боже, што је пуштила језик, па прича и што треба и шта не треба. Пушти и мене и Каришика на миру. И Каришиковицу. – рече љутито Лептир. Љутина му се осјећа у гласу.

На то Лептирица одговори осмјехом. Како сједијаше до Ћепанице, она своју ногу прислони уз његову. Мало га и куцну кољеном.

- Види ђевере Лептирића види. Ја се шалила, а шала потрефила истину. Љутња је доказ да има нешто од моје приче.

Прислоњена нога уз Ћепаничину ногу испод стола била је читаво вријеме све до тренутка кад је Лептирица устала и покупила шоље да их опере. Са прислоњеном ногом уз његову, Лептирица је гледала и у шољу Ћепанице. Рече да му у шољи има нека женска особа чије су мисли упућене на њега. Лукавошћу, лијепом причом, уз прислањање ноге уз његову, успјела је да одобровољи Ћепаницу и да он заборави на њену опаску о магарици. Да угуши његов бијес због помињања магарице. Усхићен, Ћепаница оде кући.

Пошао Ђепаница до редовничке воденице. Идући ка воденици наиђе на Каришикову кућу. Угледа га Каришик па га поче дозивати да сврати до њега. Неволно сврати Ђепаница у кућу Каришикових. Зачуди се изгледу куће. Брвна изрибана, па се жуте. Патос такође. Кућа одише чистоћом. Зачуди се и Каришиковој промјени у одијевању. Кошуља чиста на њему. Бијели се. Чарапе добиле боју вуне. Нема чичака на њима. Избријан. Чио и весео. Млада му помала. Црнпураста. Дежмекаста. Али паћ. – закључи Ђепаница.

- О, Каришик, честитам ти прво женидбу! А онда и промјене како у кући, тако и на теби. Опаћила те млада. Нема куће без добре женске руке. Не каже се за цаба да кућа не стоји на земљи, него на жени.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, ти си у праву. Мислим да сам се добро оженио. Само ми смета што смо утростручили потрошњу воде. Сву воду нам потроши ова моја числа. Риба, препира, пере, пракљачи. Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, одријеше ме ћерајући ме да доносим воду. Кажу да овој мојој, ријеку да јој наврнеш, потрошила би за тили час. Имају право моји укућани. Њој у роду ријека поред куће, извор за пиће поред куће, па навикла да се плаче сваки дан. Исплака и мене. Неда ми у кревет, нити под губер, док не оперем ноге. То јој је једина мана. Других нема.

- Ип-ћип, Каришик, то за шта јој ти налазиш ману, по мени то је њена врлина. И по мени и по другима. Сви ће ти то рећи и други, што ти ја рекох.

- Не да опанка унијети у кућу, нити обуће у којој се ради. Раније смо у кућу улазили у опанцима, а сад јок. Изувамо опанке, па у чарапама улазимо у кућу. Не да ни у чарапама, ако су прљаве. Шћела да ме напусти да нисмо пристали да тако радимо. Вели неће да живи у свињцу. И привикавамо се. Ја понајвише.

- Е, нека је и теби неко стао на реп. Баш ми је мило. Ниси

држао до чистоће. На балегу си смрдио кад си долазио на весеља, славе, свадбе, вашире, прела и сијела. Узела ти и шал, па сад личиш на иксана. А, онако си ишо ко страшило у љетњем периоду. Ћеца су бјежала од тебе, ако те нису познавала а срела те у путу. Плашила се лудака. Ни сунце, ни вода нису те појели Каришик.

- Свима нама изапрала је и опанке изнутра да не би прљали чарапе. Мени су опанци највише прљали чарапе. Но, ајде да попијемо по ракију. Сад се све спрема и припрема у колиби, па и кава. Право да ти кажем, изрибала шпорет, па неда да се ложи ватра у кући кад није хладно. Зато и оде да нам пече каву у колибу.

- Док се не ожени, не љути се Каришик, смрдио си као прчевит јарац. А сад си прави иксан или нсан ко што рекли Турци. Тебе млада окренула на прави пут, а не Бог. Зато гледај у њу ко у Бога. Боже јој се руке позлатиле кад те тако упаћила. И привела памети.

Још у зору отпочео Ћепаница да коси отаву. Сунце га затече у ливади. Својим зрацима измами му зној. А зној привуче рој мува и оса, па често Ћепаница застаје са кошењем, ћерајући инсекте. На небу није облака. Ливада у којој Ћепаница косаше подугачка, а узана. Налази се испод уског појаса храстове шуме, а изнад сеоски пут, оивичен оградама, од коља и пружа. На самом врху ливаде крушка звана Калем раширила своје гране, на којим објешене висе воћке. Неке зреле, па се жуте, а неке још у дозријевању. На најдоњу грану објесио Ћепаница корпу исплетену од ракизових гранчица. У корпи донио ков за откивање косе, флашу са водом за пиће. Ту је и храна за тај дан. Да не би дангубио, идући кући да би обједовао. Храна завијена у ћедило, да до ње не би доспијевале муве. А све то опет прекривено крпом. На врху ливаде до самог гаја, уз шуму, припет Зекан. У алути слаба трава, па Ћепаница ту довео Зекана, да то опасе, док он покоси отаву. Путем изнад прошла стада оваца, говеди ка

пашњацима, па за њима остала подигнута прашина. Док путем наиђе Каришик. Оћерао стоку на пашњаке, па се враћа кући, да растури отаву коју бијаше потрпао у навиљке. Ђепаница у дно ливаде коси. Не обраћа пажњу ко пролази путем. Отава мекана, лако се откаша, још росна.

- О Ђепанице! Је ли ти зор косити ту мекоту? Ја мислим да ти је ту отава мекана. Да се сјећи ко репа. Право да ти кажем, нећу да те лажем, на вријеме си је почео косити, па ћеш је лако и присушити. И нека ти је срећан рад. Да буде од бирићета, ако Бог да.

Подалеко Ђепаница од пута и Каришика, но пошто то изговори Каришик повишеним гласом, разуми Ђепаница сваку ријеч, не престајући са косидбом. А онда стаде са радом, па узимајући руковет? траве да отре косу, како би је лакше наоштрио, одговори Каришику.

- Фала Каришик, фала. Да си добар комшија дошао би да ми помогнеш, ово покосити, и не би лелемудио са те цаде одозго. А меко јесте косити. Но га просторно има доста. Како ћу се ископцати из ове ливаде ни сам не знам?

- Ако имаш брље узасе, нећеш ни осјетити тешкоће ни замора. Да имаш још једног узасе, лакше би ти било косити уз причу, право да ти кажем ако нећу да те лажем... Идем и ја у Ријеку. Тамо сам покосио отаву, па и потрпо у навиљке. Идем да то растурим. Дако се данас на овој жеги осуши. Стада оставих на пашњаку, има траве, неће се ваљда удаљавати, тражећи траву. Ај збогом.

- Збогом Каришик. Рече Ђепаница, приоштри косу, па настави косити.

Неби дуго, а путем кући након што је стадо оваца оставила на пашњаку, наиђе и Лептирица. Ђепаница окренут леђима ка путу и не примијети је. Она виђе корпу објешену на крушци. Схвати да је у њој храна па чучну иза једног храстова жбуна, након што разгледа, и установи, да нема никог у близини. Скиде гаћице са себе. На њима извезено срце, њеном руком, донијете из рода у ђевојачком руху. Често их је након прања сушила уз остали веш, на жици испод куће.

Надала се, да их је Ћепаница примијетио, па ће знати и чије су? Ћепаница искосио откос, па сједе на дну ливаде, окренут леђима џади, и запали цигару. Док пуши и одмара Ћепаница, Лептирица приђе крушци. Откри корпу. Њене гаћице стави на ћедило којим бијаше умотана храна. А онда се хитро удаљи, па-зећи да што прије умакне, ка кући, а да њен наилазак не примијети Ћепаница. И успједе. Не примијети њу Ћепаница.

Око подне поприлично уморан одлучи Ћепаница да направи дугу паузу у косидби. Да откује косу, одмори и нешто презалогаји. Нешто није био ни гладан. Лагано дошета до крушке, сједе у њен дебели хлад. Прије но сједе са крушке откину једну жуту и зрелу крушку. Кад сједе са уживањем се сладио њеним слатким соком, једући крушку. Завлада нека тишина. Не чују се бикови својом риком. Ни пастуви рзањем. Не чују се ни чактари од стада. Као да нико нема по селу. Док ту тишину поремети вика, галама и алакање чобана, одозго од пашњака. Махинално окрену Ћепаница главу и погледа ка пашњацима.

Утом зањишта и Зекан, наглим трзајем прекину конопац са којим бијаше припет, па прилеће Ћепаници. Ту стаде. Главу окренуо па гледа у правцу покошене отаве. Устаде Ћепаница погледа у правцу у коме гледа Зекан. И зачуди се? Низ ливаду лаганим трком трчи међед. Схвати Ћепаница зашто се отргао са припона Зекан. Препао се од међеда. Кад је натрчао поред њега, бјежећи од алакања и галаме чобана. Тог дана међед наишао пашњаком, налетио на бика Јарчева. Преломио бику кичму, а онда чобани приклали бика, ту на пашњаку. Месо од бика су раздијелили по кућама. Тако распродато. Јарац га није могао ни појести, нити је имало ће месо сачувати. Сви, баш сви, купили су месо од Јарца, како је ко имао могућности, и према потреби. И Ћепаница је из ливаде ишао на пашњак. Кад се враћао са пашњака, са Ћепаницом се упуту и Стана удовица. Кренула кући са пашњака у село. Оставила браве? комшиници, да их догна кад буде ћерала кући своје стадо. По договору, у сутон. Стану и Ћепаницу уз пут стиже Пруко. У разговору стигоше до ливаде. Ће је Ћепаница

косио отаву. Ћепаница сврати у ливаду. Дође до крушке. Док са пута приупита га Стана.

- Да немаш кап воде вишка? Нешто ми се уста осушила.

- Имам. Дођи. У корпи је вода.

- Ниси ти дошао у ливаду без ракије. Могао би ме почастити – додаде Пруко.

- Има вала и ракије. А има и доста хране. Ја доручковао нисам. Саставио сам и доручак и ручак уједно. Вечера ме чека кући. Па ајте да ово поједемо донијето да га не враћам кући. Нека Стана распростре то да једмо. Напије се воде. А ти Пруко попи ракију. Флаша са ракијом је уз дебло крушке, покривена травом да се не грије. Док Стана распореди храну и изади из корпе, ја ћу мало дохватити косу. Само жицу. Чекић до чекића.

То рече Ћепаница, па поче откивати косу. Стана са крушке скиде корпу. Откри је. Прво извади флашу са водом. Напи се воде. Онда распрострије платно којим корпа бијаше прекривена. Пруко нашао флашу са ракијом па натеже из ње. Нуди и Стани. Стана неће.

- Носи то од мене Пруко. Да ми удари ракије у главу, на овој врућини. Нећу Бога ми.

Утом Ћепаница заврши откивање. Одбаци косу од себе и ков. Па сједе до распростртог платна, по земљи.

- Што не вадиш ту храну из корпе. Шта чекаш?

- Чекам да завршиш са откивањем косе Ћепаница. Ето што. Рече Стана, па завуче руку у корпу. Прво извуче гаћице. Рашири их па се поче смијати.

- Што се то кесериш стано? – упита Ћепаница.

- Доручку. Ха. Ха... Понио Ћепаница женске гаћице да доручкује. Још позвао и нас на час. Бога ми су ове скинуте директно с' ногу. Ха. Ха. Са које су Ћепанице? Ха. Ха.

Ћепаница укокотио поглед у гаћице, које Стана држи у рукама, онако раширене, са окренутим извезеним срцем ка Ћепаници. Зинуо. Гледа очима, па се чуди, окле су се оне обреле у корпи. Не зна шта да одговори Стани? Још му се и глас укинуо.

Промуца Ћепаница некако.

- Окле то у корпи?.. У доручку?

- Не знам Ћепанице окле су и од које су? Видим да су од срца. Срце на њима извезено. Ха. Ха. Ха...

- Дај Стано те гаћице. Дај мени и Ћепаници да се гладимо. А ти види има ли још шта у корпи?

Баџи Стана гаћице Пруку. Он их ухвати, па их шири и разгледа. А стана поче вадити храну из корпе. Одмота ћедило и указа се храна. Сир, пршута, месо, кајмак. И ћаса са кисјелим млијеком. Распоређи то све испред њих, по разастрој тканини, а не престаје смијати се. Смијех гласан.

- Нису гаћице са нечијих ногу Стано? Нису. Но је Ћепаница брисао зној са њима, кад је косио. Зато су се мало жутнуле. Ха. Ха. Ха. – рече Пруто.

- Како је то смијање. Кажите ми да се и ја смијем – рече Каришик прилазећи им. Од смијеха нису примијетили Каришика у близини. Ни његов долазак.

- Да ове гаћице нису од твоје госпође? Препознајеш ли их? – упита Пруко Каришика.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, не знам? Знам да их љети и за вријеме врућина не навлачи. Лади је ко питу испод шпорета. Ха. Ха.

- Мора Каришик да је она твоја Ћепаници увила доручак и ручак у гаћице, а ти их пронашао по мирису. – рече Стана Каришику.

- Не Стано. Не. То су твоје гаћице. Оне што ти их скиде ћед Ђого у кућари. Ха. Ха. – одговори Каришик.

- Па одакле у Ћепаничину доручку? Оне су код ћеда Ђога. То сви знамо. – додаде Пруко.

- Окле ти те и такве гаћице у рукама Пруко? – упита Каришик.

- Наће Стана њих у Ћепаничиној зеири. Завијена храна њима. Да поприми мирис. Биће укуснија. Ха. Ха. Ха.

Сједе и Каришик уз постављену малу софру на трави, у дебе-

лом крушковом хладу. И док они једу и пијуцкају ракију џадам ка пашњацима запођену се Лептирица. Кад наиђе поред њих, назва им добар дан и добар апетит зажеље.

- Добро ти Бог дао Лептирице. – одговорише сви у један глас.

- Овакве трпезе ја Лептирице нисам имала ко сам рођена. Са укуснијом храном, и љепшим мирисом. Мирис храна примила од паковања. Пруко и Каришик оће да се поубијају због омота. И да преузму од Ђепанице. Ха. Ха. Ха.

- Пушти мушкадију да једе. Знаш Стано шта каже народ. Сита трба куру диже. Ха. Ха. Ха. Но има их што им ништа не помаже. Ха. Ха. Ха.

- Право да ти речем и кажем Лептирице, ако нећи да те лажем, Ђепаница уз зеиру доручкује и женске гаћице. Оћи ли му то помоћи, па да га женимо, не знам? Знам Лептирице да нису са моје жене. Ја јој извезених нисам виђао. Но реци де Лептиру да их он осмотри. Мозда их он препозна. Умије он са женама. Сигурно ће погодити чије су. Са чијих ногу? И чије жене?

- Ма лако ће се знати чије су и са које, и чијих ногу. Но је тешко утврдити окле су доспјеле у Ђепаничину корпу, те Ђепаница увија доручак с њима? – рече Пруко.

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, Ђепаници за доручак и ручак носе женске гаћице. Њему жена и не треба. Има гаћице ако нема жену.

- Ја не знам ни о чему, ни шта ви то причате? Ђевер је добар. Благо оној која се уда за њега. – рече Лептирица па продужи пут.

Није ни сањала да ће се сазнати, да је у корпи Ђепаница нашао женске гаћице. Мислила је да ће их Ђепаница наћи, да ће сумњати да су њене, а да за то нико неће дознати. Криће то Ђепаница, ко што крије све друго везано за њу.

Штречну је Каришиков коментар, да их осмотри Лептир. Ако би их којим случајем видио Лептир препознао би их. Но, рећи ће му да су јој украдене, док су се сушиле након прања, ако до тог дође.

Кад су се разишли Каришик, Стана и Пруко, узе Ђепаница

гаћице у руку. Стави их у џеп и оде косити. Љут, на себе, Стану, Каришика, Прука, косио је, и није осјећао ни врућину, ни жегу, ни умор. Вратио се кући, једући се, што је знао, да ће Пруко и Каришик, са данашњим дешавањем упознати читаво село.

Погледао је на жицу на којој Лептирица суши веш. На њој неколика ћедила, опрата након цијеђења млијека. Кад је одмакла ноћ устао је из кревета. Гаћице је објесио међу ћедила. Уставши ујутру прво је погледао на жицу где је објесио гаћице. Тамо није било ни ћедила ни гаћица. Сад је знао чије је масло, стављање гаћица у корпу. А присјетио се и ријечи Лептирице, сита трба куру диже, и да ни то неким не помаже. Знао је да је то упућено њему. Само њему. А то га веома расрди. Не прође много времена а сеоски пјесник стихоклепац спјева пјесму, са којом упозна читаво село.

Ћепаница месо баца
Док имаде женских гаћа.
За доручак не зна шта ће
Доручкује женске гаће.
За доручак не зна шта ће
Па појео женске гаће.

Пред кућу Лептирову сједе Лептир и Лептирица. А преко пута код своје куће сједи Ћепаница. Разговарају напремасе. Со-
каком наиђе Стана. Па их поздрави.

- Помоз Бог комшијама. И са једне и са друге стране сокака. Да вам се не обраћам посебно. Но уједно. А ви сте ко једна кућа.

- Бог ти помогао Стано. Рекоше сво троје Стани.

- Ће си то кренула? – упита је Лептирица.

- Горе до пашњака. Јутрос сам стадо оставила само. А ова страшивоћа. Бојим се да међед опет не наиђе. Да не направи русвај.

- Зар те није стра међеда? Да тебе не нападне? Оће кажу међед и на лијепо женско – нашали се Ћепаница.

- Ја моју Лептирицу не бих смио послати на пашњак. Њу би сигурно напаствовао – додаде Лептир са смјешком.

- Доста ми је једног међеда у кући, да ме не нападају и шумски међеди. А можда би ми пријала промјена – одговори Лептиру Лептирица. А онда погледа ка Ћепаници, па га запита:

- Шта мислиш ти ђевере Ћепаница, јесам ли у праву, ово што рекох Лептиру?

- Ја ти о томе не знам ништа. Ни ко је у праву, ни ко је у криву.

- Могао би ти кренути са Станом, да је штитиш, ако је међед нападне – рече Лептирица.

- Знаш шта Лептирице? Знам мушкарци увијек прибадају понешто удовицама. Па се и ти придружила њима. Не треба мени чувар. Неће мене међеди. Неће. Ко зна са чијих је ногу међед скинуо гаћице, те их при проласка поред Ћепанице убаца у његову корпу са доручком. Међед кажу да воли у крушке. Поготово ако су угрушале. Ха. Ха.

- Не љути се Стано. Ја сам се само мало нашалила, на рачун мог ђевера Ћепанице. Пошто је неожењен, а ти јопет удовица. Слободни обадвоје. Да мало ђевера охрабриш. Па би се после тога и оженио. Да не самује. Ха. Ха.

- Не бих рекла да самује? Окле њему извезене женске гаћице у корпи, кад је како ти кажеш самотњак?.. А ја сам код неког гледала оне гаћице како се суше, након прања. Никако да ми падне на памет код кога сам то виђела. Ајте. Збогом. Доста смо зановијетали.

- Збогом пошла – рекоше Лептир и Ћепаница. Од Лептирице не доби отпоздрав. Ћепаница устаде и уђе у кућу.

- Види, види, како се удовица дала на језик? Љути се? Да му она није подвалила оне гаћице? Напад је најбоља одбрана.

- Што ти би да затракујеш? Није ми због Стане, но због Ћепанице. Примијети ли ти, како ваша прича промијени Ћепаницу. Са каквом љутњом уђе у кућу. Не зна се која сте гора? Или ти или Стана? Мало му што га ће год иде мушки гађају са тим

гаћицама, но сте почеле и ви жене? Безобразнице. Срам да вас буде, и тебе и Стану. Ћепаница трпи много шта, што није заслужио. Да сам био на његовом мјесту одбрусио би ја вама, па би ме избјегавале срести, а камоли ме оговарати. Правити спрдачину. То рече Лептир и наљућен уђе у кућу.

- Види Стане шта она мени рече? Натукну ми да су моје гаћице. – рече себи у браду Лептирица, па оде у колибу. И никако да то сметне с ума.

Изнервиран Ћепаница уђе у кућу. Сједе до прозора који гледа у Лептиров дом. Кроз прозор примјети жустар разговор између Лептира и Лептирице. Па се пита о чему то расправљају? Да није што Лептир посумњао у Лептирицу, након што Стана наговјести Лептирици да су то њене гаћице. Нека. Нека. Нека се пече и Лептирица мало. А не само ја. Сад се кајао што гаћице не остави код себе? Једе се што их остави на жици за сушење. Нервозан изађе из куће. Па шетколи око куће. Из колибе изађе Лептирица. Смушеним гласом добаци Ћепаници:

- Чу ли ти ону бестидницу Стану? Ја се нашалих ђевере, а она зајезича. Ко да и не зна шта је мушко. А зна Бога ми. За њу важи она пјесма, што се пјева:

Нема мала ледине у гају
Ће се твоја леђа не познају
Могло би се пјевати и овако:
Нема Стано ледине у гају
Ће се твоја леђа не познају.

- Није Стана така. Није. Лијепа па јој то приписују они и оне што не могу бити Стана. Завиднице. По мени све што Стана рече, и каже, на мјесту је. Не љутим се ја на Стану. Напротив. Сагласан сам са њом. У много чему. Чуди ме шта си имала замјерити Стани?

Из куће изађе Лептир. Па рече:

- Ајде Ћепаница да цугнемо коју ракију. Ваља се. Нисмо у послу ни ти ни ја. Скуваће нам Лептирица и по кафу.

Не рекавши ништа пређе Ђепаница сокак, па он и Лептир засједоше на клупу прислоњену уз зид куће. Лептирица уђе у кућу. Изнесе ракију и чаше па их додаде Лептиру. Лептир напуни једну чашу ракијом и додаде је Ђепаници. А онда поче чашу пунити и себи. Кад је напуни флашу са ракијом прислони уз ногар клупе.

И док они ћутећи испијају ракију наиђе сокаком њима непозната мушка особа.

- Срећан рад људи. – рече.

- Фала. Хвала. Отпоздравише они незнанцу.

- Ајде придружи се и ти нама и нашем раду. Биће и за тебе која кап ове мученице, што ни пијемо.

- Част се никад не одбија. Посебно од добрих људи, који зову на гозбу и час и непознате.

Док то говори приђе њима. Након што се руковаше направише они незнанцу мјесто на клупи, те и он сједе. Изнесе Лептирица и чашу за насути ракију незнанцу. Додаде је Лептиру. А онда се поздрави са незнанцем.

- Ја сам добри људи и ти женска, са друге стране планине. Ми из нашег села ишћерали крупну стоку на планину. Тамо је оставили. Само мјесечно је посјећујемо. Доносимо им со. Моје комшије нађоше свој мал. Сви. А мени нема пастува Зекана, ни бика Галоне. Па дођох у ваше село да се распитам да их није ђаво довео овамо. Пастув за неком кобилчином, а бик за чијом кравом што тражи волова. Дешавало се то раније.

- Ја нисам примијетио. Ни бика, а вала ни зекаста парипа. – рече Лептир.

- Нисам ни ја. – рече Ђепаница.

- Неки дан, кад међед уби бика Јарчева горе на пашњаку, пашњаком је пројахао Продрибаба Зекана. На глави му не би узде ни улара. Неки трзољак набијен му на доњу вилицу. Чудно ми би што заобилазе нас, што бисмо код стоке. Оном Зекану на буту задње ноге црна биљега. Ко лопта.

- То ти је мој Зекан. Пастув, још не почишћен. Има биљегу

црну на задњој нози. А како рече да је име томе што га је пројахао. Погледом Лептир забрани Лептирици да му каже.

- Не знам му ни име, ни презиме. Има неки надимак. Како но рекох?

- Знаш снао, знаш. Па реци. То је онај Продрибаба што ми не да проћи с миром. Што ме зове Полкић. По оном магарету. Од данас имам и ја за њега име. Зекан Биљегар. Оће они. За њих се каже, да ће украсти и покров с мајке. Заобилазићеш ти мене Зекане Биљегару од сад, ко што ја тебе заобилазих до сад. Има и ја да сладим душу ко што ти сладиш своју, док ме прозиваш и називаш Полкић. И магарећом душом. Знаш шта Лептиру? Вратићу ја дуг сваком ко ме задужио. Почећи од Продрибабе. Па по заслужи. То рече, погледа у Лептирицу. По њој виђе, да је подобро узнемирио својим пријетњама.

Пробреженије. Празник па се не ради. Сунце ужегло. Пара трепери изнад земље. Још суша утужила. Ливаде ужућеле. Ниђе травке. Ако иду низ низбрдицу говеда се клизају на својим папцима. Од жеге и врућине и птице ухватиле лад. Нема њине вреве. Млађарија отишла на вашаре. Старији на пашњацима у чобанлуку. Код Лептирових у кући остала Лептирица са ђететом. И код Ћепанице све се разишло за пословима. Ћепаница био у воденици. Млио брашно од првог пожњевеног жита. Сушно љето па жито и узрело раније. Кад отовари брашно и припе Зекана уђе у кућу. Налакти се на прозор, који гледа ка Лептировој кући. Даде му се погледати. Лептирица се купала, па само обавила пешкир око струка. И тако голишава од куће иде ка распрострајим вешом што се суши. Схвати Ћепаница оће да узме веш за облачење са жице. Мисли да нема никог у кући и око куће. Зато је тако оскудно обучена изашла на виђело. А не зна да она то ради намјерно. Да га је виђела кад је ушао и кућу, и да зна да он сједи уз прозор. А по њој би се рекло да не очекује да би је неко могао виђети голишаву.

Приђе Лептирица до осушеног веша па га поче прикупљати. Онда намјерно пушти пешкир да падне на земљу. Оста ко од мајке рођена. Окренута лицем ка Ђепаници и његовој кући, не шће подићи пешкир, но рашири ноге и помокри се. Кад заврши саге се, узе пешкир, пребаци га преко руке, на којој бијаше и осушена роба, па лаганим кораком уђе у кућу. Неби дуго, обучена изађе из куће и сједе на клупу. Након ње из своје куће изађе и Ђепаница. Као изненађена упита Ђепаницу:

- У. Јадна ја... Кад си то дошо из воденице? Ја сам мишљела да код вас нико нема у кући. А код мене знам.

- Поодавно.

- Ја се купала, па одох по веш до лијенке. Можда си ме и видио ђевере?

- Био сам на прозору.

- И све видио?

- И све видио Лептирице.

- Бруке моје... Ха. Ха. Ја се ослободила, мислећи да сам сама. Па шетколила.

- Шетала. Прошетала. Па ушла и дом. Онда изашла и сјела на клупу.

- Мислим ђевере...да си имао и шта виђети? Бар нећеш умријети, и отићи на онај свијет, а да не видиш голо женско. Да не би моје несмотрености тако би било. Па како ти се чини кад сам без одјеће? Ха. Ха.

- Изворчић ти је најљепши. Но не знам како да се дође до њега? Кажи ђеверу рецепт?

- Није за тебе женско ђевере. Није. Да си ђевере мушко био би на вашару. А не у воденици. За тебе не приоња ни Пробреже-није. Дан кад се мијења и лист у гори и риба у води. Видио си што си видио. Ајде сањај и сањари. То рече па оде у кућу, кикоћући се.

По обичају и традиционално кад се неко уда и ожени иде се у такозване првичи. Ако је ђевојка испрошена, па се уда-

ла, уз благослов родитеља, онда њени долазе у пријатеље први код удоваче, у њен дом. Ако је ђевојка отета, или се удала без одобрења родитеља, онда она и њени из домовинедолазе код ђевојачке родбине. Ти први доласци зову се првичи. Код Каришика у пријатеље дошла родбина Каришикове младе, у првич. Каришик позвао комшије на весеље. И ту се спроводе обичаји. Пријатељи се упознавају. Обавезно преноће. Ако нема мјеста за спавање код кога је славље, њих презивају у комшилук комшије на конак. Изјутра, након што преноће враћају се, код главног пријатеља. На богату трпезу и пријатовање.

На славље Каришик позвао Ћепаницу и његове. Такође позвао и Лептирову кућу. Па се одазвали позиву Лептир И Лептирица из њина дома. А Ћепаница са мајком из њине куће. По обичају ту се обавља и такозвани обичај пријин пољубац. Обично се изљубе отац младожење и мајка удоваче. Или обрнуто. Зависи од тога ко је први коме дошао у првичи. Како је запало госте Каришикових и Каришика, да траже пријин пољубац, то отац Каришиковице препушти свом шури. Ујаку Каришиковице. Сви који су присутни за трпезом, а нису од дошлих пријатеља, рачунају се у пријатеље и прије. Било коју да позове оној што тражи пријин пољубац, она се мора одазвати, и изљубити, са оним што јој наздравља и тражи пријин пољубац.

- Драги и поштовани пријатељи, нама се ближи вријеме да купимо наше прње. И да крећемо нашој кући и кућама. Све смо друго обавили што је по обичају, осим пријиног пољупца.

Како то припада мени, ја моје право преносим на мог шурјака, а ваше невјесте ујака. Мислим да ће он то боље обавити. Млађи је од мене. Има бољи вид. Па ће боље и виђети која од прија је најљепша. Ја сам упуштио у виду, па су ми све, баш све прије лијепе, и једнако лијепе. Право да вам кажем, ако нећу да вас лажем, ко што реко мој зет Каришик, ја се не бих могао одлучити која прија је најљепша? Нити бих могао изабрати најљепшу. Бирај шурјак најљепшу прију у моје име, и нека ти је срећан пријин пољубац. – рече отац Каришиковице.

Устаје ујак Каришиковице, са пуном чашом ракије у руци. Бркат. Проћелав. Косе има изнад ушију и изнад врата. Па поче погледом тражити најљепшу прију.

Док он то ради, све се утишало, и чекају његову одлуку. Ћепаница уждивен од ракије прекину тишину, обративши се ћелавку:

- Могу ли ја тебе нешто питати, прије но изабереш најљепшу?

- Питај?

- Чим се ти чешљаш по тој ћели?

- Ја бога ми марамицом.

- А бркове? Ето су ти пали на рамена. И како их одржаваш толике побогу пријатељу? Ко ти их чешља?

- Водом и сапуном. Тиме их одржавам. А што се тиче чешљања, имам пријатељу велики чешаљ. Дугоног и дугокос. Па ме ноћу стално вуче за бркове. Буди ме често. Услед вучења они се такорећи никад и не замрсе. Наста смијех. А онда и кометар Лептирице:

- Мом ћевѐру Ћепаници, да набави сличан чешаљ, не би имала шта повући? Ха. Ха. А онда га кришом ухвати за међуножје, пошто сједијаше уз њега. Стисак њене руке забезекну Ћепаницу. Зинуо, укочених очију, прећута кометар Лептирице.

- Ја нећу да бирам. Све сте лијепе. Све сте прије. Предлажем да се јави сама која је најљепша.

- Ја. Ја. Ја. Ја. – Заглуши мушке женска врева. Једина која ништа не рече, нити се огласи, би Лептирица.

- Добро. Добро. – стишава их ћелавко. Само се једна од вас не одазва. Због тога ја њу бирам за пријин пољубац. Устај и дођи до мене, или оћеш да ти ја дођем на ноге? – рече ћелавко.

- Пољубац може, а да јој долазиш на ноге нећеш. – одговори умјесто Лептирице Лептир. Наста општи смијех.

- Прихватам твоју одлуку пријатељу. Па нека прија дође до мене. Да обавимо и овај ритуал. По нашим обичајима.

Устаде Лептирица и са чашом ракије приђе ћелавку. А он јој се обрати ријечима:

- Жива била пријо, најљепша од најљепших. Бог ти дао што ти ја мислио. А не мислим ништа лоше. Прво ћемо се заукљати са чашама. Први пољубац иде у десну страну образа. И то је пољубац, прави пријатељски, у име оца и сина и Светог духа. Други пољубац иде у лијеву страну образа, а односи се на дуговјечно пријатељство двије породице. Да буде пријатељство дуговјечно, непромјенљиво и неомразито. А трећи пољубац иде пријо моја губица на твоју усницу. Од прва два пољупца немам се за шта плашити.

То су прави пријатељски, братски и сестрински. Но за трећи ти могу рећи да постоји опасност, за твоју усницу. Нисам сигуран да из шумарка и густиша мојих бркова да те што и не грицне. Не дај Боже, да те повриједи. Па прије но добијем пријин пољубац да те упитам јеси спремна ризиковати. Да примиш и даш пријатељски пољубац у оваквим околностима?.. Но да знаш пријо, од старих сам чуо, кажу стари, пољубац без бркова то је ко јаје појести без соли.

Наста општи смијех. Кад се стиша опет у разговор умијеша се Ћепаница. Одлучио да Лептирици врати дуг за оно што она коментариса о њему, па рече:

- Не пријети њој опасност, из те како рече ти шуме од бркова. Више пријети опасност твојим брковима од ње.

- Шта би она могла урадити мојим брковима?

- Може ти их обршћети.

- Није најљепша прија на овом скупу, а по мени и шире, неко и нешто што брсти?

- Право да ти кажем, ако нећу да те лажем, ја знам да козе и овце брсте. Па и говеда. Може...

- Ко још Каришик? Ко? – запита Лептирица.

- Тамо нека и неке живинке.

- Брсте ли магарци? Магарице? – упита Лептирица Каришика.

Наста општи смијех. Пријатељи дошљаци насмијаше се, и не знајући зашто, ни на што Лептирица циља.

Те ријечи Лептирице повриједише Ђепаницу, да му паде мрак на очи. Не види ни скуп. Пред очима титрају му слике мртве магарице Полке и Зијанћера како сједи у Полкином самару. Чује његов ђетињи глас, како објашњава вашарџијама, да је магарица одабрала њега у бирачко коло. Још наглашава да је магарици потребна Ђепаница.

Кад му се разбистри вид, устаде, изађе из куће. Не сачекавши да се заврши пријин пољубац, а и не поздрави се са присутнима. Замаче ка својој кући. При изласку погледао је Лептирицу тако мрко и мрско, ко у најцрњег непријатеља. А не, ко у комшиницу, љепотицу, миљеницу, у коју је заљубљен, и којој је ручни ђевер, при довођењу за Лептира. До куће стигао је за тили час. Љут није ни запажао да се креће скоро трчећим кораком. У њему све кува. Бију се заљубљеност његова и Лептиричина увреда. Час јача једно, час друго. Ту су и још двије непознанице? Не зна Ђепаница да ли га она жели? Поступци му њени говоре да га жели. А опет вријеђање и избјегавање наговјештавају да се то она шегачи на његов рачун, знајући за његову не узвраћену љубав. Хвата га рукама тамо где трчи јазавац, али само на скуповима. Кад не може да реагује? Закључи, да се то она спрда са њим, његовим осјећањима, што није ожењен, што му измичу једна по једна ђевојка, а он за њима пати. Па хоће да пати и за њом, насупрот што је удата, и нашто нема правао. Као што он нема права на њу што је удата. Комшиница. Жена његовог најближег комшије. Пријатеља његове куће, и чију кућу дијели само сокак. Док стиже кући, због љутње, напусти га и пијанство. А бол у грудима се све више појачава. Достиже неиздрживо.

Дође зима. Велики мразеви. Бјелину снијега насијецају пртине. Сијела учестала. Но, Ђепаница ни да мрдне. Сједи дома заробљен неким својим свијетом. Живи у њему. Дани кратки. Па прођу. Помажу и послови. Ноћи дуге. Па му као такве отежаше.

Најдаље ће Ћепаница одлази је Лептирова кућа. Међусобна дружења. Кад год има прилику, Лептирица несташно се поиграва са Ћепаницом. Његовом заљубљеношћу у њу за коју само знају, он тајно, а она што то одавно зна. Сва њена поигравања на рачун Ћепанице су кад има присутних и користећи његово ђеверство. На Савиндан њиним кућама бану Јарац. Са њим и Штене, прво свратише код Лептира. Позваше га на свадбу. Жени се Јарац. А онда одоше код Ћепанице. И њега и његове позваше. Кад одоше позва Лептир Ћепаницу.

- Комшија, оћемо ли на свадбу?

- Оћемо Лептире. Оћемо. – Одговори Ћепаница.

- Оћемо ли заједно?

- Можемо.

- Ко ће још од твојих ићи?

- Ја оћу. Оће ли још ко не знам. Ја сигурно идем.

- Ја и Лептирица идемо из наше куће. Тако се договорисмо.

Дође дан свадбовања. На свадбу дођоше заједно Лептир, Лептирица и Ћепаница. За трпезу их сједоше заједно. Лептирица у средини а око ње њих двојица. Просторија велика, а освијетљена у вечерњим сатима лампом и фењером. Слабо осветљење. Светиљке високо објешене па свјетлост слабо допире до трпезе. Свадба се отегла дубоко у ноћ. Устаде Лептир иза трпезе, па изађе ван. Лептирица попила неколике куване ракије. Зажуберила се. Па одлучи да се и ту мало поигра са Ћепаницом. Испод трпезе мрачно. Прво Лептирица Ћепаници стави руку на кољено, а онда лагано крену са њом навише. То узнемири Ћепаницу, али остаде миран. Чини се равнодушним. То зачуди Лептирицу. Па стиже руком до његовог међуножја. Напила испод панталона оно што је тражила. Нагну се према Ћепаници, па му шапну да други не чују:

- Ти понио ђевере, на свадбу и млин за кафу? Не треба тебе, ђевере звати Ле-ее, но млинар. Вевер, Млинар! Ха, ха, ха. Од сада ћу те звати ђевер Млинар. У том тренутку приђе трпези Лептир и сједајући рече:

- Вани вуци вију. Мјесечина. Сјакти се снијег на њој. Ведро. Није облачка. Има да се смрзнемо док будемо ишли кући. Ћепаница ћути. Занијеммо. Оно што му је урадила и рекла Лептирица укинуло му аваз. Насупрот томе да више нема руке њена на њему. Склонила је кад је пришао Лептир. Лептирица одговори Лептиру:

- Не паничи! И досад је било и мјесечине и мразева па се ишло. Нећемо се смрзнути. Грије нас љубав. Лептирче, лептирчино. Признајем да би нам било боље, умјесто што ћемо путовати, да смо у загријаним постељама и разголићени. Ха, ха, ха!

- Тебе уфатила ова кувана ракија. А, још ће више кад изађеш на хладноћу.

Са свадбе су отишли тек кад је сунце помолило своје јутарње зраке. Иду кући, Лептир, Ћепаница и Лептирица, а испод њихових ногу шкрипи устријешен снијег.

Враћајући се са свадбе, расположења код Лептирице и Ћепанице била су супротна. Ћепаница расположен, причљив, а Лептирица нерасположена и ћутљива. Љутила се на себе и свој поступак. Храброст да онако нешто уради Ћепаници вјероватно је последица слатке прекуване ракије, па се сад једе у себи. Нема храбрости да погледа Ћепаницу.

Иду пртином према кућама, а не коментарише се свадба. Необично је за свадбаре. Док Ћепаница проговори:

- Ево нас идемо ко мачке с јебалишта. А, идемо са свадбе. Нико неће да рече ништа ни о свадби, ни о млади. Како ти се свиђа невјеста Лептире?

- Шта има мени да се свиђа или не свиђа? Нису је довели мени, нити ћу са њом проводити дане и чекати старост.

- Која је љепша, Каришиковица или Јарица?

- Како то рече да јој је име?

- Па, ип-ћип, не знам. Сви је зову младом, нико именом. Но, ако је удата за Јарца, ја рекох Јарица. Ха, ха, ха.

- Богами, и тебе распричала ракија. Кад смо долазили на свадбу ниси прозборио ријечи читавим путем. Да би проговорио морали би упрегнути пар волова даа ти исчупамо ријеч. А, у повратку требамо учетворити волове да исчупамо ријеч из Лептирице. Занијемла Лептирицу слатка и преврела ракија. Распричала Ћепаницу. Чудно?

- Чудно?

- А, шта је ту чудно?

- Да моје Лептирче не коментарише младу? И да ли ваља, по њој, или не? Шта јој је запазила добро, а шта што би јој мијењала?

- Ја бих јој мијењао мужа. Младожењу.

- Неће моћи. Не надај се Ћепанице. Види, види Ћепанице! Шта би он хтио? Да прекрши Божију заповијест? Забрану прељубе. А, за прељубу треба двоје. Је ли тако Лептирице? – упита Лептир.

Нити доби одговора ни коментара. Лептирица стаде и поче повраћати. Гледају је њих двојица, а Лептир рече:

Рекох ли ти Лептирићу мој да врућа ракија при изласку из топлине на хладан ваздух изазива пијанство. Стиже те тек сад алкохол. Искусио сам ја то. Изађем тријезан на хладно, а од хладноће дође пијанство. Никада зими не пијте прекувану ракију. Знајте после тог биће белаја. И бива.

Неко вријеме послјије свадбовања код Јарца, Лептирица се осјећала нелагодно. Не би оно урадила да није било прекуване ракије. Не зна ракија ко је кадија – присјећала се народне изреке. Но, вријеме учини своје. Поче то што је прогањало да пада у запећак. Али је одлучила да се више не поиграва са ђевером Ћепаницом. Па се насмијеши. Пита се је ли ђевер Ћепаница, ђевер Ле-лее или ђевер Млинар? За ђевера Млинара знају само она и ђевер Ћепаница. Нико више. Пред ђевером Ћепаницом нема

више ни шала. Боји се да га не би више охрабривала након оног на свадби. Свако мушко, након њеног поступка хватало би прилику, осаму, да пређе у напад. Својим поступком отворила му је пут да је споврља. А то није хтјела ни жељела. То што је урадила је само њено враговање, њена игра, да ђевера држи у увјерењу да је заинтересована за његов кафени млин. Млин за мљевање кафе. Баш му пристаје име ђевер Млинар. Боље звучи од ђевер Ђепаница. А, тек да га зове ђевер Ле-ее. Кад га послужује кафом и ракијом строго пази да га не би додирнула. Избјежавала је да остану насамо. Супротно оном што је жељела прије свадбе код Јарца. Тада је жељела само игру, без имало жеље да би починила тако нешто, а што је својом причом и радњама наговјештавала ђеверу Ђепаници.

На другој страни, Ђепаница је био веома весео. Пропричао. Шали се. Па и пропјевао. Зна да је његова до сада неузвраћена љубав својом радњом испод трпезе дала му непобитно до знања да није равнодушна што се тиче њега. Једног предвечерја испред куће сједе Ђепаница и Лептир. Лептирица узела млин за кафу. Ставила га међу ноге па меље. У млину се чује како пржена кафа крцка претварајући се у ситно самљевену кафу.

- Комшија Ђепанице? Да ниси шта си, сељак и земљорадник ко и ја, чиме би волио да се бавиш? Шта би волио да си сад?

- Млинар. Млинац. Волио би да сам тренутно сад. Погледа у Лептирицу, па се насмија. Лептирица спушти поглед на млин који држаше међу ногама са којим је мљела кафу. Схвати на шта Ђепаница мисли. Да би волио да је у рукама Лептирице и међу њеним ногама. Као млинац. Није имала храбрости да погледа у Ђепаницу, нити се укључила у разговор.

- Ти би хтио бити воденичар? Да мељеш жито? Да слушаш чекетало? И шум воде? А, понекад догна у млин на мљевање жита понека удавача. А, Бога ми и млада жена. То би хтио осим жита да измељеш? Додуше у рукама понеку снашу. Ха, ха, ха!

- Све је добро. И што се меље и ко меље. А нарочито власник млина. Што му је млин бољи и већи то већи приход. Више

намеље. Па било наситно или се радило о крупи? Но, сиромаху никад се није дало да ситно самеље. Тако ти је код мене Лептире. На путу сам да то промијеним. Дако Бог поможе. Да и мени крене. Било да се оженим или да нешто закачим. Или накачим.

Обојица се насмијаше одговору. Међутим, тај њихов разговор није смијешан Лептирици. Док се она шегачила на рачун Ћепанице, било је Лептирици за смијање, а Ћепаници није пријало. Сад је обрнуто. Прикладни су Ћепаници, а нису Лептирици.

Прођоше прољећњи радови. Наступи љето. Укућани расту-рени по пољским радовима и чобалуку. Код Лептирових само Лептирица са ђететом. Код Ћепаничаних у празну кућу дође Ћепаница. Мобио код ђеда Ћога до подне. Изнојен, намјерио да се окупа, па на сунце изнио воду да се загрије. Гледајући кроз прозор, виђе ђе Лептирица уноси пресвлак и воду у колибу. Оће и она да се купа? Закључи да осим Лептирице и ђетета нема других код куће. Лептирица затворила врата на колиби. Па се купа. Ћепаница дође до Лептиричине куће. Погледа кроз прозор. Дијете спава у кући. Осмотри околину. Никог на помолу. Приђе вратима колибе, па их отвори. Лептирица разголићена на сред колибе, завршава купање. Сапира стопала упрљана од земље. Од земљаног пода. Зину кад се отворише врата колибе. На њима угледа Ћепаницу. Врисну: Затвори та врата и бјежи од колибе! Што прије ђевере! Избиће ко па ће погрешно схватити.

- Зар нећеш пробати млин за кафу? У близини нема ниђе никог. Сами смо.

- Иди кући ђевере, кумим те Богом и Светим Јованом!

- Нема оступања. – Рече Ћепаница. – Сад или никад. Ноћима, мјесецима и годинама сањао сам овакав тренутак.

Док то говори, Ћепаница стоји на вратима колибе, па се окрену од Лептирице. Још једном поче осматрати околину да ко не бане. Плаши се. Искористи тај тренутак Лептирица, зграби

пресвлак, па јурну на врата. Главом и рукама снажно гурну Ђепаницу да врата. Од силине, не очекујући тако нешто, он паде на леђа. Лептирица гола, голцијата претрча простор од колибе до куће. Улеће у кућу, па се закључа. Испред куће рече Ђепаници:

- То што ти имаш ђевере није за жене, но за магарице. И знај магарчино једна, да живиш још сто година твој магарећи млин до мене неће доватити. Нити ћеш ме кад имати.

Диже се Ђепаница са земље испред колибе, па дође до кућних врата. Ухвати за кваку. Врата закључана. У шоку Ђепаница. Не зна шта да ради. Да развали врата, ето и бруке и апсане. Да је остави, не може. Не дају ријечи Лептиричине да он није за жене, него за магарице. И док он премишља, уз поткућницу појави се Стана удовица. Кад је угледа, Ђепаница уђе у сокак. Ту је сачека:

- Којим добром, Стано?

- А, знаш којим добром долазе удовице. Купим мобенике, па дођох до тебе да и тебе замолим да на Видовдан дођеш да ми покосите оно ливаде. Ја ћу је некако покошену срадити. А, припомоћи ће још неко. Знам да за празник нећеш радити, не ваља се. А, мобити се може. Па, шта велиш? Могу ли рачунати на тебе? Заваћу и Лептира.

- Доћи ћу. Лептира ти кући нема. Тамо су само Лептирица и дијете.

- Идем до Лептирице. Па, ако она не мogne обећати мобљење Лептирово, јавиће ми.

И Стана оде кући Лептировој. Никад Лептирица, чини јој се, није се тако обрадовала нечијем доласку ко што се обрадовала Станином. Сва дрхти на ногама. Обукла се. Дијете спава. Дрхтећи приђе до врата. Откључа их, видјевши да Стана долази њој.

- Лептирице! – зовну Стана мало гласније.

Отвори Лептирица врата. Блиједа у лицу. Дрхти ко прут.

- Тише Стано! Дијете сам тек успавала. Да га не пробудимо. Ајде, сједимо на клупу пред вратима, да ми речеш што те нанио пут на нашу кућу.

- Моја Лептирице, невоља. Дођох да ми позајмиш Лептира на Видовдан. Зовем мобу. Без мобеника ја не бих могла скупити ово љетине. Кад није празник свако трчи да себи уради. А удовице мобе њима у радовима да би они вратили то на празник. А, некад Бог окрене кишу и невријеме, па ни за празник не да да нам се покосе ливаде. Рече Ћепаница да ће доћи. Каже да Лептир није ту. Зовем на мобу. Па ако шћедне, обавијести ме некако. По неком. Ако не могне, ником ништа. Надам се да ће доћи уз Ћепаницу и са Ћепаницом.

Прича смири Лептирицу. Почасти Стану кафом и ракијом. Кад Стана крену да иде, Лептирица је замаја, па тако она остаде. Својом причом задржавала је Стану, све док Ћепаничиној кући не дође мајка му. Запландовала шиљеж па дошла да попије воде и кафу.

Читав тај дан Лептирица је била видно узнемирена. Више се љутила на себе, но на Ћепаницу. Знала је она шта је повод данашњег његовог понашања и поступка. И за вечером се осјећало њено незадовољство и бојазан. Закувала сама себи погачу коју сад гута. А не може ником ни да се повјери. Отишли су на спавање. Ни вођење љубави није је умирило. Шта, ако након овог Ћепаница опет покуша? Па се некеме и повјери. Пуче брука. У њу се увуче неки немир. Нека зебња. Чак и страх. Па срце дрхти. Ово је добро и предобро прошло. Увредљиве ријечи упућене Ћепаници биле су непотребне. Што не побјеже ћутећи? Исто јој је и што је рекла и да није. Но, увриједила је ђевера кога је више пута провоцирала и тражила ђавола, без жеље, без повода са његове стране. Да ли ће га изречено уставити да више никад тако нешто не покуша? Или ће га заинатити? Па је почне прогањати. Осјетивши страх, Лептирица одлучи да у будуће са њим не смије остати насамо. Ћутање је злато. Одсад треба само ћутати. Понашати се као да се није ништа дешавало. Ни десило. Фала Богу, те посла удовицу Стану да дође. Ко зна шта би Ћепаница урадио? Фала Богу те се то завршило без последица.

Ћепаница видно разочаран. Схватио је да га је Лептирица цијело вријеме завлачила. Вршила спрдачину са њим. Поиграва-

ла се. А, он то није заслужио. Понашао се ко према снаји. Никад, ничим то није прекршио иако је био дубоко заљубљен у Лептирицу. А она вјештица то некако примијетила, па почела спрдачину. А, види шта ми мисли. Рече ми да сам магарчина. Да је за мене магарица, а не жена. Да нисам за њу. Да живим сто година, а да до ње нећу доћи. Да је никад нећу имати... А, види шта ми је урадила. Не једном, не двапут, него толико пута. Шта јој је био циљ са оним што ми учиње на свадби Јарчевој?

Шћела да ме излуди. Е, излуђела си ме Лептирице. Изблесавила. Измрцварила. Намагарчила. Нећеш се извући Лептирице, не био ја Ђепаница. Не био ја Ле-ее. Не био ја Млинар. Не био твој ђевер. Све се враћа. Све се плаћа. Па и ти ћеш платити свој дуг. Ако те неће имати Ђепаница, неће те имати ни онај што те има. Имаће те црна земља и црви који ће таманити твоје лијепотијело. Ноге. Очи. Косу. Нека бар они поједу нешто тако, што нема на тај тамо свијет, но живи ту крај мене. Живи и спрда се са Ђепаницом. Његовим животом и љубављу.

Лептирица и Ђепаница наставили су живјети као да се ништа није десило. Посјећивали се укућани. Час једни на кафи и ракији код других, час они други код првих. Једино Ђепаница занијео па му ријеч треба чупати клијештима. На Лептирици се ништа не види. Никакве промјене. Споља не. У души нешто је стално гуши. Кад види Ђепаницу напремасе или кад је у њеној близини ухвати је нека зебња. А не зна шта је то. Умјесто да вријеме чини заборав, оно је све више и више стеже. Кајању никад краја. Што се наивно упуштила у игру са Ђепаницом и без икаквог повода?

Вријеме пролази. Код Лептирице нараста неки страх. Страх од нечег непознатог. Нарочито кад се сусретне са Ђепаницом. Још кад им се сусретну погледи. Па избјегава га и сретати и у очи гледати.

Умро ђед Ђого. Нашли га у кућари укоченог. Како се копају у истом гробљу, Ћепаница и Лептир морали су ићи на сахрану. Па са њима пошла и Лептирица. Кад су спуштали Ђога у гроб, Лептирица осјети толики страх да јој и ноге клецнуше. Па окрену главу да не гледа сахрањивање. Више Лептир промјену на њеном лицу, па је упита:

- Шта ти је? Нешто си блиједа. Јеси ли ти кад виђела мрца и била коме на сахрани?

- Јесам једном, баби Мари, мајчиној мајци. Нисам ништа тада осјећала. А сад ми се нешто смучи. На моменат дође ми у памет да ћу и ја једног дана умријети. Да ће ме на конопцима спуштати у раку ко што сад спуштају ђеда Ђога. Па ми се смрачи пред очима од те мисли.

- Не аветај! Ако не смијеш гледати ти окрени главу на другу страну. Мисли на нешто друго. Па се нагну и шапну јој, на уво, да други не чују:

- Кад ти будем ноћас окренуо леђа у меке душеке, а табане у горње таване!

Насмијеш се Лептирица шали коју јој рече Лептир. Окрену главу од гроба да не гледа како мрца затрпавају земљом, каменом и бусенају. Но, ни то не поможе. Страх неће да се повуче. Но се повећава.

Кад се вратише са гробља, почеше сједати за софру. Лептир и Ћепаница оставили мјесто Лептирици између њих. Но, она помјери Лептира до Ћепанице, а сједе на Лептирово мјесто. Не шће између њих.

На Илиндан се наоблачи. Смрачи се од ниских облака и кише. Грми на све стране. Осим чобана и оних који су отишли на вашар, сви су у кућама. Ваширџије. Младеж.

- Одоше љешници. Кад загрми на Илиндан, кажу, а и увјерио сам се и сам, сви љешници прије но што узру отпадну. А бијаху родили. – рече Лептир.

- Да оће престати грмљавина, па нека пада киша и нек љешници опадну. Нешто ме страх. Што никад није . баш ме никад није било страх, ни од грома, ни од грмљавине. – рече Лептирица.

- Помоли се ти Богу и Светом Илији, па ће нестати страха. – додаде Лептирова мајка. Онда се прекрсти и чита Оче наш.

Неби дуго нестало кише, грмљавине и облака. Угрија сунце. Испарава се земља натопљена кишом. А небо се исчисти. Није ни облачка. И тако до ноћи.

Вратили чобани стада са пашњака. Пристигле и ваширције. Рашћерала олуја вашар. И растурила. Вечерало се. Ћепаница изашао пред кућу. Попци пјевају своју пјесму. Ћук непрестано ћуче. Звијезде окитиле небо. Мјесец окренуо трбу земљи. То је знак да ће наредних мјесец дана бити кишовито. То не би ваљало због непожњевеног жита које је у зрну и дозријева. А накисло је данас да кише неће требати ускоро. Мислио је Ћепаница да мало одмори у лијепој, ведрој и топлој Илинданској ноћи, па да се врати у кревет. Но, у кућу се те ноћи није враћао. Пресједио је на клупи.

Око поноћи, пас торњак Шаров прво поче цвиљети. Некако пискаво. Као да то није његов глас. На то се одазва и Лептирова Жуја, па и она поче да цвили. Кад чу цвиљење Лептирове Жује, Шаров преста са цвиљењем. Кад утихну куја, Шаров поче завијати ко вук. И то пуним гласом. И тако наизмјенично. Уста Ћепаница са клупе. Приђе Шарову. Поче га миловати. А Шаров упиждрио поглед у Ћепаницу и не престаје са завијањем. То наљути Ћепаницу, па му привикну:

- Шибе! У кућару! Да се ниси више чуо!

По наредби Шаров уђе у кућару. Леже, па настави са цвиљењем.

- Шта је Шаро, шта ти је? Узнемирио си и Лептирову Жују. – Благим гласом рече Ћепаница.

Тај благи глас утиша Шарова, али куја Лептирова не престаје. Час цвили, час завија. Врати се Ћепаница до клупе па се пита шта је псима те се овако понашају. Никада до ове вечери овако нешто није се дешавало? Како је мјесечина види се доста у даљину. Виђе Ћепаница Лептира како одлази до тора ће је уз тор привезана куја. Покушава је умирити. Но не успједе. Куја час завијева, час цвили. Обиђе Лептир око куће. Док он то ради Шаров изађе из кућаре, диже главу, гледа у небо па зацвиље тако да забрину Ћепаницу. Устаде са столице да би га смирио. Приђе му. Но, Шаров не хаје за његову наредбу. Чу Лептир Ћепаницу како шутка Шарова, па га упита:

- Шта је овој пашчадији ноћас, те се овако понашају? Цвиле и завијају ко вуци. Нешто их је узнемирило. Да нису ће вуци или међед у близини?

- Ево ја Шарова ћуткам неко вријеме, а он не рестаје. Нешто су осјетили или осјећају, а шта је то Бог зна и они. Ко ће знати шта је у пашћењој глави?

Лептир уђе у кућу, а Ћепаница оста сједећи на клупи. И тако до јутра. Кад се разданило устаде Ћепаница са клупе. Оде до извора. Тамо се испљуска водом по лицу, па уђе у кућу. Леже на кревет. Заспа. Одспавао је нека два-три сата, високо сунце оскочило кад се пробудио. И устао. Шаров и куја престали са цвиљењем и завијањем након изласка сунца. Кући код Ћепанице ниђе нико до он. Све се разишло за пословима.

На Илиндан, након престанка кише и пошто се ишчисти небо од облака, изашли Лептиричини пред кућу. Уживају у дебелој ладовини. Распричали се. Збијају шале. Брат Лептиричин враголасто прича ћеду, измишља, како је ћедов син, а његов отац, отковао плоче коњима са предњих ногу, а потковао их грифовима.

- А, што је то урадио?- Упита ђед зачуђено.

- Ради вршидбе, ђедо.

- Па у вршај се уводе коњи са плочама, а не са грифовима?

- И ја сам га то питао што питаш ти мене.

- Па, шта ти одговори? Каже да ће коњи лакше разгазити жито у вршају. Грифови ће га боље изгњечити. Неће бити потребно превртати жито, ни претресати. Грифови на коњским ногама ће то урадити умјесто нас.

- Ја, маните главе, Боже ми опрости! Од неког чуо или је то измислио?

- Не знам, ђеде, још вели да оће окалемити ову зукву што смо под њом у њеном хладу.

- То може. Окалемиш зукву са јабуковом гранчицом да ти рађа јабуке. То може.

- Неће је калемити јабуковим калемом.

- Но, шта оће? Кршка иде на крушку. Питома на дивљу. На зукву се може прикалемити само јабука, ништа више.

- Тата каже да може.

- А, шта то? – упита љутито ђед.

- Оће да окалеми неколико грана зукве са храстовим мадљицама. Па кад дође Божић да не иде сјећи бадњаке у шуму. Часком до зукве, фикне окалемљену грану од храста и ето бадњака.

На то и такво образложење насмијаше се сви присутни. Нај-после и ђед. Погледа унука, па му вели:

- Нека, нека дијете! Некад сам и ја док сам био шиљокуран ко што си ти сад, збијао шале на рачун старих... Дошло сад вријем да се млађи спрдају самном. Иде Виде да обиде. Остарићеш и ти, ако Бог да, и постати ђед па ће се са тобом твоја унучад шегачити ко ти самном.

- Иде коло наоколо. На сваког наиђе, па сваког помало нагњечи и начепи... Је ли тако ђеде? – упита Лептиричина мајка свекра.

- То се мој унук шали са својим ђедом.

- Но, мене нешто друго мучи.

- А, шта је то ђеде?

- Онај ноћашњи лавез оне пашчадије код тора. Читаву ноћ је прецвијело и прелајало. Завијало, ко вук? Да не најављује какву штету од курјака?

- Бога ми, код нас, у моме дому, кажу кад пашчад вију ко вуци да то није на добро. Не дај Боже, говорили су да она то раде кад домаћину куће пријети нека опасност.

- Не бој се ти ђеде ништа. Оће сна да те мало заплаши. Ко зна на кога псето указује. Ха, ха, ха.

- Дијете, дијете, не обрћи све на шалу. Бога ми, мени нешто срце зебе... Не због мене, нек иде по реду, ја сам се Богами, и на радио и наживио. Грота би било замном заплакати и закукати.

Док то ђед говори, на исто мјесто гдје су се спуштале ђелације кад је Лептирица одведена, спуштише се два орла. Згледаше се сви међусе. Зачудише се. Наста тајац.

- Баци де им хране снао! И то доста. Нека сво зло однесу са том храном што даље од нашег дома – рече ђед. Прекрсти се па три пута прочита Оче наш.

Пун бакрач хране однесе Лептиричина мајка и изручи на неколико метара од ђелација. Они стоје и не покушавају се удаљити због њене близине. Кад се вратила кући, тек су тад пришлии почели јести храну.

- Треба њих напрцати камењем, а не их хранити. Што им бацате храну, зато и долазе. – рече Лептиричин брат.

- Прекрсти се дијете и реци сачувај ме Боже од каквог зла. Мени овај њин долазак није мио. Ни долазак, ни што нас посјетише на светог Илију. – рече ђед.

Први дан иза Илиндана је врео дан. Упекла Божија звијезда. Пред кућом су Лептир, Лептирица и њино дијете. Оно се игра, а они га посматрају. Смјешкају му се. Уто из куће изађе Ћепаница, прође сокак и дође до њих. Лептир га упита:

- Шта би оној пашчадији те читаву ноћ прецвиљеше и завијаваше? Утишали су се након изласка сунца. Два - три пута сам устајао. Имаш ли ти неки одговор Ђепанице?

Ђепаница ништа не одговори. Приђе на метар до Лептирице. Извади пиштољ иза појаса, онај што га је добио од Лептира као прида кад су измијењали коње. Упери пиштољ Лептирици у прса и запуца. Раширених зеница, забездекнуто, погледа Лептирица у Ђепаницу један тренут, а онда погођена зрнима, од силине њених удара, паде на леђа. Кад паде затвори очи. Лептир то гледа. Не вјерује својим очима. Укочио се од ужаса који се одиграо пред његовим очима. Пред очима ђетета. Ни пушта гласа, ни може да се помјери.

Дијете приђе Лептирици. Угледа крв како липти из мајачиних груди и шири се по танкој љетњој хаљини. Онда клекну на кољена. Једном руком отвори капке на оку мајке, а другом ручицом покушава зауставити крварење. Избија крв између малих дјечјих прстића, па му мајчина крв прекри читаву ручицу. Не схвата, нити разумије зашто је његова мајка пала и зашто из њене дојке, из које је доскора сисао извире крв. Зашто је млијеко црвено, а не бијело?

Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Црне Горе Цетиње
COBISS.ID